

FRAGMENTERING ELLER FELLESLØSNING?

ORGANISERING AV NORSK BIBLIOGRAFISK PRODUKSJON

UNNI KNUTSEN

ABM #60
-skrift

ABM-UTVIKLING
POSTBOKS 8145 DEP
N-0033 OSLO

TELEFON: 23 11 75 00
TELEFAKS: 23 11 75 01

POST@ABM-UTVIKLING.NO
WWW.ABM-UTVIKLING.NO

FOTO FORSIDE: MORTEN BRUUN
ANDRE FOTO: BJØRN DJUPVIK

TRYKK: ZOOM GRAFISK AS

ISSN 1503-5972 (TRYKT UTG.)
ISSN 1504-9167 (ONLINE)
ISBN 978-82-8105-078-5

ABM-UTVIKLING 2009

FRAGMENTERING ELLER FELLESLØSNING?

ORGANISERING AV NORSK BIBLIOGRAFISK PRODUKSJON

UNNI KNUITSEN

INNHOOLD

FORORD	6	4. LAKUNER	42
1. RAPPORTENS INNHOOLD OG ORGANISERING	8	5. KVALITETSMESSIGE FORHOLD KNYTTET TIL	
2. NOEN INTERNASJONALE UTVIKLINGSTREKK PÅ DET		KATALOGDATA	44
BIBLIOGRAFISKE OMRÅDET	10	5.1 Mindre folkebibliotek	45
3. DET NORSKE BIBLIOGRAFISKE		5.1.1 <i>Folkebibliotek ledet av biblioteksjef uten</i>	
BIBLIOTEKLANDSKAPET	16	<i>bibliotekarutdanning</i>	45
3.1 Sentrale norske aktører i bibliografisk		5.1.2 <i>Folkebibliotek ledet av biblioteksjef med</i>	
produksjon	16	<i>bibliotekarutdanning</i>	46
3.1.1 <i>Den norske Bokdatabasen (DnBB)</i>	17	5.1.3 <i>Folkebibliotek med interkommunal</i>	
3.1.2 <i>Biblioteksentralen (BS)</i>	18	<i>fellesbase</i>	47
3.1.3 <i>Nasjonalbiblioteket (NB)</i>	18	5.2 Middels store og store folkebibliotek	47
3.1.4 <i>BIBSYS</i>	20	5.3 Skolebibliotek	48
3.1.5 <i>Utvalgte BIBSYS-statistikk</i>	21	5.4 Fag- og forskningsbibliotek	
3.1.6 <i>Det flerspråklige bibliotek (DFB)</i>	21	BIBSYS-samarbeidet	48
3.2 Ulike bibliotektyper og deres bibliografiske		5.5 Noen observasjoner knyttet til kvalitet	48
aktivitet	24	6. NASJONALE AUTORITETSREGISTRE	52
3.2.1 <i>Fylkesbibliotek</i>	24	6.1 Noen kommentarer knyttet til	
3.2.2 <i>Folkebibliotek</i>	25	utredningsarbeidet vedrørende nasjonalt	
3.2.3 <i>Skolebibliotek</i>	33	autoritetsregister over navneformer	56
3.2.4 <i>Fag- og forskningsbibliotek</i>	37		

7. REGISTRERINGS- OG UTVEKSLINGSFORMATER	58		
7.1 Registreringsformat – Norge og det angloamerikanske miljøet.....	58		
7.2 Felles internasjonale katalogiseringsregler?	59		
7.3 Utsveklingsformat	60		
7.4 Noen kommentarer knyttet til utredningsarbeidet vedrørende NORMARC/MARC 21	64		
8. TILRETTELEGGING FOR IMPORT AV DATA.....	66		
9. KLASSIFIKASJONS- OG EMNEORDSSYSTEM I NORGE	70		
9.1 Deweys desimalklassifikasjon	70		
9.1.1 <i>WebDewey</i>	71		
9.2 Emneordssystem.....	74		
10. FORBEDRINGSPOTENSIAL OG MULIGE VEIVALG.....	76		
10.1 Dobbeltarbeid og tidspunkt for registrering.....	76		
10.2 Lakuner i tilbudet fra sentrale leverandører	78		
10.3 Lokalhistorisk materiale.....	79		
10.4 Udekte registreringsbehov og behov for samarbeid.....	80		
10.5 Samarbeid mellom folke- og skolebibliotek.....	81		
10.6 Forhold rundt import/eksport av poster	81		
		10.7 Samarbeid med metadataprodusenter utenfor biblioteksektoren	83
		10.8 Samarbeid om webtjenester og spredning av bibliografiske data via Internett.....	84
		11. ORGANISERING OG ØKONOMISKE ASPEKTER	86
		11.1 Beregnet ressursbruk ved fellesløsninger	87
		12. LITTERATURLISTE	92
		VEDLEGG 1	96
		VEDLEGG 2	98
		VEDLEGG 3	100
		VEDLEGG 4	106
		VEDLEGG 5	110

FORORD

Norske bibliotek har lange tradisjoner for å følge internasjonale og nasjonale standarder for metadata. Vi ser likevel at materiale katalogiseres på forskjellige måter i de enkelte bibliotek. Ulik praksis gir utfordringer når det skal etableres felles løsninger.

Nasjonalbiblioteket har med sitt ansvar for Nasjonalbibliografien en sentral rolle i norsk bibliografisk produksjon. Nasjonalbiblioteket har også et særskilt nasjonalt ansvar for å gjøre metadata i god kvalitet tilgjengelig for andre bibliotek, i tillegg til å oversette og vedlikeholde standarder på området. Samtidig foregår det viktig produksjon av metadata hos kommersielle aktører, i norske folkebibliotek og i fag- og forskningsbibliotekene. Fag- og forskningsbibliotekene har lenge samarbeidet om en felles katalog, BIBSYS, som inneholder både norsk og utenlandsk materiale.

Det er et økende behov for samarbeid og gjenbruk av katalogdata både på nasjonalt og internasjonalt nivå. Det er ønskelig med effektiv produksjon av data med høy kvalitet. Målet er

at et dokument skal katalogiseres en gang, og at disse metadata skal gjøres tilgjengelig for alle bibliotek. Dette vil kunne resultere i betydelig effektivisering og dermed frigjøre ressurser i bibliotekene.

ABM-utvikling initierte derfor prosjektet «Effektiv nasjonal bibliografisk produksjon» i 2008. Formålet med prosjektet er å framskaffe nok bakgrunnsmateriale og analyser til et solid grunnlag for en framtidig organisering av produksjon av bibliografiske poster innen biblioteksektoren. Hensikten er å bidra til:

- å sikre katalogdata som felleseie
- å minimalisere dobbeltarbeid og dermed redusere kostnader
- å sørge for at metadata er tilgjengelig ved utgivelse/publisering
- bedre kvalitet i felles-søk

Prosjektet er delt opp i delprosjekter. Det første er knyttet til en utredning av juridiske problemstillinger i tilknytning til eierskap av katalogdata. Denne utredningen ble gjort av Vebjørn

Søndersrød og forelå våren 2009 som ABM-skrift nr. 53.

Det andre er knyttet til organisering og rollefordeling i bibliografisk produksjon. Høgskolelektor Unni Knutsen ved Høgskolen i Oslo har hatt oppdraget med å kartlegge og vurdere dagens organisering og rollefordeling. Rapporten har ulike forslag til forbedring og videre veivalg, samtidig vurderer rapporten økonomiske aspekter og ressursbruk.

Det ble i regi av prosjektet foretatt to spørreundersøkelser om katalogkvalitet på poster,

gjennomført av Kristine Abelsnes. En omfattet folkebibliotek i kommuner med mindre enn 10.000 innbyggere. Den andre fagbibliotek utenfor BIBSYS. Disse undersøkelsene, og resultatene, er nærmere behandlet i denne rapporten. ABM-utvikling håper det grunnlaget som er lagt i disse to delprosjektene i «Effektiv katalogiseringspraksis» vil skape debatt og bidra til framdrift i arbeidet med bedre kvalitet for metadatas og kataloger i norske bibliotek.

Oslo, november 2009

LEIKNY HAGA INDERGAARD
konstituert direktør

TONE MOSEID
konstituert avdelingsdirektør

RAPPORTENS INNHold OG ORGANISERING

Rapporten er organisert på følgende måte:

Først presenteres en del internasjonale trekk som har betydning for også det norske, bibliografiske miljøet: begrepet universell bibliografisk kontroll, endret brukeratferd samt behovet for samarbeid både innen og utenfor biblioteksektoren.

Deretter beskrives det norske, bibliografiske biblioteklandskapet. Kapitlet innledes med en beskrivelse av de sentrale leverandørene. Dette er Den norske Bokdatabasen, Biblioteksentralen, Nasjonalbiblioteket, BIBSYS og Det flerspråklige bibliotek. Det gis sammenlikninger i form av statistikk på produksjon. Ut fra tallmaterialet kan man se at det fremdeles foregår en del dobbeltarbeid fra sentralt hold. Deretter beskrives i grove trekk den bibliografiske situasjonen for folkebibliotek, skolebibliotek og fagbibliotek, inklusiv samarbeid mellom sektorene og lakuner i tilbudet av poster fra de sentrale leverandørene. For å skaffe ny kunnskap om arbeidet i mindre folkebibliotek og i fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet, har det i tilknytning til dette utredningsarbeidet vært gjort kvantitative spørreundersøkelser. Disse presenteres og analyseres.

Kapitlet om kvalitetsmessige forhold er knyttet til funn som er gjort i forbindelse med

2007-utredningen blant større, norske folkebibliotek (Knutsen) og funn fra de to kvantitative undersøkelsene fra 2009. I forbindelse med den foreliggende utredningen er det også foretatt analyser av kvalitet på poster i kommuner med under 3000 innbyggere, både med og uten fagutdannet biblioteksjef. Det er gjort tilsvarende stikkprøver i interkommunale felleskataloger. Hensikten har vært å studere hvor bibliotekene henter data for sine registreringer, i hvilken grad data modifiseres, samt å studere datakvaliteten i basene. Det har vært ønskelig å få et inntrykk av hvorvidt katalogdata i kommuner med fagutdannet biblioteksjef holder bedre kvalitet enn der hvor bibliotekleder ikke er bibliotekar, samt hvorvidt kvaliteten bedres i kataloger der flere bibliotek samarbeider om bibliografisk produksjon. Det er oppdaget forhold som vil gjøre aggregering av data problematisk.

Situasjonen når det gjelder nasjonale autoritetsregistre, registrerings- og utvekslingsformater, klassifikasjons- og emneordssystem gjennomgås. Når det gjelder tilrettelegging for import av data, er situasjonen noe forbedret siden 2007-undersøkelsen, men fremdeles er det stort sett lagt lite til rette for import, konvertering av dataformater og redaksjonelt etterarbeid på postene. Dette

fører til at bibliotekene grunnkatalogiserer poster de ellers kunne ha importert fra andre kilder.

Punktene nedenfor representerer noen av funnene når det gjelder forbedringspotensial:

- Det er behov for å utarbeide en overordnet strategisk, bibliografisk plan for hele biblioteksektoren. Denne må ta utgangspunkt i blant annet forholdene nevnt under:
- På tross av den nylig inngåtte avtalen mellom Nasjonalbiblioteket og Biblioteksentralen foregår det fremdeles noe dobbeltarbeid mellom de to institusjonene
- Det foregår fremdeles betydelig dobbeltarbeid mellom Den norske Bokdatabasen, Biblioteksentralen og Nasjonalbiblioteket
- Bibliografiske data er stort sett tilgjengelige fra sentral leverandør ved utgivelse, men det må undersøkes om situasjonen kan bedres for visse typer materiale
- Lakunene i tilbudet fra de sentrale leverandørene, fører til dobbeltarbeid i bibliotekene
- Lakunene er i første rekke musikkmateriale, men også film/DVD m.v.
- Det foregår betydelig dobbeltarbeid ved registrering av utenlandsk materiale som ikke tilbys av de sentrale leverandørene
- Bibliotekene ønsker at lokallitteratur skal registreres lokalt, men mange av de minste bibliotekenes registreringer holder ikke tilstrekkelig faglig nivå
- Manglende bibliografisk kompetanse i noen bibliotek vil føre til kvalitetsmessige problemer ved aggregering av data i Biblioteksøk
- Det er behov for mer innholdsanalysering av visse typer dokumenter, analysering bør skje via et etablert samarbeid. Arbeidet må komme alle til gode, ikke kun skje i det enkelte biblioteksystem
- De sentrale leverandørene kan ikke stå for alt registreringsarbeid, planmessig samarbeid er nødvendig ut fra vedtatte normer og praksis
- Kvaliteten i katalogene blir best om data kommer fra én/færrest mulig kilder
- Katalogdata er et fellesgode, alle bibliotek bør ha tilbud om å hente data fra sentrale produksjonsmiljøer
- Data fra hovedleverandør bør i minst mulig grad endres ved import i lokale kataloger
- Et enda tettere samarbeid mellom folkebibliotekene og skolebibliotekene vil samlet sett innebære både ressurs- og kvalitetsmessige forbedringer
- Mangel på Z39.59 klient eller tilsvarende hindrer effektiv import av poster
- Situasjonen rundt overgang til MARC 21 i Norge må avklares
- Man bør analysere hva som skaper hindringer for effektiv import/eksport mellom norske system, herunder vurdere om situasjonen med ulike dialekter av NORMARC bør fortsette
- Det bør lages «autoriserte» konverteringstabeller til/fra NORMARC og MARC21.
- Situasjonen rundt nasjonalt autoritetsregister over navneformer må avklares og arbeidet settes i gang. Ytterligere behov for autoritetsregistre må diskuteres
- En bør utrede behovet for tilgang til metadata produsert av miljøer utenfor biblioteksektoren og en tilsvarende kartlegging av disse miljøenes behov for kvalitetssikrede data fra bibliotekene
- Det bør utarbeides en felles, nasjonal strategi i Norge for spredning av data og tilrettelegging for webtjenester. Til denne diskusjonen hører også norsk deltakelse i WorldCat og spredning av norske autoritetsdata i VIAF

NOEN INTERNASJONALE UTVIKLINGSTREKK PÅ DET BIBLIOGRAFISKE OMRÅDET

Kapittelet beskriver kort en del forutsetninger for bibliografisk virksomhet og visse, utvalgte utviklingstrekk på den internasjonale, bibliografiske arenaen.

Norge deltar aktivt i internasjonalt arbeid på feltet. De fleste av utviklingstrekkene som skisseres under vil derfor være velkjente.

Universell bibliografisk kontroll

Universell bibliografisk kontroll (UBC) har som utgangspunkt at hver nasjon søker å bygge opp et system for bibliografisk kontroll av publikasjoner. Som navnet tilsier er UBC et verdensomspennende system for kontroll, men også utveksling av bibliografisk informasjon. Utviklingen av MARC-formatet i 1960-årene og den stadig økende automatiseringen av kortkatalogene, førte til at man kunne eksportere/importere data på en effektiv måte både innen land og på tvers av landegrenser. Som et ledd i utviklingen av dette arbeidet, etablerte International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) sitt International Office for UBC i 1974. Aktivitetene

til dette kontoret inngikk etter hvert som ett av flere kjerneprogram i IFLA under navnet Universal Bibliographic Control and International MARC (UBCIM). Selv om utveksling av data teknisk sett ble gjort lettere ved hjelp av MARC-formatet, lå (og ligger) det flere andre vesentlige hindringer til grunn for effektiv gjenbruk av andre lands poster, for eksempel skriftsystem og ulike nasjonale katalogregelverk. Arbeidet med harmonisering og standardisering har derfor preget IFLAs arbeid på feltet.

Den grunnleggende ideen bak universell bibliografisk kontroll er at et dokument bare skal registreres en gang, fortrinnsvis i det landet hvor dokumentet er utgitt, av en autoritativ institusjon, eksempelvis et nasjonalbibliotek. Dette forutsetter at de enkelte land aksepterer prinsippene bak UBC og ansvaret for å produsere poster i tråd med internasjonale standarder på området. Dette innebærer videre at man innfører et system med nasjonal, bibliografisk kontroll.

Behov for utvidelse av begrepet bibliografisk kontroll

Bibliografisk kontroll har gjennom tidene vært definert noe ulikt. IFLAs Bibliography Section har brukt denne definisjonen: «Bibliographic Control requires the development and maintenance of a system of descriptions of documents that are arranged according to accepted standards within cataloguing, indexing, and classification, in order to ensure the identification, retrieval of and access to the documents.»

Her knyttes bibliografisk kontroll tett opp mot de tradisjonelle katalogiseringsaktivitetene som finner sted i bibliotekene. Siden digitale dokumenter utgjør en stadig større del av bibliotekenes (ikke minst nasjonalbibliotekenes) samlinger, er dette ikke lenger en opplagt løsning. Mange elektroniske dokumenter vil bare få en summerisk beskrivelse – om noen.

En annen faktor som gjør at man bør revurdere tenkningen rundt bibliografisk kontroll, er erkjennelsen av at det bibliografiske universet omfatter langt mer enn bibliotekene. Beskrivelse av dokumenter er også et viktig mål for forlag, bokhandlere m.v. Et samarbeid om produksjon av data på tvers av bransjer vil være ressursbesparende og dermed kostnadseffektivt. Det siste, men ikke minst viktige punktet, er at både bibliotekataloger, dokumentsamlinger og samarbeidspartenes produkter og tjenester er internettbaserte. Nettet er derfor etter hvert blitt bibliotekenes virkelige teknologiske plattform.

I lys av at konseptet bibliografisk kontroll er i endring, satte Library of Congress i 2006 ned en arbeidsgruppe for å identifisere behov, komme med anbefalinger og gi råd til biblioteket om

deres framtidige rolle på området. I rapporten *On the record* (Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control 2008) slo man fast at framtidig arbeid rundt bibliografisk kontroll ville være tuftet på samarbeid, desentraliserte løsninger, internasjonalt perspektiv og på Verdensveven som teknologisk plattform.

Brukere og brukeratferd

Også brukeratferden og brukergruppene har endret seg. Mange studier viser at dagens brukere velger andre kilder som Google eller Amazon framfor bibliotek katalogen. I dette nye landskapet blir konsekvensen at metadata må spres utenfor katalogen og fanges opp av søkemaskiner. Det må videre arbeides for å integrere katalog-/bibliotek tjenester i beslektede tjenester som brukerne benytter, for eksempel bokhandler kataloger, LibraryThing eller Wikipedia. Bibliotek katalogene må integrere søk i bokhandler data, elektroniske leksika og ordbøker, Google med videre. I lys av de søkeerfaringer Internett gir, vil brukerne også ha nye forventninger til katalogen: ønske om å utforske katalogene på mer innovative måter, relevansrangering, fasetterte søk og resultatlister, treff rangert etter verk/uttrykk, ønske om eksport av metadata til mashup-prosjekt, ønske om anbefalinger, samt forventninger om å kunne bidra med innhold til katalogen gjennom anmeldelser og innholdsbeskrivelse (tagging).

En slik utvikling fordrer blant annet at det er foretatt en rettighetsavklaring knyttet til eierskap av data. Enkelte av tjenestene forutsetter også at store datamengder ligger til grunn, for eksempel aggregering av katalogdata fra mange kataloger.

Behovet for webintegrasjon har ført til en ny og

stadig økende brukergruppe: maskinapplikasjoner. Siden maskiner «leser» metadata annerledes enn mennesker, må biblioteksamfunnet legge særskilt til rette for dette. Dette innebærer å ha et sterkt fokus på å følge standarder som letter utveksling av katalogdata utenfor biblioteksektoren.

Samarbeid med andre miljøer/litt om samarbeid og deling av data

I det nye bibliografiske landskapet må bibliotekene også samarbeide tettere med andre internett-aktører. Metadata fra andre kilder kan danne grunnlaget for bibliotekenes registreringer eller erstatte disse. Det er utenkelig, og heller ikke ønskelig, at alt bibliotekmateriale skal ha samme grundige, registreringsnivå. Det må imidlertid være dokumentenes innholdsmessige betydning, ikke den fysiske bæreren som danner grunnlag for beslutning om registreringsnivå.

Bibliotekenes data kan være interessante for andre aktører som grunnlag for mash-ups, bokhandlerdata m.v. Katalogdata vil som hovedregel være kvalitetssikret, med autoritetskontrollerte emneord og navneformer. Autoritetsdata vil være spesielt interessante ved utvikling av semantisk web. Gjennom et vell av henvisninger og andre typer relasjoner kan autoritetsdata muliggjøre navigering og koblinger. Det er viktig at bibliotekvesenet samarbeider med standardiserings- og utviklingsmiljøer på Internett og stiller metadata til disposisjon for disse.

Et eksempel på slik utvikling er Library of Congress som nå tillater automatisk nedlasting av Library of Congress Subject Headings og fri gjenbruk av vokabularet i andre tjenester. De planlegger også å stille sine øvrige kontrollerte

vokabular som MARC 21 språk- og landekoder, til disposisjon. Det samme gjelder autoritetsformer på navn.

Samarbeid mellom bibliotek Nasjonalt

Nasjonalbibliotekene utgjør fremdeles selve navet i hjulet når det gjelder å sikre nasjonal, bibliografisk kontroll. Den tidligere massive forventningen om at et nasjonalbibliotek skal være den mer eller mindre eneste institusjon som registrerer data som alle andre deretter kan gjenbruke, er imidlertid sterkt redusert. Det er flere grunner til dette. Den stadig økende flommen av dokumenter gjør at det er umulig å tenke seg at ett eneste bibliotek kan ha kapasitet nok til et slikt oppdrag. I praksis sliter mange katalogavdelinger ved nasjonalbibliotek med en lojalitetskonflikt mellom sin rolle som bibliografisk leverandør for andre bibliotek og sin rolle som katalogisator av pliktavleverte og andre typer dokumenter for egen institusjon.

Nasjonalbibliotek mottar stort sett dokumenter under en forordning om pliktavlevering. Dette kan bety at materialet ikke katalogiseres ved utgivelsestidspunkt, fordi materialet mottas i biblioteket på et tidspunkt som er tilpasset utgivers behov. Øvrige bibliotek ønsker å ha bibliografiske data tilgjengelig ved utgivelse, og skaffer seg derfor katalogdata fra andre kilder eller katalogiserer selv.

Mange større bibliotek har svært høy bibliografisk kompetanse. Det anses som viktig at denne kompetansen beholdes og utnyttes til fellesskapets beste. I mange land deler derfor bibliotekene ansvaret for bibliografisk produksjon, inklusiv registrering av autoritetsdata. Dette

er for eksempel tilfellet i USA hvor mange bibliotek deltar i Program for Cooperative Cataloging. Samarbeidet om data som foregår i Libris eller BIBSYS er eksempler på det samme.

Dersom det ikke finnes et bibliografisk miljø i bibliotekene, vil man bli veldig sårbar. Det vil for eksempel være problematisk å hente data fra ulike kilder og tilpasse disse til en rådende standard.

Det hører også med til bildet at mange bibliotek har unike samlinger. Det er naturlig at bibliotekene selv registrerer dette.

Nasjonalbibliotekene vil selv i en samarbeidende og desentralisert modell normalt være ansvarlig for utvikling av standarder og bibliografiske hjelpemidler som katalogregler m.v. i tråd med anbefalingene fra International Conference on National Bibliographic Services (ICNBS): «The national bibliographic agency should take a lead in the updating and maintenance of national and international standards and principles and in developing all the bibliographic tools categorized under 11 above, including projects to develop and promote standards, guidelines and methods for authority control to facilitate the international exchange of authority data.»¹

I tråd med tankegangen i universell bibliografisk kontroll er det viktig at duplisering av data ikke skjer eller reduseres til et minimum. Av ressursmessige grunner bør man også samarbeide om det bibliografiske innholdet i postene slik at det ikke skjer unødvendige endringer ved import i ulike, lokale baser.

Mange bibliotek gir postene økt verdi etter overføring fra sentral leverandør til eget system.

Dette kan være analysering av innhold, påføring av sjangerkoding, emneord eller annet. Det er beklagelig at denne kvalitetsmessige oppjusteringen ikke kommer fellesskapet til gode. Det er ofte begrenset mulighet til å endre på poster i de sentraliserte fellessystemene.

Både fra et ressursmessig og kvalitetsmessig perspektiv argumenteres det for at bibliotekene i størst mulig grad bør inngå i og etablere bibliografiske fellesbaser. Studier tyder også på at brukerne er best tjent med aggregerte data.

Internasjonalt

Bibliotekene har en lang tradisjon for å delta i internasjonalt samarbeid. Dette tar mange former og omfatter mange, ulike fora og fagområder. På det bibliografiske området står IFLAs arbeid svært sentralt, likeså ulike typer standardiseringsarbeid m.m. Samarbeid om bibliografiske regelverk og hjelpemidler er svært utbredt. Nasjonale katalogiseringsregler, klassifikasjonssystem og MARC-format viker i stadig økende grad for internasjonale regelverk. Internasjonale konferanser bidrar også til konsensus, harmonisering og faglig utvikling.

Til grunn for mye av tjenesteutviklingen ligger behovet for aggregering av data for å utvikle internasjonale brukervennlige tjenester på Internett. Et eksempel på dette er Virtual International Authority File (VIAF). VIAF er et prosjekt hvor blant annet Deutsche Nationalbibliothek, Library of Congress, Bibliothèque nationale de France og OCLC lenker og mapper autoritetsregistrene for navneformer slik at sluttbrukerne kan søke katalogene under ønsket språkform og skriftsystem.

¹ <http://archive.ifla.org/VI/3/icnbs/fina.htm>

WorldCat² er et annet eksempel på en internasjonal, aggregert tjeneste. Samkatalogen drives av OCLC og består av data fra bibliotek fra ulike verdenshjørner. Per medio 2009 rommer basen 140 millioner dokumenter og 1,4 milliarder eksemplar. Gjennom WorldCat kan bibliotekene eksponere sine katalogdata og gi brukerne anledning til å låne materiale i et lokalt bibliotek. Basen har et moderne grensesnitt med flere interessante tilleggstjenester. Gjennom deltakelse i WorldCat blir bibliotekenes data spredt til søkeverktøy som Yahoo og Google samt lagt til rette for bruk i ulike åpne kildekodeverktøy. Det har hersket mye uro rundt OCLCs nye policy knyttet til bruk og eierskap av WorldCat-poster. Dette har ført til at en ny politikk er under utarbeidelse. Denne vil ta hensyn til at postene er skapt av og eies av medlemsbibliotekene i fellesskap.

2 <http://worldcat.org/>

DET NORSKE BIBLIOGRAFISKE BIBLIOTEKLANDSKAPET

Beskrivelsen av det bibliografiske landskapet er ikke ment å være utfyllende, men kan forhåpentligvis gi en viss oversikt over hvordan data dannes, endres og utveksles i og mellom bibliotek. Av kapasitetsmessige grunner er ikke alle bibliotektyper beskrevet, men det er foretatt to kvantitative undersøkelser, en blant mindre folkebibliotek og en blant bibliotek utenfor BIBSYS-samarbeidet, for å komplettere tidligere undersøkelser. De sentrale bibliografiske miljøene omtales først. Hvordan data fra disse miljøene spres til ulike deler av biblioteksektoren vil bli beskrevet. Det vil også bli gitt eksempler på typer av katalogdata som registreres fra bunnen av i bibliotekene samt mangler i den bibliografiske produksjonen.

3.1 Sentrale norske aktører i bibliografisk produksjon

Det er tre bibliografiske miljøer i Norge som primært har som del av sin forretningsidé/

samfunnsoppdrag å produsere bibliografiske data til gjenbruk i bibliotekene. Dette er: Den norske Bokdatabasen, Biblioteksentralen og Nasjonalbiblioteket. De tre institusjonene har ulike formål med virksomheten og også ulik finansiering. Den norske Bokdatabasen og Biblioteksentralen selger sine katalogposter til bibliotekene, i første rekke til folke- og skolebibliotek. Nasjonalbiblioteket har et samfunnsoppdrag som blant annet omfatter å registrere og tilgjengeliggjøre den delen av norsk kulturarv som faller inn under deres ansvarsområde og publisere landets nasjonalbibliografi. De nasjonalbibliografiske dataene er gratis tilgjengelig for nedlasting. Nasjonalbiblioteket er en av de sentrale deltakerne i BIBSYS-samarbeidet.

I kraft av sin tyngde er det grunn til å hevde at også BIBSYS kan defineres som en sentral, bibliografisk aktør, selv om BIBSYS ikke har som noen primær forretningsidé å være tilbyder av katalogdata. BIBSYS sin rolle som de facto bibliografisk leverandør i fag- og forskningsbiblioteksektoren og ikke minst deres rolle som kilde for import av

utenlandsk materiale, fører til at BIBSYS er listet opp på linje med de mer tradisjonelle leverandørene. BIBSYS-bibliotekene innehar spisskompetanse på behandling av elektronisk materiale. Denne kompetansen bør tilflyte de andre delene av bibliotekvesenet i stadig sterkere grad framover.

Det flerspråklige bibliotek er en viktig aktør når det gjelder registrering av fremmedspråklig materiale og er derfor også omtalt.

Nedenfor presenteres de sentrale bibliografiske aktørene i Norge slik de er definert over, deres virksomhetsområde, primære målgrupper og registreringsportefølje.

3.1.1 Den norske Bokdatabasen (DnBB)

Den norske Bokdatabasen er et aksjeselskap om i henhold til hjemmesiden³ hadde følgende eierskap per februar 2009:

Cappelen Damm 10%
Gyldendal 15%
Aschehoug 15%
Sentraldistribusjon 10%
Forlagsentralen 10%
Ark 5%
Haugenbok 5%
Libris 5%
Notabene/Senterbok 5%
Norli 5%
Tanum 5%
Fri bokhandel 5%
UNIPA 5%

Selv om tjenester til bibliotek ikke kan sies å tilhøre kjernevirksomheten, er salg av data

til bibliotek en del av tjenesteporteføljen.

Registreringer av dokumenter skjer i databasen Mentor. De ulike kundesegmentene tilbys tilpassede søkeinn ganger og skjermbilder gjennom henholdsvis Mentor Bokhandel, Mentor Forlag og Mentor Bibliotek.

Mentor Bibliotek presenteres på følgende måte på hjemmesiden:

Mentor Bibliotek er et unikt søke- og bestillingssystem for alle typer bibliotek. Her kan man søke i Den norske Bokdatabasen, en bibliografisk database basert på AACR2.

Basen kjennetegnes ved at den er:

- eneste bokbase som alltid er ajour med pris og tilgjengelighet
- eneste bokbase som inneholder kilden for hvor boken kan bestilles
- eneste bokbase som omfatter alle ISBN på læremidler til skolen
- eneste bokbase som er ajour med alle katalogdata på bokens første salgsdag
- eneste bokbase som opererer med planlagte titler
- eneste bokbase som har tilnærmet 100 % dekning fra norske utgivere
- eneste bokbase som har «klipp og lim» funksjon for overføring av Marc-poster fra web til bibliotekets eget system
- bestillingsfunksjon til selvvalgt bokhandel eller Biblioteksentralen.

I utgangspunktet er den bibliografiske produksjonen knyttet til å produsere data for bokhandlerne. Bibliotek er likevel et kundesegment, hvor stort vites ikke.

3 <http://www.bokdatabasen.no/index.gan?id=11023767&subid=0>

Totalvolum på produksjon:

Den norske Bokdatabasen (DnBB)	Antall poster 199 500 (2009)	Årlig tilvekst Ca. 10 300
---------------------------------------	--	-------------------------------------

3.1.2 Biblioteksentralen (BS)

Biblioteksentralen er et andelslag eid av norske kommuner, fylkeskommuner, Kommunenes sentralforbund og Norsk Bibliotekforening. Biblioteksentralen tilbyr et spekter av tjenester og produkter rettet mot bibliotek. Den bibliografiske produksjonen skjer i databasen BIBBI. Det er ulike satser for tilgang til BIBBI-data avhengig av kommunestørrelse, type bibliotek og kunde-forhold. Bibliotek som binder opp større deler av bokbudsjettet hos BS (såkalte BS+-kunder) får ulike fordeler, bl.a. en reduksjon på kostnadene knyttet til kjøp av katalogdata. Katalogtjenestene er delt i tre ulike produktkategorier: BIBBI tilvekst, BIBBI autoritetsposter på Internett samt Norsk kulturråds innkjøpsordning: Bøker og CD-plater.

Biblioteksentralen (BIBBI)	Antall poster 192 000 (per mars 2009)	Årlig tilvekst 13 160 (2008) inkl. 6 743 norske titler
-----------------------------------	---	---

3.1.3 Nasjonalbiblioteket (NB)

Nasjonalbiblioteket er en statlig institusjon under Kultur- og kirkedepartementet. I følge rapporten *Nasjonal bibliografisk produksjon* (2004) er det bibliografiske arbeidet basert på følgende forhold/forutsetninger:

- Forvaltning av Lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument (1989)
- Utarbeidelse av landets nasjonalbibliografi

- Innlemmelse av alle mottatte dokumenter (pliktavleverte, kjøp, bytte, gave) i bibliotekets samlinger/katalog
- Drift av standardnummereringskontor (ISBN, ISSN, ISMN)
- Ansvar for å utarbeide retningslinjer, hjelpemidler, standarder innenfor det bibliografiske området (klassifikasjonstabeller, katalogregelverk, nasjonalt MARC-format, nasjonale autoritetsregistre m.v.)
- Deltakelse i nasjonale og internasjonale fora innenfor fagfeltet
- Ansvar for databaser og bibliografiske tjenester (samkataloger, nasjonalbibliografi m.v.)
- Bibliografiske data skal stilles gratis til disposisjon for brukerne
- Bibliografisk rådgiving

I tillegg til å ha et spesielt ansvar for norskproduserte dokumenter, kjøper biblioteket også inn utenlandsk materiale som støtter opp om den norske samlingen.

Katalogsystemer

Nasjonalbiblioteket bruker flere plattformer ved registrering av materiale. I tillegg til BIBSYS brukes MAVIS som registreringssystem for audiovisuelt materiale som filmer, lydopptak og bilder. Enkelte materialtyper blir registrert i egne system, for eksempel småtrykk og tidsskriftartikler (TRIP) samt håndskrifter (Oracle). Registrering til nasjonalbibliografien skjer hovedsakelig i BIBSYS med påfølgende overføring til spesialbaser i BOK og TRIP. Det er et mål for Nasjonalbiblioteket å redusere antall plattformer samt å effektivisere arbeidet knyttet til bibliografisk produksjon. Det

pågår derfor et samarbeid med BIBSYS med mål å overføre datadriften av nasjonalbibliografien til BIBSYS.

Statistikk over Nasjonalbibliotekets pliktavleverte materiale for 2007 og 2008

Nasjonalbibliotekets «katalogiseringsportefølge» er meget omfattende. I tillegg til norske dokumenter som omfattes av pliktavleveringsordningen, registrerer biblioteket også eksemplvis titler som omfatter tilvekst av utenlandsk materiale til bibliotekets samling og dokumenter i Depotbiblioteket. For Nasjonalbiblioteket er det derfor viktig å beslutte hvilket nivå av registrering de enkelte dokumentene skal ha. Nasjonalbiblioteket har derfor utredet dette i *Bibliografisk plan* (Edvardsen, et al. 2007). Dette dokumentet er ikke publisert, men innholdet ble bekjentgjort under Bibliotekmøtet i Bergen i 2008. Selv om registreringen av visse typer dokumenter kun skjer i Nasjonalbiblioteket, vil de valgene som fattes og de begrunnelser som gis være interessante for omverdenen. For de dokumenttyper hvor bibliotekene etterspør katalogposter, bør Nasjonalbibliotekets policy utarbeides i en dialog med resten av bibliotekfeltet.

Nedenfor angis noen nøkkeltall for pliktavleverte dokumenter:

Dokumenttype ¹	2007	2008
Bøker	10 835	10 710
Nettmonografier	**	2
Videoer	264	289
Film****	-	105
Kombidokumenter	31	48
Notetrykk	443	440
Disketter	*	*
CD-ROM, DVD-ROM	294	23
Lydbøker	459	513
Kart	373	268
Småtrykk	23 818	24 750
Postkort	3 781	3 694
Plakater	703	1 432
Periodika (løpende titler)	12 249	12 216
Periodika, Internett	**	**
Aviser	253	256
Lyddoptak musikk	958	1 218
Kringkasting (fysiske enheter)	20 071	13 313
Digital radio (antall filer)	72 272	116 327
Digital fjernsyn (antall filer)	-	11 088
Norske vevdokumenter***	280 mill.	485 mill.

1 http://www.nb.no/fag/for_utgjevarar_og_trykkeri/pliktavlevering/statistikk_pliktavlevert_materiale

* Se under kolonnen for cd-rom. F.o.m. 2003 er statistikk for cd-rom og disketter felles.

** F.o.m. 2005 inngår tallene for monografier og periodika på Internett i tallet for automatisk innhøstede URLer (filer) under Norske vevdokumenter

*** Innhøsting av nettsider på det norske internettdomenet (.no) ble satt i operativ drift fra 2005

**** Nasjonalbiblioteket overtok som mottaksinstitusjon for film i 2008 etter Norsk filminstitutt

3.1.4 BIBSYS

BIBSYS ble opprettet som prosjekt i 1972 og ble i mange år drevet på basis av avtaler mellom medlemsorganisasjonene. I 2007 ble BIBSYS offisielt et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet. Driften er lagt til Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet⁴. Formålet med samarbeidet er ifølge § 1 i vedtektene: «... at universiteter og høyskoler skal sikres gode og kostnadseffektive bibliotek tjenester gjennom samarbeid om bibliotekfaglige fellessystemer».

I følge BIBSYS årsrapport for 2007⁵ var 102 institusjoner deltakere i BIBSYS. Alle høyskole- og universitetsbibliotek har rett til å delta i biblioteksystemsamarbeidet, likeså alle institusjoner som hadde medlemskap per 1. januar 2007. Andre institusjoner kan opptas etter særskilt vedtak i styret. Deltakerne i samarbeidet betaler etter prismodeller som er fastlagt av styret.

I følge § 5 i vedtektene er BIBSYS oppgaver og tjenester:

BIBSYS' formål er å stille til rådighet og levere kostnadseffektive informasjonstjenester av høy kvalitet primært for institusjoner i universitets- og høyskolesektoren, samt å anskaffe, utvikle og drive fellessystemer etter behov. BIBSYS arbeid skal fremme samarbeids- og integrasjonsløsninger mellom institusjonene. BIBSYS skal arbeide for å ha en solid faglig tyngde innen sitt virkeområde.

BIBSYS skal bidra til at biblioteksystemer og informasjonstjenester blir best mulig integrert med andre datasystemer og tjenester ved institusjonene.

BIBSYS skal anskaffe, utvikle og drifte en felles bibliotekskatalog og et felles biblioteksystem for deltakerne, utføre dataforvaltning samt utføre øvrige aktiviteter knyttet opp mot disse produktene og tjenestene. BIBSYS felles bibliotekskatalog og andre databaser skal så langt det er mulig være fritt tilgjengelig for søk over datanett for hele befolkningen.

BIBSYS kan også yte andre tjenester og produkter til en eller flere institusjoner. Disse finansieres særskilt av de institusjoner som etterspør produktene og tjenestene. Inntekter fra denne type tjenester går til generell drift og utvikling av BIBSYS tjenester.

BIBSYS skal legge best mulig til rette for at samarbeidet med Nasjonalbiblioteket er godt. BIBSYS skal videre legge vekt på å kunne tilby Nasjonalbiblioteket produkter og tjenester som er spesielt tilpasset bibliotekets behov. Styret fastlegger hvilke slike produkter og tjenester som må finansieres særskilt av Nasjonalbiblioteket.

De deltakende bibliotekene samarbeider om den deskriptive katalogiseringen i fellesbasen. Dette betyr i grove trekk at ett bibliotek katalogiserer boka, mens de andre kan henge seg på posten ved å gi inn eksemplardata. Emne- og klassifikasjonsdata legges inn lokalt av det enkelte bibliotek etter behov. Enkelte bibliotek samarbeider på emneordssiden ved at de bruker og/eller har utviklet felles tesaurus. I forbindelse med avlevering av vitenskapelig publisering til det såkalte «tellekantsystemet», foregår det også en del analysering av kapitler i monografier, antologier og tidsskrift. I 2007 utgjorde analyseringen ca 48 000 registreringer.

Samarbeidet rundt produksjon av bibliografiske data i fellesbasen rasjonaliserer arbeidet i

⁴ http://www.bibsys.no/norsk/om_oss/vedtekter.php

⁵ http://www.bibsys.no/files/pdf/publikasjoner/arsrapporter/arsrapport_lang_2007_endelig.pdf

bibliotekene. Statistikken for 2007 viser at antall nye titler var 181 190 og antall nye eksemplarer 1 125 565, eller gjennomsnittlig drøyt 6 eksemplarer per tittel. Når data fra BIBBI-basen nå overføres daglig til BIBSYS i forbindelse med avtalen inngått mellom Nasjonalbiblioteket og Biblioteksentralen, er det lagt ytterligere til rette for rasjonalisering. Metadata til et stadig økende antall e-tidsskrift og e-bøker importeres direkte i basen slik at antallet manuelle registreringer holdes på et forholdsvis lavt nivå. Samarbeidet fører selvsagt også til en stor grad av standardisering i og med at bibliotekene har forhandlet fram en felles praksis.

Det er likevel forbedringspotensial som kan nevnes. Mer effektive importrutiner fra eksterne kilder er sterkt ønskelig. BIBSYS arbeider målrettet for forbedringer på dette feltet (se kapitlet om tilrettelegging for import av data). I likhet med Nasjonalbiblioteket lagrer også BIBSYS data i ulike baser, for eksempel fellebasen, Brage (institusjonelle arkiv) eller Forskdok. Det er i den forbindelse behov for økte muligheter for gjenbruk og kopikatalogisering.

Totalvolum på produksjon:

BIBSYS	Antall poster	Årlig tilvekst
	4 935 625 (per mai 2009)	181 190 (2007) ¹

1 http://www.bibsys.no/files/pdf/publikasjoner/arsrapporter/arsrapport_lang_2007_endelig.pdf

3.1.5 Utvalgt BIBSYS-statistikk

Følgende tabell viser tall for sentrale medietyper i BIBSYS ved utgangen av 2006 og 2007. Nasjonalbibliotekets beholdning i BIBSYS er også tatt med.

Delbase	Pr. 31.12.06	Pr. 31.12.07
Alle	4 264 400	4 424 500
Tidsskrifter (periodika)	167 000	172 800
E-tidsskrifter	32 500	35 400
E-bøker	55 700	79 200
Master- og Hovedoppgaver	92 800	103 200
Artikler og kapitler	43 900	48 300
Lyd	129 200	160 000
Noter	58 900	62 300
Pliktavlevert materiale	355 700	380 800
Depotbiblioteket (NB Rana)	527 700	582 400
Nasjonalbiblioteket (NB Oslo)	633 300	709 500

Som det framgår av tabellen er BIBSYS sin registreringsportefølje meget omfattende og inkluderer et økende antall elektroniske dokumenter.

3.1.6 Det flerspråklige bibliotek (DFB)

For mer fjerntliggende språk fyller Det flerspråklige bibliotek ved Deichmanske bibliotek en viktig nasjonal funksjon som kompetansebibliotek ovenfor andre bibliotek, for eksempel folke-, fylkes-, skole-, fengsels – eller sykehusbibliotek. DFB presenterer seg selv på denne måten på hjemmesiden⁶:

Det flerspråklige bibliotek har tre hovedfunksjoner:

Kompetanse- og veiledningssenter for flerkulturelle bibliotekstjenester med vekt på tjenester til asylsøkere, innvandrere og flyktninger.

Innkjøps- og katalogavdeling for litteratur og andre medier på mange språk.

Nasjonal fjernlånssentral for litteratur og andre medier til asylsøkere, flyktninger og innvandrere.

⁶ http://dfb.deichman.no/index.php?sti=om_DFB&str=small

Gjennom ordningen kan bibliotekene abonnere på innkjøpsordninger eller bestille depoter. Virksomheten i DFB blir i stor grad finansiert gjennom tilskudd fra staten i tillegg til Oslo kommune. Det er deres funksjon som katalog-avdeling som er interessant i denne sammenheng. Det følger katalogdata med alle forsendelsene. Denne ordningen virker meget rasjonaliserende. Med unntak av de største bibliotekene med høy bibliografisk kompetanse eller svært spesialiserte bibliotek/bibliotekenheter, vil det ikke være særlig kunnskap om registrering av fremmede språk og alfabeter i norske bibliotek. Et unntak her er russisk litteratur, som særlig folkebibliotek i Finnmark har høy kompetanse på.

Produksjon, overlapping og samarbeid – BIBBI, DnBB, NB

Utvalget under representerer noen tradisjonelle dokumenttyper som etterspørres i folke- og skolebibliotekene. Tallene er ikke direkte sammenliknbare, da titlene fra NB representerer dokumenter mottatt under pliktavleveringsordningen, mens titlene fra BIBBI og DnBB omfatter både norsk og utenlandsk materiale. Under kategorien bøker er imidlertid NBs totale produksjon tatt med.

Registrerte titler fordeler seg slik (2008):

Dokument-kategori	Biblioteksentralen (BIBBI) Norske og utenlandske utgivelser	Den norske Bokdatabasen (DnBB) Norske og utenlandske utgivelser	Nasjonalbiblioteket (pliktavlevering) ¹
Bøker	10 350	9 311 (inkl. 859 skolebøker)	10 710 samt ca 5000 pliktavleverte hefter i monografiserier . I tillegg ca 5000 innkjøpte, utenlandske titler samt 5000 primærregistreringer til Depotbiblioteket
Lydbøker	547	791 (inkl. 275 nedlastbare lydfiler)	513
Lydfestinger (musikk)	812	20	1 218
Kart	9	123	268
Video/DVD	1 167	19	289 (samt 105 filmer ²)

¹ http://www.nb.no/fag/for_utgjevarar_og_trykkeri/pliktavlevering/statistikk_pliktavlevert_materiale

² Nasjonalbiblioteket overtok som mottaksinstitusjon for film i 2008 etter Norsk filminstitutt

Sammenlikningen viser at det er noen ulikheter i tilbudsprofilen til BS og DnBB. Samtidig er det klart at om man også medregner Nasjonalbibliotekets totale produksjon (norsk og utenlandsk), vil denne langt overstige de andre institusjonenes volum.

Når det gjelder registrering av det norske materialet, eksisterer det en overlapping mellom de tre sentrale produsentmiljøene. Det har vært satt i gang flere initiativ for å samkjøre aktivitetene bedre. Den foreløpig siste arbeidsgruppen som ble satt ned for å diskutere denne uheldige ressursbruken, bestod av representanter for Biblioteksentralen, FS Informasjonstjenester (nå DnBB) og Nasjonalbiblioteket. I rapporten *Nasjonal bibliografisk produksjon* (2004) foreslo man en modell for å redusere dobbeltarbeid kalt «Først til mølla ...» I denne modellen ville alle aktørene samarbeide om produksjon av data i et system som tilstreber at hvert dokument blir fullkatalogisert bare en gang. Modellen innebar at den aktøren som katalogiserte en post først ville stille denne til disposisjon for de andre samarbeidspartnerne.

Man så for seg at samarbeidet omfattet monografier (norske og utenlandske) og lydfestinger. Alle tre institusjoner katalogiserer disse ressursene. Det ble lagt vekt på at det bibliografiske samarbeidet ville medføre et behov for at man baserer seg på felles standarder og praksis. Undersøkelser viste at Biblioteksentralens og Nasjonalbibliotekets praksis var relativt sammenfallende, mens FS Informasjonstjenester måtte endre registreringspraksis og –nivå samt kunne levere data i standard NORMARC-format for å være en interessant samarbeidspartner for de andre aktørene. Dette ville sikre konsistens

og hindre at institusjonene gjør endringer i hverandres kjernedata, definert som den deskriptive katalogiseringen.

Når det gjaldt lydfestinger av musikk, ble det pekt på at både Nasjonalbiblioteket og Biblioteksentralen tilbyr poster. Her er behovet for standardisering større enn på det boklige området. Det er store ulikheter i nivået på registrering, NBs poster er mye mer detaljerte. Man så derfor for seg at det var svært viktig å samkjøre praksis og utveksle musikkposter mellom de to institusjonene.

På det økonomiske området innebar modellen en fordeling av kostnader mellom institusjonene i henhold til produksjon. De ressursene som ble spart ved effektivisering skulle brukes til å fylle et behov for indeksering av fagbøker, øke produksjon av musikkposter med videre.

Rapporten ble diskutert internt ved alle tre institusjoner. FS Informasjonstjenester meddelte at de ikke var interessert i denne typen samarbeid, men tilbød seg å produsere og selge poster til de øvrige institusjonene. Begrunnelsen var at denne institusjonen registrerer metadataene først, men også at de i utgangspunktet har en annen primærmålgruppe for sine data og derfor ikke er interessert i å følge praksisen til de andre produsentene.

Biblioteksentralen og Nasjonalbiblioteket på sin side inngikk intensjonsavtale om samarbeid. Ultimo februar 2009 ble det annonsert at de to institusjonene hadde inngått en prøveavtale over to år. Avtalen går ut på at Biblioteksentralen selger katalogdata til Nasjonalbiblioteket. Disse eksporteres til BIBSYS hvor de konverteres til BIBSYSMARC. Nasjonalbiblioteket mottar geografiske emneord, men ikke generelle emneord

fra Biblioteksentralen. Postene er heller ikke utstyrt med koding av alder (såkalt bemuing) eller sjanger. Avtalen vil ifølge pressemeldingen tilsvare en tredjedel av metadataproduksjonen for ny norsk litteratur omfattet av pliktavleveringsordningen. Avtalen har kommet i stand ved at man har kommet til enighet om en felles standard for registrering. Det er Nasjonalbibliotekets praksis og krav som har vært avgjørende i så henseende. Selv om praksisen i utgangspunktet ikke var særlig avvikende, har justeringene Biblioteksentralen har måttet gjøre, vakt visse reaksjoner fra folkebibliotekhold hvor man har vært misfornøyd med at man må endre praksis uten at man ser at dette er formålstjenelig for folkebiblioteksektoren.

Gjennom avtalen mellom Biblioteksentralen og Nasjonalbiblioteket har man tatt et viktig skritt i retning av standardisering av deskriptive katalogdata mellom folkebiblioteksektoren og de fagbibliotekene som inngår i BIBSYS-samarbeidet. Når den deskriptive katalogiseringen er lik, vil identifisering av postene ved eksport/import/aggregering av data være entydig. Dette sikrer kvalitet på katalogdata og motvirker dublettdannelse. Dette betyr ikke at postene vil være identiske i de ulike basene. I tillegg til de kjernedataene som inngår i den deskriptive katalogiseringen vil bibliotekene bygge ut postene i tråd med deres behov. Emneinngangene gjennom klassifisering og emneordsbruk kan være ulike, øvrig koding likeså. Postene kan ha ulikt detaljeringsnivå, for eksempel gjennom analysering. Postene kan også i ulik grad være utstyrt med resymé, innholdsfortegnelse, bilder og beskrivelser av bokas innhold. Generelt sett kan man si at Biblioteksentralens poster er mer utbygde enn

Nasjonalbibliotekets. Nasjonalbibliotekets mangel på generelle emneord, bemuing og sjangerkoding gjør at Biblioteksentralens poster fremdeles vil ha et konkurransefortrinn når det gjelder leveranse til folke- og skolebiblioteksektoren. Avtaleinngåelsen vil dermed ikke føre til noen endret situasjon når det gjelder folke- og skolebibliotekenes behov for kjøp av data.

Den inngåtte avtalen omfatter monografier og lydbøker. Avtalen innebærer dermed ikke et samarbeid om film, musikk, innholdsanalysering eller andre områder hvor den bibliografiske produksjonen er mindre tilfredsstillende (se beskrivelsen under Lakuner). Det er sagt eksplisitt i pressemeldingen Nasjonalbiblioteket har publisert⁷ at ressursene som man forventer vil spares i Nasjonalbiblioteket, skal settes inn på bibliotekets pågående digitaliseringsprogram. Dette innebærer å produsere metadata for samlinger som mangler dette, eller hvor metadata ikke er tilgjengelig i digital form. Det er ikke presisert hvorvidt ressursbesparelsen vil brukes til å motvirke lakuner i den løpende bibliografiske produksjonen av visse medietyper slik arbeidsgruppen bak rapporten *Nasjonal bibliografisk produksjon* (2004) foreslo.

3.2 Ulike bibliotektyper og deres bibliografiske aktivitet

3.2.1 Fylkesbibliotek

Fylkesbibliotekenes virksomhet er nedfelt i *Folkebibliotekloven* (1985). Fylkesbibliotekene har mange oppgaver. Å ha kontakt med og gi råd til lokale styresmakter, utarbeide overordnede

⁷ http://www.nb.no/aktuelt/avtale_om_samarbeid_om_metadata_registrering_for_norske_boeker

planer, tilby kurs, opplæring og drive rådgiving rettet mot bibliotekene i virkekretsen er en del av disse. Fylkesbibliotekene hadde tidligere et sterkt fokus på anskaffelse og oppbevaring av litteratur og drev også operativ fjernlånsvirksomhet. Denne delen av virksomheten er nå i større grad fordelt mellom bibliotekene i fylket. Flere folkebibliotek mottar nå midler fra fylkesbiblioteket for å kjøpe inn og oppbevare litteratur. I følge *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008* (ABM-utvikling 2009 s. 86) var det totalt 757 972 enheter i fylkesbibliotekenes samlinger. Noen fylkesbibliotek har helt eller delvis felles bestand med primærbiblioteket samlinger. At noen fylkesbibliotek ikke lenger har egne samlinger og ikke fungerer som utlånsbibliotek fører selvsagt til at deres rolle som bibliografisk aktør er i ferd med å endre seg.

3.2.2 Folkebibliotek

I følge *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008* (ABM-utvikling 2009 s. 46) var det i 2008 430 bibliotekkommuner og totalt 799 folkebibliotekenheter (eksklusivt mobile enheter) i Norge. Et lite utvalg av disse ble (18) ble intervjuet i forbindelse med undersøkelsen *Ut og stjele poster?* (Knutsen 2007). Intervjuobjektene representerte hovedsakelig store og middels store bibliotek som med ett unntak var ledet av fagutdannede bibliotekarere. Funn fra denne undersøkelsen vil bli presentert, men supplert med informasjon fra en internettbasert, kvantitativ undersøkelse (Questback) som ble foretatt blant mindre folkebibliotek primo 2009. Mindre folkebibliotek ble i denne sammenheng definert som bibliotek med under 10 000 innbyggere.

I 2007-undersøkelsen var det som før nevnt,

sterk overvekt av store bibliotek. I 5 av bibliotekene hadde kommunen et innbyggertall på under 15 000, mens tre bibliotek lå i kommuner med over 100 000 innbyggere. Det var derfor interessant å belyse de mindre bibliotekenes bibliografiske strategi, praksis og preferanser. Siden 2009-undersøkelsen er kvantitativ, vil det ikke være mulig å få fram beveggrunner og holdninger på samme måte som den kvalitative undersøkelsen unntatt der hvor bibliotekene har gitt kommentarer. De to undersøkelsene kan derfor ikke sammenliknes direkte, men kan supplere hverandre.

En sammenfatning av 2009-undersøkelsen finnes i vedlegg 1. Undersøkelsen og sammenfatningen er utført av Kristine Abelsnes. Antall svar var 196 blant i alt 328 inviterte, hvilket gir en svarprosent på nær 60 %. Samtlige fylker med unntak av Oslo er representert. I følge *St. meld. nr. 23 (2008–2009)* (kap. 4.3.1) har kun 72 kommuner mer enn 5 årsverk (17 %), mens 108 kommuner (25 %) har mindre enn ett årsverk og 56 % av kommunene mindre enn to årsverk. I den foreliggende undersøkelsen har 88 % mindre enn 3 årsverk og 35 % mindre enn ett årsverk. I utvalget er det derfor en viss overrepresentasjon av de minste bibliotekene.

I følge samme kilde hadde 124 kommuner (29 %) ikke fagutdannet biblioteksjef i 2007. I utvalget har vi ikke spurt etter fagutdannet biblioteksjef, men fagutdannet katalogisator. Her er det 37 % som sier at de ikke har fagutdannet katalogisator, mens 63 % oppgir å ha det.

Ressurser brukt på bibliografisk arbeid

Det er ulikt hva bibliotekene i undersøkelsen fra 2007 la i begrepet bibliografisk arbeid. Noen regnet inn kassasjon, magasinering, generelt

katalogvedlikehold, samt klargjøring av materiale, andre begrenset seg til å definere dette som registrering av ny tilvekst. Anslagene på ressursbruk kunne derved variere mye. Gjennomsnittlig ble det anslått at 8,3 % av det totale antall årsverk gikk med til bibliografisk arbeid, ytterpunktene var mellom 4,1 % og 13,3 % . Årlig tilvekst i dette utvalget var på mellom 500 og 80 000 eksemplarer. Bibliotekene ga uttrykk for at en økning i tilbudet fra Biblioteksentralen og mer effektive anskaffelsesrutiner hadde redusert tidsbruken i løpet av de seneste årene.

Tallene fra de mindre bibliotekene er dessverre ikke direkte sammenliknbare med tallene fra 2007-undersøkelsen. Her er prosentsetningen ikke sett i sammenheng med det totale antall ansatte i biblioteket, men representerer den prosentvise andel av årsverk biblioteket bruker på katalogisering. Også her vil tallene være anslag og må tolkes med forsiktighet. Tallene er likevel interessante. 10,5 % oppgir å bruke mindre enn 10 % av et årsverk, 20 % mellom 10 og 19 %, 32,5 % mellom 20–29 % og 15 % bruker et halvt årsverk eller mer på registreringsarbeid. Flertallet av bibliotekene registrerer over 1000 titler per år. (Se tabell i vedlegg 1)

Katalogsystemer og biblioteksamarbeid

Folkebibliotekene i Norge baserer seg i stor grad på enkeltstående kataloger som inneholder kommunens folkebibliotek med eventuelle filialer. Flere kommersielle biblioteksystem er i bruk, hovedsakelig Bibliofil, Aleph, Mikromarc og Tidemann. I undersøkelsen fra 2007 (Knutsen) var det ingen bibliotek som brukte systemet Mikromarc. I 2009-undersøkelsen er det 62,6 % av bibliotekene som bruker dette systemet, 21 %

er Bibliofil-brukere, 8,2 % bruker Aleph, og 6,2 % Tidemann. Kategorien «Annet» utgjør 2,1 %.

Noen folkebibliotek i 2007-undersøkelsen produserte katalogdata på vegne av fengselsbibliotek, pasientbibliotek, museer eller andre institusjoner i kommunen. Noen inkluderte også skolebibliotek. Dette gjaldt særlig hvor skolebibliotek og folkebibliotek var organisert som kombinasjonsbibliotek. I 2009-undersøkelse svarer 76,7 % at de ikke utfører katalogisering på vegne av andre institusjoner. De 23,3 % som svarer bekreftende, melder i stor grad at dette gjelder skolebibliotek, men også fylkesbibliotek, museum og historielag er nevnt særskilt. Antall årsverk i biblioteket slår, ikke uventet, ut her. Mens det i bibliotek over 3 årsverk er 33,3 % som sier at de gjør oppdragskatalogisering for andre, rapporterer bare 6 % av bibliotekene med under ett årsverk det samme. Hvorvidt katalogisator er fagutdannet bibliotekar gir også utslag. I kommuner der katalogisator ikke er fagutdannet bibliotekar utfører 19,7 % oppdragskatalogisering, mens tallet stiger til 25,6 % i kommuner med fagutdannet katalogisator.

I 2009-undersøkelsen svarer 30,3 % at de samarbeidet med andre bibliotek om katalogisering. Av svarene kan man se at det er noen bibliotek i utvalget som deltar i felleskataloger med skoler, arkiv og/eller andre folkebibliotek. Ellers trekkes dugnadsbasen i Bibliofil fram av enkelte. Denne består av data skapt av Bibliofil-bibliotekene og fungerer som en brønnløsning. Hensikten er å sikre effektiv import av katalogdata. Det er ikke gitt eksempler på samarbeid ut over dette. Det er tydelig at bibliotekene har tolket dette spørsmålet ulikt, og det knytter seg derfor en viss usikkerhet til svaret.

Strategier for katalogisering

Den kvalitative undersøkelsen fra 2007

Undersøkelsen fra 2007 viste at kjøp av poster fra sentral leverandør var et klart førstevalg. Sentral leverandør var i stor grad Biblioteksentralen, men et par av bibliotekene abonnerte på data fra Den norske Bokdatabasen. Bibliotekene rapporterte at man hadde gått bort fra å registrere selv og at man sparte mye ressurser på dette samlet sett. Man mente også at kvaliteten på dataene fra sentral leverandør var god. Ved valg av leverandør la bibliotekene vekt på hurtig leveranse, minst mulig behov for lokale opprettinger i postene og konsistens i katalogdata over tid.

Når det gjaldt valget av hovedleverandør av poster var bibliotekene som abonnerte på data fra Biblioteksentralen jevnt over meget fornøyde. Flere av disse hadde på ett eller annet tidspunkt vurdert data fra Den norske Bokdatabasen (DnBB). De fleste bibliotekene mente at data fra DnBB hadde jevnt over lavere kvalitet, særlig når det gjaldt klassifikasjon og emneord. Også forhold rundt den deskriptive katalogiseringen ble framholdt som negativt. Det ene av bibliotekene som kjøpte data fra DnBB mente disse hadde en like god kvalitet som BIBBI-postene, mens det andre biblioteket hadde måttet skifte hovedleverandør av økonomiske årsaker og var generelt misfornøyd med dataene fra Den norske Bokdatabasen. Det ble også påpekt at et abonnement på data fra DnBB for mange bibliotek vil innebære større grad av katalogisering fra bunn eller import fra andre bibliotek i og med at utvalget av poster fra DnBB er mindre.

Bibliotekene var klart mer skeptiske til datakvaliteten på importerte poster fra andre bibliotek.

Likevel baserte man seg på import i enkelte tilfeller. For de bibliotekene som bruker Bibliofil var Bibliofil-dugnadbasen et helt klart andrevalg. Også bibliotek som bruker andre system enn Bibliofil oppgir at de foretrekker å importere data fra samme biblioteksystem. På denne måten unngår man problematisk import og manuelt etterarbeid (se kapittelet *Tilrettelegging for import av data*). Av utenlandske baser ble Rex, British Library og Library of Congress nevnt. Det var imidlertid bare de aller største bibliotekene som gikk utenlands for å importere poster.

For øvrig foretrakk bibliotekene i undersøkelsen å hente data via Norsk samkatalog framfor BIBSYS. Det kan forklares ved at man gjennom Samkatalogen kan finne poster som er utarbeidet av folkebibliotek og dermed tilpasset disse bibliotekenes behov. For folkebibliotekene var poster fra Nasjonalbiblioteket og BIBSYS mindre interessante. Nasjonalbibliotekets poster ble karakterisert som magre på informasjon i og med at disse ikke har generelle emneord, alderskoding (bemuing) eller sjangerbetegnelser.

Tilbudet fra Det flerspråklige bibliotek blir vurdert som meget nyttig og rasjonaliserende.

Den kvantitative undersøkelsen fra 2009

Bibliotekene i 2009-undersøkelsen ble spurt om hva som er hovedstrategien for anskaffelse av bibliografiske data. 68 % har abonnement som hovedstrategi, 28,4 % kopiering fra andre bibliotek og 3,6 % egenproduksjon. Hvorvidt katalogisator er fagutdannet bibliotekar eller ei slår ikke mye ut, men hos de ikke-fagutdannede katalogisatorene stiger egenproduksjon som hovedstrategi til 5,6 % mot 2,5 % blant fagutdannede. Her kunne man

forvente at forholdet var omvendt. De som ikke er fagutdannet vil i utgangspunktet ha mindre opplæring i og kunnskap om katalogisering og burde derfor ha større behov for å importere kvalitetsdata framfor å produsere katalogdata selv. En av respondentene viser at hun/han har tatt konsekvensen av en noe manglende kompetanse på området: «Jeg katalogiserer nødig selv, for det har jeg aldri lært skikkelig. Hvis jeg ikke finner katalogdata gjennom de «vanlige» kanalene (Bibbi, Deichman m.fl.), venter jeg rett og slett til noen av mine dyktige kolleger i nabokommunene har gjort jobben – og så kopierer jeg! Det aller meste finner jeg imidlertid i Bibbi.»

Abonnement

At kun 68 % abonnerer på data fra sentral leverandør avviker fra 2007-undersøkelsen hvor alle bibliotek bortsett fra ett abonnerte på data fra sentral leverandør. Dette biblioteket produserte data selv, men gikk i ettertid over til å abonnere på data.

På spørsmål om hvorfor man ikke abonnerte, ble det til dels gitt meget informative svar. Hele 32 bibliotek (57 % av ikke-abonentene) oppga pris som grunn. Noen hadde en bevisst politikk på å hente data fra bibliotek som har BIBBI-abonnement, som fylkesbibliotek eller andre bibliotek i fellesbase. Andre benyttet Bibliofilbasen som (i prinsippet) ikke inneholder BIBBI-data. Noen eksempler på argumentasjon: «Pris er avgjørende. Hos oss må hver krone brukes med omhu». «Altfor kostbart – unødvendig utgift». «Kvifor betale når vi finn gode katalogdata t.d. hos Bergen offentlege bibliotek?»

I svarene finner man også igjen mye av den

kvalitetsdebatten som fant sted hos de større bibliotekene i 2007-undersøkelsen. Den norske Bokdatabasens data ble også blant denne gruppen bibliotek vurdert til å ha dårligere kvalitet enn Biblioteksentralens poster: «Prisen er svært høy, og jeg skjønner at f. eks. Kr.sand [...] er tvunget til å gå over til et mye dårligere alt – Den norske bokdatabasen til FS.» Andre er positive: «Særleg for katalogisering av bøker i skulen er Den norske bokdatabasen god.»

Noen argumenterte for hvorfor de abonnerte på BIBBI-data: «Kjøper Bibbi-data. De har god kvalitet, har emneord og riktig klassifikasjon. Dette er et bibliotekarhåndverk som er på tur ut... Ser at t.o.m. mange fylkesbibliotek har «dårlig kvalitet» på sine bibliografiske data. Vi synes (selv om vi er et lite bibliotek) at det er viktig å støtte Biblioteksentralen som gjør denne jobben. Nasjonalbiblioteket har ikke emneord på sine data, derfor er ikke det noe alternativ. I folkebibliotek er emneord den viktigste inngangen til postene, ikke dewey». «Bibbi-data fra Biblioteksentralen. På grunn av kvalitetssikring av katalogiseringen».

Det finnes også skeptikere til BIBBI-data: «Hvorfor ikke abo hos BIBBI: Jeg syntes det ble for dyrt. Det var uansett mye jeg ville rette i katalogpostene fra BIBBI. Vi bruker splittede emneord – BS brukte i alle fall før emneord i streng. De klassifiserer altfor detaljert, og mange ganger passer ikke det Deweynr de har valgt i forhold til at jeg må være konsekvent med det vi har fra før i samlingen. I tillegg er BS altfor sene med å katalogisere musikk og film, de mediene som virkelig er tidkrevende å registrere fra bunnen av selv». «Ingen leverandører er helt gode i dag. Bibbi bruker f. eks ikke

kontrollfelter når de katalogiserer. Dette gir unødige ekstraarbeid. Bruken av Dewey er også diskutert hos de fleste leverandører. Selv store fagbibliotek har meget variert praksis.»

Import av poster

Bibliotekene ble bedt om å oppgi hovedleverandør av data i prioritert rekkefølge. Resultatet ble som følger:

Prioritet	BIBBI	BIBSYS	DnBB	Dugn. base i Bibliofil	Fylkesbibl.	Større bibl. i fylket	Større bibl. utenfor fylket	Andre fylket	Antall
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1	69,6	3,1	4,7	1,6	11,5	3,1	5,8	0,5	191
2	4,1	16,6	4,1	9,7	28,3	13,8	19,3	4,1	145
3	1,0	15,8	8,9	10,9	16,8	8,9	27,7	9,9	101
4	4,1	22,4	2,0	2,0	10,2	20,4	16,3	22,4	49
5	0,0	30,4	13,0	13,0	0,0	21,7	4,3	17,4	23
6	11,1	11,1	22,2	22,2	0,0	11,1	0,0	22,2	9
7	20,0	0,0	0,0	20,0	0,0	20,0	40,0	0,0	5
8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100	6

Hovedkilden for de fleste er BIBBI-data med nesten 70 %. Den norske Bokdatabasen har til sammenlikning 4,7 %. 11,5 % benytter seg av fylkesbibliotekets poster, mens 8,9 % går til andre, større bibliotek. At nesten 40 % har fylkesbibliotekets poster som første eller annen prioritet, er en indikasjon på at man baserer seg på fylkesbibliotekets kompetanse i ganske stor grad. Dette er et tankekors når man vet at den bibliografiske kompetansen i fylkesbibliotekene vil endre seg når de ikke lengre vil registrere til egne samlinger. Det er interessant å observere at BIBSYS-poster brukes som 1. prioritet i 3,1 % av tilfellene. At dugnadsbasen i så liten grad er brukt

som kopieringskilde er også verdt å merke seg. Ett bibliotek sier i denne sammenheng: «Vi bruker i liten grad dugnadsposter i Bibliofil. Da må de komme fra de største bibliotekene». Den lave prosentatsen kan muligens tyde på den samme skepsisen til kvalitet på dugnadspostene som framkom i 2007-undersøkelsen, og viser at også de mindre bibliotekene er opptatt av at data er kvalitetssikrede, ikke bare tilgjengelige. Antallet Bibliofil-bibliotek i utvalget er 21 %.

Fra kommentarfeltet bekreftes inntrykket av at man benytter bibliotek i regionen. Utover dette er Bærum, Deichman og Sambok nevnt spesielt.

Bibliotekene ble spurt om hvor stor andel av ny tilvekst som ble hentet fra hovedleverandør av data. Dette ga følgende tabell:

	Prosent
< 10 %	14,9 %
10 – 20 %	3,2 %
20 – 40 %	2,7 %
40 – 60 %	6,4 %
60 – 80 %	31,9 %
80 – 100 %	41,0 %
N	188

Det ga ikke signifikante utslag ved filtrering på fagutdannet/ikke-fagutdannet katalogisator. Tallene står i kontrast til 2007-undersøkelsen hvor bibliotekene som abonnerte på BIBBI-data anslo at disse dekket 90–95 % av deres katalogbehov. De som abonnerte på data fra Den norske Bokdatabasen måtte kopiere eller grunnkatalogisere noe mer. Grunnen er at sistnevnte har et noe mindre utvalg av lydfestinger og DVD-er. Et av de største bibliotekene i 2007-undersøkelsen anslo at BIBBI-data dekker ca 75 % av bokpostene, de resterende 25 % er vesentlig utenlandsk materiale.

Et tilsvarende spørsmål om innhenting av katalogdata fra andre biblioteks registreringer ga dette resultatet:

	Prosent
< 10 %	39,4 %
10 – 20 %	25,0 %
20 – 40 %	9,6 %
40 – 60 %	6,4 %
60 – 80 %	7,4 %
80 – 100 %	12,2 %
N	188

De mindre bibliotekene «shopper» dermed data mer enn de større selv om de har en langt mindre tilvekst.

Grunnkatalogisering

3,6 % av bibliotekene oppga å ha egenproduksjon av data som primær strategi. Fra 2007-undersøkelsen kom det fram at selv om data fra sentral leverandør dekker behovet langt på vei, er det noe materiale (5–10 %) som blir katalogisert fra grunnen av. Dette er lokalhistoriske titler, bøker hvor man har direkteabonnement hos bokklubber samt enkelte antikvariske kjøp. For å finne ut hvorvidt situasjonen er tilsvarende i de mindre bibliotekene, ble bibliotekene spurt om hvor stor andel av nye titler som ble katalogisert fra grunnen:

	Prosent
< 10 %	77,1 %
10 – 20 %	17,7 %
20 – 40 %	2,6 %
40 – 60 %	2,1 %
60 – 80 %	0,5 %
80 – 100 %	0,0 %
N	192

Selv om 77,1 % ligger på samme nivå som de større bibliotekene, ser man også at det foregår mer egenregistrering blant de mindre bibliotekene. Det er imidlertid ingen forskjeller når man studerer svarene når det gjelder hva slags materiale bibliotekene registrerer selv. Lokallitteratur nevnes av så å si alle. Deretter nevnes gaver, diverse bokklubbøker, enkelte DVD-er og musikk (CD-er), tegneserier og periodika. Noen av bibliotekene har samlinger av samisk, finsk og russisk materiale. Det er mulig at det er registrering til disse samlingene som slår ut sammenliknet med 2007-undersøkelsen.

Bibliotekene er meget tydelige på at grunnen til at de registrerer dette materialet selv er at det ikke finnes poster andre steder. Noen få påpeker at det er tidsfaktoren som er avgjørende, det foreligger ikke poster i andre baser når biblioteket mottar materiale. Dette gjelder for eksempel det russisk-språklige materialet sier et bibliotek, de foretar innkjøp og katalogiserer før Det flerspråklige bibliotek eventuelt kjøper inn samme titler. Følgende utsagn er representativt for svarene: «Vi katalogiserer bare sjølve det vi ikkje kan importere (og evt. justere) katalogdata på.»

Egenproduksjon har som ventet sine tilhengere: «Enklest og greiest.» «Fordi det blir mest riktig.» «fordi en da får med de tilleggsplysningene som en selv ønsker å legge på disse mediene. I tillegg får en mye raskere klargjort lokale utgivelser enn hvis en skal vente på at større bibliotek skal få dette anskaffet eller klargjort. Men nye [!] skyldes vel også gammel vane med at en er vant til å registrere alt fra grunnen.»

Endringer i importerte poster

I og med at de mindre folkebibliotekene henter data fra flere, ulike kilder, vil det være behov for å endre postene som importeres. Det kan være endringer som skyldes ulikt MARC-format, ulikheter i praksis eller feil i de importerte postene. Bibliotekene som inngikk i 2007-undersøkelsen la vekt på at det finnes en eksisterende praksis i de lokale katalogene. Denne ville de i størst mulig grad holde fast på for å sikre konsistens over tid. Derfor ble data fra Biblioteksentralen, Den norske Bokdatabasen og fra andre bibliotek modifisert før import i katalogen. For en nærmere oversikt over denne praksisen, vises det til *Ut og stjele poster?* (Knutson 2007).

Rundt en tredjedel av respondentene i 2009-undersøkelsen sier at de modifiserer postene i liten eller svært liten grad. Noen svarer at de modifiserer noe. Det som er rapportert av endringer er i grove trekk knyttet til registreringsdato, kontrollfeltene, oppstillingssignatur, eierkode, alderskoding, sjanger og emner i skjønnlitteratur, generell materialbetegnelse, Deweynummer, emneord, EAN, og analytter på CD-er, seriefelt samt opplysninger om fortsettelser. Bibliotek som har nynorsk som språkform i katalogen endrer språkform på noter og emneord.

Nedenfor gjengis en del uttalelser fra bibliotekene: « ... vi går gjennom alle postene slik at våre katalogdata er mest mulig ensartet.»

Behovet for å ha ens praksis på emneord og klassifikasjon trekkes fram av mange bibliotek: Emneordene inngår ofte i autoritetsregistre og må tilpasses eksisterende praksis. Flere av bibliotekene viser til at de bruker BIBBI-emneord:

«Sjekker emneord – og her er det en del ymse

praksis ved andre bibliotek Vi bruker Bibbi-autoriteter ... og det er viktig at det stemmer overens [med] emneordene vi bruker.»

Mange bibliotek legger vekt på at det er BIBBI-praksis som er de facto regelverk i deres bibliotek:

«Følger BIBBIs praksis ...»

«Bibbi-postane brukar vi som dei er. Dei andre tillempar vi Bibbi-standard.»

De fleste bibliotekene i undersøkelsen gjør likevel også endringer i BIBBI-data. Dette stemmer overens med praksisen til de større folkebibliotekene fra 2007-undersøkelsen. Her ble også emnedata, klassifikasjon, sjanger, serier, notefelt, generell materialbetegnelse med videre endret.

Skepsis til data fra visse kilder

En annen likhet med 2007-undersøkelsen er at også blant de mindre bibliotekene viser man en viss skepsis til data som hentes fra andre bibliotek og fra ikke-foretrukket hovedleverandør. Data fra disse kildene er hos flere bibliotek gjenstand for mer retting enn dataene fra sentral leverandør:

«Lite endringar frå Bibbi. Meir endrinagar [!] om dagnadsbasen i Bibliofil eller kopiering frå andre bibliotek vert nytta.»

«Emner, medietyper, særskilt fra dagnadsbasen»

«Vi sjekker alltid data hentet fra dagnadsbasen eller andre bibliotek, da det ofte kan være mangelfulle katalogposter eller feil i dem.»

«Data fra dagnadsbasen må vi modifisere mer enn data fra Bibbi. Dersom vi henter data fra andre bibliotek må også disse modifiseres en del, da en del biblioteker har lokale varianter.»

«[Vi endrer postene] i svært liten grad – kun fra Bibsys og Den norske bokdatabasen.»

«Poster fra leverandører og større bibliotek sjekkes ikke nøye. Hentes fra mindre lokale nabo-bibliotek er man nøyere.»

«Særlig postene fra dugnadsbasen granskes nøye uten at spesielle felt kan nevnes. Fra større bibliotek, som fylkesbibliotek, regner vi med at postene er korrekte. Det tar nok minst fem min lengre tid å «stjele» mer usikre poster.»

«Media henta frå bibsys modifierast mest. Fjernar udk-nr, ikkje ønska emneord, dublett emneord. Alle dugnadspostar frå bibliofil må settast på klassenummer.»

Uensartede biblioteksystem:

Noen av kommentarene viser at det ikke er umiddelbart enkelt å importere og gjenbruke data på tvers av biblioteksystem.

«post 000 må vi ofte gå inn å korrigere fordi nesten alt som hentes inn fra andre bibliotek legges inn som bøker. Da må vi passe på at det står riktig materialtype der.

«Litt ulike biblioteksystem gjer at some katalogpostar må «rettast» meir enn andre.»

«Fylkesbiblioteket har Bibliofil slik at vi ordner postene slik at de skal passe inn i Mikromarc.»

«Vi har lagt oss mest mulig opp til Bibliotek-sentralens katalogiseringspraksis også på poster vi selv legger inn. En ting vi retter på er skjønnlitterære emneord. Der strykes *082 og *650. Vi bruker *691 og *692. Dette er en Bibliofil-standard.»

Denne «Bibliofil-standard» fører imidlertid til oppretting i bibliotek som benytter andre biblioteksystem:

«BIBBI-poster brukes som regel i sin helhet. Andre poster modifieres i viss grad som f.eks. å flytte emneord skjønn fra 692 (?) til 650 ...»

I 2007-undersøkelsen kom det fram at tekniske forhold skapte en viss grad av segregering i den forstand at bibliotekene foretrakk data som kommer fra det samme biblioteksystemet som de selv bruker. Dette er en situasjon som man bør unngå. Årsaken er kompleks, men ulikheter i utvekslingsformat og importrutiner spiller inn. De tekniske sidene vil bli behandlet videre i et eget kapittel.

Tidsbruk på oppretting av data

Bibliotekene ble ikke bedt om å oppgi tidsbruk på oppretting av poster, men enkelte bibliotek reflekterer likevel over dette. Flere oppgir at de bruker ca ett til to, tre eller fem minutter på å gå gjennom og rette postene. Ett bibliotek angir tidsbruk på skjønnlitteratur til ca fem minutter, fagbøker til ca ti, videogram og liknende til ti til tjue minutter. Andre bibliotek skiller også tydelig mellom fag- og skjønnlitteratur og sier at en fagpost tar mellom fem og ti minutter å gjennomgå og korrigere. Ett bibliotek sier at de bruker mellom ett minutt og en halv time på å endre på importerte poster.

Noen sluttkommentarer til funnene i de to folkebibliotekundersøkelsene

Resultatene fra undersøkelsen av de mindre folkebibliotekene er på mange områder sammenfallende med funn fra 2007-undersøkelsen. Hovedforskjellen ligger i at man i de små bibliotekene i mindre grad holder seg til én sentral leverandør av katalogdata og dermed kopierer inn fra ulike kilder. En slik praksis stiller store krav til at man behersker katalogisering slik at feil og mangler kan rettes opp og at man sikrer konsistens i katalogen.

Også blant de mindre folkebibliotekene kan det hevdes at det blant noen gjøres «unødvendige» endringer av mer kosmetisk natur. Samtidig kan den gjennomgående korte tiden som brukes på bibliografisk etterarbeid tyde på at enkelte bibliotek ikke kvalitetssikrer dataene i tilstrekkelig grad. Kvaliteten i katalogene til de mindre folkebibliotekene vil bli diskutert videre i kapittel 5 *Kvalitetsmessige forhold knyttet til katalogdata*.

Mange bibliotek gir økonomiske begrunnelser for ikke å abonnere på data fra sentral leverandør. Det er imidlertid også kostnader knyttet til egenproduksjon og oppretting av poster. Økonomiske aspekter ved bibliografisk produksjon er beskrevet i kapittel *Organisering og økonomiske aspekter*.

3.2.3 Skolebibliotek

Kommunene har ansvaret for driften av skolebibliotek i grunnskolen, mens fylkeskommunen er ansvarlig for drift av de videregående skolens bibliotek. Omtrent en tredjedel av folkebibliotekene er kombinasjonsbibliotek. I 2007 var 92 % av disse er kombinasjon av grunnskole- og folkebibliotek, mens 8 % var kombinasjon av bibliotek i videregående skole og folkebibliotek. I 51 kommuner var kombinasjonsbiblioteket det eneste biblioteket i kommunen. Dette er gjennomgående kommuner med innbyggertall på under 8 000 (St. meld. nr. 23 (2008–2009) kap. 4.3.1). Forvaltningsmessig ligger oppfølgingsansvaret for skolebibliotekene i Utdanningsdirektoratet, mens ABM-utvikling er ansvarlige for å innhente statistikk for sektoren. Bibliotekvirksomhet er hovedsakelig tuftet på Opplæringsloven⁸ med

8 <http://www.lovdatab.no/all/hl-19980717-061.html>

forskrifter samt dokumenter i tilknytning til Kunnskapsløftet. I følge regelverket skal elevene ha tilgang til skolebibliotek, men lokalene må ikke nødvendigvis være på skolens område. Det er åpnet for et samarbeid med andre bibliotektyper. Også *Folkebibliotekloven* (1985) pålegger både folkebibliotek og fylkesbibliotek å ha et organisert samarbeid med skolene. I § 6 slås det fast: «Det skal være et organisert samarbeid mellom folkebiblioteket og de kommunale skolebibliotekene». Fylkesbibliotekets plikter er nedfelt i § 10: «Det skal være et organisert samarbeid mellom fylkesbiblioteket og fylkeskommunens skoleledelse. Samarbeidet mellom fylkesbiblioteket og de statlige skolemyndighetene i fylket skal sikres ved avtaler, slik at fylkesbibliotekets faglige kompetanse stilles til rådighet for skolemyndighetene». Det er dermed lagt til rette for utstrakt grad av samarbeid på tvers av forvaltningsnivåene.

Bibliotek i grunnskoler

Det er i alt 3095 grunnskoler i Norge. I følge *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008* (ABM-utvikling 2009 s. 92) leverte 2 661 statistikk for 2008. I følge en kartleggingsrapport i regi av Høgskolen i Volda/Møreforskning Volda (Barstad, Audunson, Hjortsæter & Østlie 2007) har 87 % av skolene som har svart på denne undersøkelsen eget skolebibliotek. Ved nærmere analyse av svarene viste det seg at en del av disse skolene snarere kan sies å ha en bok- og mediesamling enn et skolebibliotek i og med at samlingen ikke er organisert og registrert. Det er kun et fåtall skoler som ikke gir elevene tilgang til en boksamling. Dette er de minste skolene. Om lag 10 % har en kombinasjonsløsning med et folkebibliotek.

Bibliotekfaglig kompetanse

I følge Barstad, et al. (2007) har 11 % av bibliotekpersonalet i grunnskolene bibliotekfaglig kompetanse på bachelornivå. Ca 1/3 av bibliotekpersonalet er utdannet som bibliotekar eller lærer med minimum et halvt års etterutdanning i bibliotekfag. 53 % er lærere uten tilleggsutdanning i bibliotekfag. 18 % av de bibliotekansatte har ikke andre oppgaver enn drift av bibliotek. Bibliotekdriften drives dermed i stor utstrekning på deltid.

Biblioteksamarbeid katalogsystem og tilgang til poster

Flere av de eksisterende biblioteksystemene tilbyr egne løsninger for skolebibliotek. Felleskatalogløsninger skolebibliotek imellom eller skolebibliotek/folkebibliotek blir stadig mer utbredt.

I kartleggingsrapporten fra 2007 (Barstad, et al.) rapporterer 85 % at det eksisterer et eller annet samarbeid med det kommunale folkebiblioteket eller at et samarbeid er under planlegging. Ca 20 % har inngått en skriftlig, formell avtale mens nær 60 % har et løpende, uformelt samarbeid.

Skolene er også blitt spurt om hva samarbeidet med folkebiblioteket omfatter. Samarbeidet er hovedsakelig knyttet til lånevirkosomhet, men omfatter også forfatterbesøk og andre lesestimulerings tiltak. På det bibliografiske området sier 33 % at de har samarbeid om klassifikasjon og katalogisering, 24 % har samarbeid knyttet til felles katalog, 19 % har felles medievalgsmøte og 16 % har innkjøpssamarbeid. Hva dette samarbeidet rommer mer konkret, går rapporten ikke videre

inn på. Man vet imidlertid at en del skolebibliotek har tilgang til folkebibliotekets base som katalogiseringsbrønn eller til BIBBI-data og at det også forekommer formelt samarbeid knyttet til opplæring i katalogisering og datasystem. Det finnes også folkebibliotek som registrerer skolebiblioteks mediebestand.

Biblioteksentralen gir skolene rabattordninger på bibliografisk data. Skolene tilbys bokpakker av ulike størrelse, med varierende innhold tilpasset forskjellige brukergrupper. Katalogdata er en del av pakke tilbudet. Abonnement på bokpakkerordningene fører til rabatt på katalogdata som ikke inngår i disse. I følge gjeldende prisliste⁹ er kostnaden på løpende tilvekst av katalogposter 1000 kroner per skole. Ved abonnement som favner alle kommunens skolebibliotek gis det pris etter avtale. Dersom kommunens folkebibliotek abonnerer på BIBBI-data, får grunnskolebibliotekene prisavslag. Hvis det kommunale folkebiblioteket er BS+ kunde, hvilket innebærer å binde mesteparten av mediebudsjettet til Biblioteksentralen, mottar grunnskolebibliotekene katalogdata gratis. I følge kilder i Biblioteksentralen ser det ut til at få skoler/kommuner er klar over og/eller benytter seg av dette tilbudet.

Den norske Bokdatabasen er svært dekkende når det gjelder bibliografiske data på læremidler og annen skolelitteratur. Forhold på eiersiden mellom Bibliotekenes IT-senter og Den norske Bokdatabasen har ført til at katalogdata fra Den norske Bokdatabasen har blitt aktivt promotert av Bibliotekenes IT-senter.

9 http://www.bibsent.no/bibbi/bibbi_tilvekst.aspx

Bibliotek i videregående skoler

Det finnes 464 videregående skoler i Norge i følge *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008* (ABM-utvikling 2009 s. 90). Datagrunnlaget er basert på en svarprosent på 91, 5 % (425 skoler). 50 skoler svarte at de ikke har skolebibliotek. Det er grunn til å tro at også noen av de som ikke har svart tilhører denne kategorien. Tallene fra undersøkelsen i 2007 (Barstad et al.) viste at 95 % av skolene i denne undersøkelsen hadde skolebibliotek. I følge samme kilde har elevene i videregående skole mer tilgang på bibliotekfaglig veiledning enn elever i grunnskolen (29 mot 5,4 timer per uke). 80 % av de bibliotekansatte har ikke andre oppgaver enn drift av skolebibliotek.

Bibliotekfaglig kompetanse

61 % av skolene har personale med bibliotekutdanning på bachelornivå. Det er altså stor forskjell på skolebibliotek i grunnskole og videregående skole på dette området.

Biblioteksamarbeid, katalogsystem og tilgang til poster

I likhet med grunnskolebibliotekene finnes det egne katalogløsninger for skolebibliotek i videregående skoler. Felleskataloger mellom skoler og/eller skolebibliotek/folkebibliotek blir stadig mer vanlig.

Når det gjelder samarbeid med folkebiblioteket er tallene vesentlig lavere enn for grunnskolene. På det bibliografiske området sier 13 % at de har samarbeid om klassifikasjon og katalogisering, 14 % har samarbeid knyttet til felles katalog, 9 % har felles medievalgsmøte og 6 % har innkjøpsamarbeid.

At det eksisterer mindre samarbeid mellom

skolebibliotek i videregående skole og folkebibliotek enn mellom grunnskolebibliotek og folkebibliotek, kan ha flere årsaker. I *Ut og stjæle poster?* (Knutsen 2007) la folkebibliotekarene vekt på at det i stor grad er fagutdannede bibliotekarer i videregående skole. De så heller ikke at folkebiblioteket hadde noe særskilt ansvar for å inngå samarbeid siden bibliotek i videregående skole er drevet av fylkeskommunen.

Biblioteksentralens katalogdatatilbud til videregående skoler er ikke knyttet opp mot salg til folkebibliotekene, noe som må antas å reflektere de ulike forvaltningsnivåene.

52 % av skolebibliotekene i videregående skoler har samarbeid med andre skolebibliotek i fylket.

Samarbeidspotensial og behov for videre studier

Kartleggingsarbeidet fra 2007 (Barstad, et al.) viser at det er mindre samarbeid med eksterne aktører ved små skoler enn ved større. Det er større grad av eksternt samarbeid i skoler der bibliotekansatt er fagutdannet.

Kunnskapsdepartementet er i gang med et nasjonalt program for skolebibliotekutvikling. Innsatsprogrammet pågår i perioden 2009 – 2012 og har en ramme på 10 millioner kroner. Programmet er lagt til Universitetet i Agder som tilbyr opplæring innenfor skolebibliotekvirksomhet.

I følge informasjon på skolenettet.no¹⁰ er det fire områder som skal ha spesielt fokus:

- Utviklingstiltak for styrkede leseferdigheter
- Kompetanseutvikling og kunnskapsdannelse

- Styrket informasjonskompetanse
- Statistikk, regelverk og samarbeid

Resultatmål innen 2013 er som følger¹¹:

- 50 prosent av skolebibliotekarene i grunnskolen skal ha utdanning innenfor skolebibliotek.
- Det skal være en økning i antall kommuner og skoler som aktivt har tatt i bruk skolebiblioteket i opplæringen og som har forankret skolebiblioteket i sitt langsiktige planarbeid for å styrke leseferdighet.
- Det er etablert modeller for systematisk bruk av skolebibliotek i opplæringen.

Gjennom dette innsatsprogrammet vil skolebibliotekene blant annet styrkes gjennom formell bibliotekkompetanse. En bør stimulere til større grad av samarbeid med folkebibliotekene. Kommunene er eiere av både skole- og folkebibliotek og bør arbeide for å samordne ressursene så langt det lar seg gjøre. Det finnes i dag eksempler på at man oppretter koordinatorstillinger for skolebibliotekene. Slike stillinger kan være ett av flere virkemidler og fungere som bindeledd mellom skolene og folkebiblioteket. Også de videregående skolene bør knyttes tettere i nettverk med de kommunalt eide bibliotekene for en bedre samlet ressursutnyttelse.

På det bibliografiske området er det et stort potensial for økt ressursutnyttelse. Det vil være formålstjenlig å knytte spørsmål og tiltak knyttet til katalogsamarbeid tett opp mot det pågående programmet. Økt satsing på elektroniske kataloger på Internett, herunder ulike typer fellessøk, hører

10 http://skolenettet.no/nyupload/Moduler/skolebibliotek/Dokumenter/Bakgrunnsinformasjon_om_programmet_nov_08.pdf

11 <http://www.skolebibliotek.uia.no/site/program-for-skolebibliotekutvikling/overordna-maal>

også hjemme i denne debatten. I følge *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008* (ABM-utvikling 2009 s. 91) har 96 % av skolebibliotekene i videregående skoler edb-basert katalog. 89 % av disse er på Internett. Tilsvarende tall for grunnskolebibliotekene er ikke oppgitt i statistikken. Det er behov for å kartlegge hvordan bibliografisk produksjon foregår i skolebibliotekene, blant annet deres strategier for katalogisering, kilder for innhenting av data og hvilke endringer som gjøres i postene.

Ett av flere eksempler på at bibliotekene i økende grad utvikler planer og inngår samarbeidsprosjekter er *Strategiplan for skolebibliotek i den videregående skolen i Troms 2009–2012*¹², et samarbeid mellom Troms fylkeskommunes utdanningsetat og Troms fylkesbibliotek.

3.2.4 Fag- og forskningsbibliotek

ABM-utvikling rapporterer i 2008-statistikken (2009 s. 94) at det er 327 bibliotekenheter som har levert statistikk (99 %). Sektoren omfatter Nasjonalbiblioteket, Universitetsbibliotekene med fakultetsbibliotekene og institutter og avdelinger, offentlige og private høyskoler, offentlige og private spesialbibliotek, bibliotek i departement, Stortingsbiblioteket, bibliotek i museer, arkiv, helsevesen m.v. Dette er en uensartet gruppe som har ulik administrativ og juridisk forankring. Bibliotekene i UH-sektoren (universitetene og offentlige og private høyskoler) forholder seg til moderinstitusjonene og juridisk til *Lov om universiteter og høyskoler*¹³ fra 2005. De er formelt underlagt Kunnskapsdepartementet.

12 <http://www.tromsfylke.no/LinkClick.aspx?fileticket=2kr1HPTRlcU%3D&tabid=837>

13 <http://www.lovdatabasen.no/all/nl-20050401-015.html>

UH-sektoren, Nasjonalbiblioteket og enkelte spesial- og forskningsbibliotek deltar i BIBSYS-samarbeidet. Dette er i korte trekk beskrevet i kapitlet *Sentrale norske aktører i bibliografisk produksjon*. Dette samarbeidet er godt kjent og godt dokumentert. Det er mindre kunnskap om hvordan bibliografisk arbeid foregår i de fag- og forskningsbibliotekene som ikke deltar i BIBSYS-samarbeidet. For å bøte på dette, ble det foretatt en survey blant disse fagbibliotekene primo 2009. Det vil bli referert til undersøkelsen underveis i beskrivelsen under. En oppsummering av spørreundersøkelsen inklusiv utvalg og overordnede funn finnes i vedlegg 2. Kristine Abelsnes står bak spørreundersøkelsen og oppsummeringen i vedlegget.

Ressurser brukt på bibliografisk arbeid

Når det gjelder BIBSYS-samarbeidet finnes det mest sannsynlig ikke noe samlet oversikt over hvor mye ressurser bibliotekene bruker på felleskatalogen. Det er mulig at enkeltbibliotek har oversikt over tidsbruk, men erfaringsmessig er det vanskelig å få overblikk i og med at man legger ulike tolkninger til grunn for hva man definerer som bibliografisk arbeid. I BIBSYS felleskatalog blir det for eksempel lagt inn data ved bestilling.

For de bibliotek som ikke deltar i BIBSYS fellesbase, ble det foretatt et utvalg på ca halvparten (115). Undersøkelsen var Internettbasert (Questback). Antall svar var 61, hvilket vil tilsi 53 prosent. Respondentene representerer svært ulike bibliotek, blant annet departementsbibliotek, bibliotek i statlige tilsyn, bibliotek i arkiv og museer, sykehusbibliotek samt bibliotek drevet av stiftelser og liknende. Et svært vidt utvalg av fag og emner er representert. Felles for bibliotekene

er at de er relativt små. 90 % har under tre årsverk. Det må derfor være grunn til å anta at de innsamlede data er rimelig representative og at undersøkelsen derfor bør kunne gi en indikasjon på hvordan det bibliografiske arbeidet foregår i denne sektoren.

Respondentene i denne kvantitative undersøkelsen ble bedt om å angi tid brukt på katalogisering i antall årsverk eller del av årsverk. En tabellarisk framstilling finnes i vedlegg 2. 40 % svarte at de brukte mellom 0 og 10 % av årsverk, 5 % 10–19 %, 18 % 20–29 %, 13 % 30–49 % og 24 % over et halvt årsverk. Som det vil framgå av vedlegg 2 hersker det stor usikkerhet rundt tallene. Dette skyldes at bibliotekene gir et røft anslag.

Katalogsystemer og bibliografisk samarbeid

For BIBSYS-bibliotekene vises det til beskrivelsen i kapittel 3.1 *Sentrale norske aktører i bibliografisk produksjon*.

Bibliotekene i Questback-undersøkelsen har som hovedregel enkeltstående kataloger som rommer kun deres biblioteks bestand. De benytter seg stort sett av kommersielle system, men det finnes også eksempler på at egenutviklede system er i bruk. Tidemann og Mikromarc har en markedsandel på ca 82 % til sammen.

På spørsmål om de mener at systemleverandøren har lagt til rette for enkel import av poster svarer 86 % ja og 14 % nei. De som svarte nei fikk anledning til å forklare hvorfor. Her gis det ulike svar. Ett bibliotek trekker fram brannmurproblematikk, et annet mener at importfunksjonen er dårlig forklart av leverandør slik at man må bruke tid på å lære seg det selv, et tredje sier at «det hadde vært fint om man kunne hente og lagre

poster fra eksterne baser direkte, altså uten å forlate Tidemann». Vedkommende bibliotek anmerket at det finnes slik funksjonalitet i Mikromarc3.

Når man justerer for bibliotekenes katalogsystem ser man at blant bibliotek som bruker Mikromarc svarer 96,2 % at systemleverandøren har lagt til rette for effektiv import. Tilsvarende tall for Tidemann er 90,5 %, mens det blant bibliotekene som bruker andre system kun er 37,5 % (8 bibliotek) som mener at systemleverandør har lagt til rette for effektiv katalogimport.

10 % sier at de samarbeider med andre bibliotek om katalogisering. Av svarene kommer det fram at enkelte bibliotek definerer kopikatalogisering som samarbeid. Siden det ikke ble spurt nærmere om hva slags samarbeid det er snakk om, blir informasjonen vanskelig å tolke. Det kan likevel konkluderes med at det foregår en viss grad av (uspesifisert) faglig samarbeid mellom «søsterbibliotek».

Fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet utfører lite katalogisering på oppdrag fra andre institusjoner. På spørsmålet om man katalogiserer på vegne av andre svarer 96,6 % nei. De som svarer ja, har ikke utdypet dette videre.

Strategier for katalogisering

Blant BIBSYS-bibliotekene er det, som tidligere beskrevet, et samarbeid om katalogisering. Katalogisering skjer stort sett gjennom grunnregistrering i BIBSYS, men en brønnløsning i biblioteksystemet gjør at man relativt effektivt kan importere poster fra Library of Congress og eldre poster fra den norske nasjonalbibliografien. Data fra andre kilder har til nå måtte importeres manuelt ved hjelp av klipp og

limteknikk. Dette vil endre seg med den nyutviklede registreringsklienten (Embla).

Importtekniske forhold vil bli presentert i kap 8 *Tilrettelegging for import av data*. Når det gjelder fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet var hovedstrategien for å få registrert samlingen egenproduksjon (53,4 %), etterfulgt av kopiering fra andre bibliotek (43,1 %). Kun 3,4 % abonnerer på katalogdata.

Det er interessant å observere at blant de ikke-fagutdannede katalogisatorene (18,3 %) er det 54,5 % som oppgir at de har som hovedstrategi å importere data fra andre bibliotek, mens denne prosenten er nede på 40,4 % hos de fagutdannede.

Grunnkatalogisering

På spørsmål om hvor stor andel av nye titler som biblioteket registrerer selv fra grunnen av, fordelte svarene seg slik:

	Prosent
< 20 %	29,8 %
20–40 %	15,8 %
40–60 %	8,8 %
60–80 %	14,0 %
80–100 %	31,6 %
N	57

Blant bibliotekene som har rapportert å bruke «andre biblioteksystem» registrerer 62,5 % av respondentene over 80 % av nye titler fra grunnen av. Dette kan tyde på at disse systemene ikke har lagt til rette for effektiv import av data.

Bibliotekene ble bedt om å angi hvilke typer materiale de registrerer selv. Flere svarer alt eller nesten alt; grått materiale, rapporter og konferansepublikasjoner samt egen institusjons publikasjoner. Ellers tyder svarene også på at det

foregår en del tidsskriftanalysering. Enkelte svarer at de registrerer alt som de ikke finner poster til i BIBSYS. Ett svar tyder på at dette biblioteket søker å importere poster fra Library of Congress og British Library. For øvrig er inntrykket at man ikke går til utenlandske baser for å hente inn poster av utenlandsk faglitteratur. Flere bibliotek gjør det helt klart at de katalogiserer denne typen litteratur selv.

Bibliotekene ble spurt om hvorfor de registrerer dette materialet selv. Svarene lar seg grovt kategorisere som følger, rangert etter antall svar:

1. Dokumentene er ikke katalogisert andre steder
2. Det finnes ikke effektive importrutiner/import er ikke mulig
3. Det er ikke tidsbesparende å hente inn poster
4. Biblioteket ønsker å katalogisere selv for å få postene slik man ønsker dem.

Bortimot 30 bibliotek slår fast at biblioteket har unikt materiale som ikke finnes eller er vanskelig å lokalisere andre steder. Et par sier også at de er så tidlig ute med registreringen at det erfaringsmessig er lite poster å finne i aktuelle eksterne kilder.

Åtte bibliotek påpeker at det ikke er effektive importrutiner. Det er imidlertid flere som er inne på forhold som indikerer det samme uten å reflektere særskilt over dette: «Ikke noen avgjørende tidsbesparelse å hente poster», «like greit – fort å registrere i Tidemann», «erfaringsmessig er det raskere selv å registrere de opplysningene vi trenger til dette materialet, enn først å søke etter matchende poster, som vi ofte allikevel ikke finner, evt. må modifisere i stor grad», «bruker like mye tid på å lete opp fra andre»

Det er kun et mindretall som trekker særskilt

fram at man ønsker å katalogisere selv for å kunne tilpasse registreringen til eget behov.

Endringer i importerte poster

Bibliotekene gjør ikke uventet en del endringer i katalogpostene de henter inn fra eksterne kilder:

	Prosent
Ikke i det hele tatt	8,3 %
I liten grad	58,3 %
I stor grad	33,3 %
N	48

Ved å filtrere på fagutdannet/ikke fagutdannet katalogisator, kommer det fram noen ulikheter. Ikke-fagutdannede katalogisatorer fordeler seg på 33,3 % når det gjelder å ikke endre på poster overhodet (fagutdannede 2,6 %), mens det er 22,2 % som rapporterer at de gjør store endringer (36,8 % fagutdannede bibliotekarer) .

Det er stort sett emne- og klassifikasjonsdata som endres, men også kodefelt, notefelt og seriefelt nevnes som eksempler.

Import av poster

Ved spørsmål om volum på innhenting av katalogdata fra norske datakilder svarte bibliotekene slik:

	Prosent
< 20 %	37,7 %
20-40 %	13,2 %
40-60 %	15,1 %
60-80 %	9,4 %
80-100 %	24,5 %
N	53

Tilsvarende spørsmål om import av katalogdata fra Norden ga følgende svar:

	Prosent
< 20 %	93,2 %
20-40 %	2,3 %
40-60 %	0,0 %
60-80 %	2,3 %
80-100 %	2,3 %
N	44

Til sist ble bibliotekene bedt om svare på spørsmål om graden av innhenting av katalogdata utenfor Norden:

	Prosent
< 20 %	93,6 %
20-40 %	6,4 %
40-60 %	0,0 %
60-80 %	0,0 %
80-100 %	0,0 %
N	47

Det er tydelig at norske kilder foretrekkes og at utenlandske kilder brukes i liten grad.

Bibliotekene ble bedt om å rangere kildene for kopikatalogisering. Dette resulterte i følgende:

	1	2	3	4	5	6	7	8	N
Navn	%	%	%	%	%	%	%	%	%
BIBSYS	88,4	7	2,3	0	2,3	0	0	0	43
BIBBI	16,7	50	16,7	0	0	0	0	16,7	6
Den norske Bokdatabasen	25	75	0,0	0	0	0,0	0	0	8
Dugnadsbasen i Biblioofil	0	0	0	0	0	50	50	0	2
Andre fagbibliotek (utenfor BIBSYS)	0	54,5	27,3	18,2	0	0	0	0	11
Folkebibliotek	0	16,7	33,3	16,7	16,7	0,0	16,7	0	6
Nordiske leverandører	0	33,3	0	16,7	33,3	0,0	0,0	16,7	6
Andre utenlandske leverandører	7,7	23,1	46,2	15,4	0	7,7	0	0	13

Dette bekrefter svarene som ble gitt vedrørende kilder for kopikatalogisering. Norske kilder er foretrukket, mens utenlandske kilder er mindre brukt.

BIBSYS er uten tvil første prioritet hos fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet, fulgt av Den norske Bokdatabasen og BIBBI-data. Dersom det ikke finnes en BIBSYS-post, tyr man til data fra Den norske Bokdatabasen og BIBBI eller til andre bibliotek utenfor BIBSYS. Det er få som går utenfor landets grenser som førstevalg, dette har 2. eller 3. prioritet. Dette er interessante tall sett i lys av at disse fagbibliotekene i stor grad kjøper inn utenlandske publikasjoner. At Den norske Bokdatabasen skårer høyere enn BIBBI-data, kan ha sammenheng med pris, kvalitetsoppfatning eller at man lett får tilgang til disse dataene gjennom Mikromarc.

De basene utenom menyvalgene som nevnes er Norbok, Copac og Gemeinsamer Bibliotheksverbund. Bibliotekene melder ikke om abonnementsbaserte baser de kan ha behov for å ha tilgang til.

Bibliotek som benytter Mikromarc kopierer data fra andre bibliotek i 61,5 % av tilfellene. Tilsvarende for Tidemann er 33,3 %. Dette kan tyde på at Mikromarc har lagt til rette for mer effektiv import av poster enn Tidemann.

Abonnement

Som tidligere nevnt abonnerer kun 3,4 % av fagbibliotekene utenfor BIBSYS på katalogdata. Det er ulike grunner til at man ikke har abonnement. Flere av fagbibliotekene sier at de har spesialisert litteratur som ikke inngår i et vanlig abonnementstilbud, deriblant egen institusjonsrapporter m.v. Andre bibliotek sier at de har så liten tilvekst at det ikke vil være regningsvarende å abonnere. Svært få oppgir pris som en hindring for abonnement.

LAKUNER

Når det gjelder folkebibliotekene framkommer det i *Ut og stjele poster?* (Knutsen 2007) at de middels store og større bibliotekene har tidsetterslep på to typer materiale: musikkmateriale og materiale som inngår i lokalsamlingen. Bibliotekene beklaget sterkt at det ikke ble brukt mer tid på lokalsamlingene. Noen bibliotek nevnte også filmer/DVD samt behov for analysering av fagbøker og musikk. Dette er materiale hvor det ikke er tilstrekkelig tilbud på bibliografiske poster fra de sentrale leverandørene eller hvor leverandørene er sent ute med katalogisering. Biblioteket ser seg derfor nødt til å katalogisere dette selv.

Bibliotekene i 2009-undersøkelsen ble også spurt om det finnes mangler i det bibliografiske tilbudet. En stor andel svarte lokalhistorisk materiale. Også film på DVD-er og musikkmateriale (noter og musikk) nevnes av denne gruppen. I tillegg nevner flere periodika, litteratur på andre språk, tegneserier og utgivelser på mer perifere forlag («kjøkkenforlag»).

Flere påpekte at tidsaspektet gjør at de

registrerer selv. De andre miljøene som katalogiserer postene, er senere ute med sin registrering. De lokalhistoriske publikasjonene er eksempel på dette. Det er naturlig at det er det lokale biblioteket som først blir klar over slike utgivelser. På grunn av etterspørsel, blir dokumentene registrert fra bunnen av. Kun ett bibliotek i 2009-undersøkelsen ga klart uttrykk for at de ønsket å registrere lokallitteraturen selv. Dette ble begrunnet ut fra den lokalhistoriske kunnskapen det lokale biblioteket besitter. I 2007-undersøkelsen ble registrering av lokalhistorisk litteratur sett på som en selvsagt oppgave for det lokale bibliotek. Av et par av 2009-svarene kan man se at noen bibliotek ønsker at denne jobben overlates til fylkesbibliotekene. Siden bibliotekene ikke ble spurt om synspunkter på dette, har de fleste kun slått fast at dette er materiale de håndterer lokalt.

Ett bibliotek anførte at de har behov for poster på samiske språk og at de ønsket at disse postene var raskere tilgjengelig. Biblioteket anførte imidlertid at det hadde vært en bedring i løpet av siste året.

I motsetning til bibliotekene i 2007-undersøkelsen, nevnte ingen av de mindre bibliotekene spesielt behovet for analysering av litteratur.

Fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet ble ikke spurt direkte om problemer knyttet til lakuner. Det er dermed ikke ytret ønske om å sette i verk tiltak for bedre tilfang på poster, for eksempel abonnement på visse baser. Det utelukkes likevel ikke at også denne gruppa kan ha visse behov, for eksempel ønske om en større grad av analysering av fagtidsskrift.

KVALITETSMESSIGE FORHOLD KNYTTET TIL KATALOGDATA

I *Ut og stjele poster?* (Knutsen 2007) ble folkebibliotekenes syn på samarbeid om data, deres katalogpraksis og meninger om kvalitet gjenstand for undersøkelse og vurdering. De intervjuede representerte stort sett bibliotek som kan karakteriseres som mellomstore og store i norsk sammenheng. Intervjuene avdekket at de var til dels sterkt opptatt av kvalitet. De fleste mente at bibliotekene oppnår best kvalitet ved å basere seg på import fra sentral leverandør. Informantene rangerte derfor data importert fra andre bibliotek som dårligere ut fra et kvalitetsmessig perspektiv. Unntak i så måte var data fra de aller største bibliotekene med spesialistkompetanse.

Flere av de intervjuede hevdet at de små bibliotekene stiller mindre krav til kvalitet og at kunnskapen om katalogisering kunne variere sterkt i denne gruppen. Det ble hevdet at disse bibliotekene i større grad henter data fra ulike kilder, ikke fra sentral leverandør. Dette fører gjennomgående til lite konsistente data ble det hevdet. I lys av dette var det ønskelig å få et visst inntrykk av den faktiske datakvaliteten ved et

tilfeldig utvalg mindre folkebibliotek. Metoden som ble valgt var ikke en kvalitativ undersøkelse i form av samtaleintervjuer denne gang, men en undersøkelse av bibliografiske poster i et tilfeldig utvalg kataloger. Kommunene som ble valgt har alle under 3000 innbyggere og er spredt ut over hele landet. Disse ble gruppert etter hvorvidt bibliotekleder er fagutdannet bibliotekar eller ei. Det ble også valgt ut enkelte tilfeldig valgte felleskataloger. Felleskatalogene i utvalget kjennetegnes ved at de er interkommunale. De representerer kommuner av ulik størrelse hvor enkelte av biblioteksjefene er fagutdannete, andre ikke. Hensikten var å studere om det kan spores kvalitative forskjeller på katalogdata i enkeltstående kataloger og i felleskataloger.

I regi av ABM-utvikling ble det i tillegg gjort en nettbasert undersøkelse, i form av et spørreskjema, rettet mot mindre folkebibliotek. «Mindre» ble i denne sammenheng definert som kommuner med under 10 000 innbyggere. Resultatet fra denne undersøkelsen er presentert i kapittel 3.2 *Ulike bibliotektyper og deres*

bibliografiske aktivitet samt i vedlegg 1. Her er flere forhold undersøkt, også kilder for import, lakuner i katalogpostutvalget m.v.

Gjennom å studere kvalitetsaspekter ved katalogdataene, kan man få indikasjoner på hvorvidt det vil oppstå større problemer ved aggregering av data. Aggregering av data blir stadig viktigere. Enkeltstående kataloger kobles i mange regioner sammen i fellessøk. Den kommende, nasjonale tjenesten Biblioteksøk, vil også måtte basere seg på aggregering av data.

5.1 Mindre folkebibliotek

5.1.1 Folkebibliotek ledet av biblioteksjef uten bibliotekarutdanning

For å få en viss følelse av katalogkvaliteten ved de mindre bibliotekenhetene som i følge ABM-utviklings *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2007* (2008) ikke har fagutdannet bibliotekleder, ble det valgt ut ti tilfeldige bibliotek fra hele landet. Kommunestørrelsen varierte fra under 1000 til litt i overkant av 3000 innbyggere. I følge *Bibliotekreform 2014 : Del II: Norgesbiblioteket* (2006 s. 48) finnes det 160 kommuner som har under 3000 innbyggere. 38 % av personalet har bibliotekfaglig utdanning.

Etter å ha fått brakt på det rene om biblioteket har katalog på nettet, ble det gjort ulike, faste søk i basen. Det ble søkt på kommunenavn som emne for å studere poster på lokallitteratur. Bibliotekene registrerer erfaringsmessig selv denne typen litteratur fra grunnen. Deretter ble det søkt fram en tilfeldig valgt fagbok av nyere dato. Etter å ha studert kvaliteten på totalt tre dokumenter, ble det søkt fram ti dokumenter som representerer ny tilvekst. Hensikten med dette var

å finne ut hvorvidt bibliotekets hovedstrategi er egenproduksjon, innhenting fra ulike kilder eller abonnement på data fra sentral leverandør, samt å få et visst inntrykk av i hvilken grad data bearbejdes. Konsistens i dataene over tid ble undersøkt i svært liten grad.

Gjennomgangen (vedlegg 3) avdekket at kvaliteten på dataene varierte, men at det gjennomgående er mye feil og mangler i postene. Dette gjelder særlig lokallitteratur. Her er det stort sett egenproduksjon selv om en del poster var kopiert fra andre kilder. Det kan virke som om man gjennomgående baserer seg på import fra andre kilder, men at man ikke evner/ser nytten av å rette opp katalogpostene i tråd med katalogiseringsreglene, NORMARC-formatet eller retningslinjer for emneordspraksis. Ulik bruk av indikatorer, ulik koding av emneord, mangel på biinnførsler eller feilkoding i MARC-felt fører til søkemessige feil og mangler samt inkonsistens i basen. Det samme gjelder ulike teknikker for registrering av flerbindsverk. 3 bibliotek hadde ingen policy for språkformen på emneordene: det ene opererte vekselvis med emneord på bokmål og nynorsk, de to andre importerte også engelskspråklige emneord der disse lå i den importerte posten. Dette vil i stor grad ha negativ effekt for brukerens gjenfinning via emneord. At det knyttes personer/ institusjoner til verket som ikke framgår av den deskriptive katalogiseringen vil virke forvirrende på brukeren. Det er også gjennomgående mye feil som ikke påvirker søk og gjenfinning, som bruk av store/små bokstaver, manglende bruk av forkortelser og lignende.

Når det gjelder datakilde for ny tilvekst så det ut til at fire bibliotek abonnerte på BIBBI-poster.

Ett bibliotek kombinerte abonnement på data fra Den norske Bokdatabasen (DnBB) med import fra Bibliofil-bibliotek og egenproduksjon. To brukte BIBSYS som hovedkilde uten å redigere postene. De resterende tre henter i større grad data fra flere kilder, bl.a. fra Bibliofil-bibliotek. Import av BIBBI-poster via tredjebibliotek forekom i noen grad.

De bibliotekene som abonnerer på BIBBI-data vil ha en rimelig konsistens praksis når det gjelder storparten av titlene i basen. Et abonnement på data fra Den norske Bokdatabasen vil sannsynligvis ikke føre til samme konsistens, da tilbudet på poster er snevrere og man i større grad må supplere med katalogposter fra andre kilder. Dette vil imidlertid være avhengig av den lokale medievalgpolitikken. Biblioteket i undersøkelsen rettet heller ikke opp DnBB-postene i tråd med katalogiseringsreglene. Verst var kvaliteten i de basene som importerte BIBSYS-poster uten å redigere dem. Her mistet man mye inndelingskriterier/søkefunksjonalitet som 008-feltet kan gi, samtidig som man fikk importert støy i form av ulike klassifikasjonsnummer og ulik emneordspraksis. Et tilfeldig eksempel på en importert BIBSYS-post viser dette:

*000 \$a080561829
 *00117397
 *008 \$ap\$bv\$cnob\$bi\$hno
 *008080903 no 4 1 nor
 *015 \$anf0808491
 *020 \$a978-82-05-37921-3\$bib.\$cNkr 249.00
 *080c \$a839.6
 *080ub\$a839.6
 *082 \$a839.828
 *082 \$a839.828

*082 \$a839.828
 *082sa\$d839.821\$d839.821
 *100 \$aHofsødegård, Mette
 *100 \$d1970-
 *245 \$aBiografien om Henrik Wergeland\$bvill og gal og genial\$cMette Hofsødegård og Rune Kippersund
 *260 \$a[Oslo]\$bGyldendal\$c2008
 *300 \$a141 s.\$bill.
 *600 \$aWergeland, Henrik\$d1808-1845
 *687uc\$aNorsk-litteratur
 *691**\$anorske forfattere 1800-tallet biografier
 *698kj\$a1800-tallet
 *698kj\$aBiografi\$bForm
 *698kj\$aNorsk litteratur
 *700 \$aKippersund, Rune
 *700 \$d1965-

5.1.2 Folkebibliotek ledet av biblioteksjef med bibliotekarutdanning

For å studere om datakvaliteten på katalogposter er bedre i kommuner der biblioteksjefen er utdannet bibliotekar enn i kommuner hvor lederen ikke har bibliotekarutdanning, ble det gjort samme type undersøkelse i kommuner under 3000 innbyggere hvor bibliotekleder i følge ABM-utviklings statistikk (2008) er fagutdannet. Gjennomgangen (vedlegg 4) tyder på at det også her er en del kvalitetsmessige problemer ved registrering av lokallitteratur. I fire tilfeller manglet postene deweynummer, noe som betyr at posten ikke kan søkes fram ved hjelp av klassifikasjonskode. Det var ett tilfelle av manglende hylleoppstilling og tre tilfeller av feilaktig klassenummer. Ett bibliotek viste at det ikke behersket analytteknikken. Det var ett tilfelle av

sammenblanding av registrering av monografi og løpende ressurs. Ellers kunne det med fordel vært knyttet visse emneord og biinnførsler til enkelte av disse postene. De søkemessige inngangene til lokallitteraturen kunne dermed vært forbedret. Det er for øvrig også noen feil og mangler i postene som ikke påvirker søkefunksjonalitet. Eksempler på dette er bruk av store og små bokstaver og forkortelser.

Som datakilde for ny tilvekst brukte 9 av 10 bibliotek BIBBI-data. Det siste biblioteket importerer BIBBI-data via ett eller flere bibliotek som abonnerer på disse dataene. Bibliotekene håndterer hylleoppstillingssignaturer og andre nødvendige endringer i postene godt.

Konklusjonen på denne lille undersøkelsen er at det ser ut til å være gjennomgående bedre kvalitet på postene i de basene hvor biblioteksjefen er fagutdannet. Selv om det er en del feil og mangler i de lokalhistoriske postene også i denne gruppen, fører abonnementet på BIBBI-data til at basen i sum er preget av konsistens og kvalitet.

5.1.3 Folkebibliotek med interkommunal fellesbase

Til sist ble det valgt ut tre tilfeldig valgte felleskataloger hvor flere kommuner innen en region deler på produksjon av katalogdata. Felles for disse er at de omfatter både kommuner med fagutdannet og ikke- fagutdannet biblioteksjef ifølge ABM-utviklings statistikk (2008). I dette utvalget ble det søkt opp to bøker med de enkeltes kommunenes navn som emneord for om mulig å finne poster som er katalogisert av de ulike deltakerne. Tre tilfeldig valgte fagbøker ble også vurdert. Til sist ble ti tilfeldige poster fra ny tilvekst plukket ut for å finne ut hvordan bibliotekene produserer

ny tilvekst og hvilke datakilder de bruker. For en detaljert gjennomgang av funnene vises det til vedlegg 5.

Hensikten med å inkludere felleskataloger var å – om mulig – finne indikasjoner på hvorvidt kvaliteten blir bedre når flere bibliotek samarbeider om produksjon av katalogdata. Vil et slikt samarbeid i tillegg til at det virker rasjonaliserende også bidra til å redusere det kvalitetsskillet som synes være knyttet til om biblioteksjefen er fagutdannet bibliotekar eller ikke?

Svarene i denne undersøkelsen er ikke helt entydige. Trolig er det mange forhold som spiller inn. Dersom bibliotekene som samarbeider er aktive i forhold til løpende kvalitetssikring, vil dette selvsagt slå positivt ut. Hvordan disse bibliotekene velger å samarbeide, spiller også inn. Er det for eksempel slik at man spesialisere seg slik at noen er ansvarlige for katalogiseringen eller deltar alle? Gis det god nok opplæring for at alle skal kunne håndtere registreringen? Kvalitetssikring knyttet til sammenslåing av data fra ulike bibliotekbaser inkludert redaksjonelt etterarbeid, vil ha positiv innvirkning på fellesbasens kvalitet.

5.2 Middels store og store folkebibliotek

Selv om det ikke direkte ble gjort studier av datakvaliteten i de store og middels store folkebibliotekene i undersøkelsen fra 2007 (Knutsen), kan man hevde at det fins en god del kunnskap om kvalitative aspekter ved katalogene til disse bibliotekene.

Middels og store bibliotek har fagutdannede bibliotekarer og bruker denne typen arbeidskraft til registreringsarbeid. I de største bibliotekene har opptil flere ansatte bibliografisk spisskompetanse,

noe som ytterligere borger for kvalitet. Disse bibliotekene abonnerer også på data fra sentral leverandør i utstrakt grad. Bibliotekene er opptatt av bibliografisk kvalitet og konsistens i katalogene.

5.3 Skolebibliotek

Av kapasitetsmessige grunner har ikke vært mulig å foreta en studie av kvalitet i skolebibliotekene som et ledd i dette utredningsarbeidet. Ut fra funnene blant de mindre folkebibliotekene kan man gjøre visse slutninger. Skolebibliotekene i grunnskolen bemannes i stor grad av lærere uten bibliotekfaglig utdanning i tillegg. Disse abonnerer sannsynligvis i svært liten grad på data fra sentral leverandør, men baserer seg på import fra andre og/eller egenproduksjon. Begge deler vil slå negativt ut på kvaliteten i basene.

Når det gjelder bibliotekene i de videregående skolene, er disse i større grad bemannet av fagutdannede bibliotekarer. Det er dermed grunn til å anta at import av data fra sentral leverandør er vanligere blant denne gruppen og at de i større grad klarer å tilpasse importerte poster og holder bedre nivå på grunnkatalogiseringen.

5.4 Fag- og forskningsbibliotek BIBSYS-samarbeidet

Bibliotekene som deltar i BIBSYS-samarbeidet er generelt sett svært opptatt av å produsere data av høy bibliografisk kvalitet. Det eksisterer et tett samarbeid rundt registrering av data og mange av bibliotekene har svært høy bibliografisk kompetanse. At stadig mer av Nasjonalbibliotekets registrering til nasjonalbibliografien skjer i fellesbasen, har bidratt til at registreringspraksisen til BIBSYS nå er mer i tråd med katalogiseringsreglene.

Gjennom import av nye biblioteks data og ved at man har tillatt ulike nivåer på katalogiseringen har det gjennom årene likevel blitt noe ujevn kvalitet i basen. I det store bildet kan man likevel hevde av BIBSYS-basen gjennomgående har høy bibliografisk kvalitet og at oppryddingsarbeid og annet kvalitetssikringsarbeid er en kontinuerlig prosess.

Fag- og forskningsbibliotek som ikke deltar i BIBSYS-samarbeidet

Innenfor rammen av denne utredningen har det ikke vært mulig å foreta en undersøkelse av den bibliografiske kvaliteten i disse bibliotekenes baser. Fra ABM-utviklings undersøkelse som ble gjennomført av Kristine Abelsnes (se vedlegg 2 og kapittel 3.2 *Ulike bibliotektyper og deres bibliografiske aktivitet*), kan vi imidlertid slå fast at disse bibliotekene hovedsakelig har fagutdannet katalogisator. Vi vet også at de i stor grad grunnkatalogiserer sitt materiale. Dette siste kan føre til en noe uensartet kvalitet.

5.5 Noen observasjoner knyttet til kvalitet

Et abonnement på data fra sentral leverandør sikrer konsistens og kvalitet i basene. Generelt sett er basene i kommuner uten fagutdannet biblioteksjef mer preget av inkonsistens enn basene i kommuner der bibliotekleder er fagutdannet bibliotekar. Spørreundersøkelsen blant de mindre folkebibliotekene viste at bibliotek uten fagutdannet bibliotekar i større grad unnlater å abonnere på katalogdata. I stedet velges en politikk hvor man egenproduserer eller henter inn bibliografiske poster fra ulike kilder. Studiene av kvalitet mer enn indikerer at det nettopp i denne gruppen ville være

mest formålstjenelig at bibliotekene har et fast abonnement på poster fra en sentral leverandør.

Det ser ut til at de fleste mindre bibliotekene – fagutdannet eller ikke – har visse problemer med å registrere lokalhistorisk materiale fra grunnen av. De fleste kunne dermed profitere kvalitetsmessig på å importere også denne typen litteratur fra andre datakilder. Et spørsmål som det kan være aktuelt å stille er om ansvaret for lokalhistorisk materiale bør legges til en sentral enhet i regionen snarere enn at alle bibliotek registrerer dette materialet?

En av de tre felleskatalogene i utvalget syns å basere seg på egenproduksjon av data, ikke import fra ekstern kilde. Dette er en base av god kvalitet hvor man tydelig har lagt mye arbeid i at felleskatalogen skal framstå som en enhet. Det er likevel også blant utvalget av felleskataloger klare tegn på at import av data fra sentral leverandør (i dette utvalget Biblioteksentralen) forbedrer basene både kvalitets- og konsistensmessig.

Det er flere fordeler knyttet til fellesbase-løsningen. Det at man katalogiserer hver post bare én gang er selvsagt svært rasjonaliserende. Som et konsortium kan man også oppnå bedre priser på katalogdata enn om man representerer et enkelt bibliotek. Dersom man i tillegg klarer å bygge opp et miljø som arbeider aktivt i forhold til registreringspraksis og kvalitetssikring, vil man kunne ha gode forutsetninger for å skape en katalogfaglig gruppe som etterstreber og oppnår god kvalitet. Et slikt miljø kan lettere analysere bibliografiske behov og eventuelt sette i verk forbedringstiltak. For brukerne vil det være positivt at man også harmoniserer utlånspraksis og transportordninger. Det er flere eksempler på at

det som startet som en fellesbase etter hvert har utviklet seg til å bli en sømløs brukertjeneste. Vi ser også eksempler på at andre institusjoner trekkes inn i fellesbasen, for eksempel museum, arkiv eller skolebibliotek.

Et samarbeid rundt katalogiseringspraksis (også mellom folke- og skolebibliotek) vil være i samråd med intensjonen om interkommunalt eller regionalt samarbeid nedfelt i bibliotekmeldingen (St. meld. nr. 23 (2008–2009) kap. 9).

Implikasjoner for Biblioteksøk

I *St. meld. nr. 23 (2008–2009)* (kap.7.3.1) er problemet med uensartede katalogdata beskrevet slik: «Arbeidet med Samkatalogen viser at metadata som vert leverte frå kjeldene, er av svært varierende kvalitet. Samlingane vert katalogiserte (registrerte i databasar) på ulike måtar av biblioteka, sjølv om det ligg ein felles standard til grunn. Ulik registreringspraksis skaper store utfordringar når ein skal få på plass felles søkeløysingar.»

Denne beskrivelsen vil også systemleverandørene kjenne seg igjen i og ha erfart gjennom utvikling av ulike fellessøktjenester på regionalt nivå.

Selv om stortingsmeldingen ikke sier dette eksplisitt, ligger det ingen forutsetning om at skolebibliotekskatalogene er en del av det framtidige Biblioteksøk. Unntak her er kombinasjonsbibliotek og eventuelt felleskataloger mellom folke- og skolebibliotek. Det er heller ikke åpenbart at de private spesialbibliotekene skal delta i samarbeidet. Utgangspunktet for Biblioteksøk er Norsk samkatalog for bøker supplert med data fra alle landets folkebibliotek.

Per i dag deltar de aller største

folkebibliotekene, fylkesbibliotekene og svært mange av spesialbibliotekene i Norsk samkatalog for bøker. Alle BIBSYS-data avleveres også. Ved alle typer aggregering av katalogdata, enten det skjer via Z39.50, OAI-PMH eller andre teknikker, må postene gjennom en dublettkontroll. Dersom ett og samme dokumentet er beskrevet svært uensartet, kan det oppstå et dublettproblem. En base som er preget av dublettproblemer og/eller uensartede data, vil gi en dårlig sluttbrukertjeneste. Det er derfor av største betydning at arbeidet for standardisering av katalogdata intensiveres ytterligere.

Ensartede data sikres best ved at katalogdata kommer fra en og samme kilde. Dette er ikke situasjonen i dag, men det påbegynte samarbeidet mellom Biblioteksentralen og Nasjonalbiblioteket er et steg i riktig retning. Det er imidlertid så mange ulike dokumenter og dokumenttyper i norske bibliotekskataloger at det ikke er realistisk å tenke seg at alt materiale kan komme fra samme kilde. Dette hindrer imidlertid ikke at en kan jobbe på ulike fronter for å sikre mer ensartethet.

Norsk katalogpraksis er tuftet på norske katalogiseringsregler og NORMARC-formatet. Avvik fra disse standardene vil øke sjansen for at det oppstår problemer ved aggregering av data. Noen punkter man bør arbeide videre med i denne forbindelse inkluderer:

- Harmonisering av MARC-format. Dette kan på sikt bety at man på nytt tar opp diskusjonen om alle systemene skal basere seg på rent NORMARC-format eller at man vurderer overgang til MARC 21
- Størst mulig grad av én felles kilde for katalogisering

- Minst mulig grad av retting av katalogdata fra sentral leverandør ved overføring til lokale system
- Folkebibliotekenes praksis med å koble ulike utgaver sammen ved å legge eksempleropplysninger på én enkelt post skaper problemer ved aggregering, og bør opphøre
- Informasjon om katalogiseringskilder bør ikke fjernes fra postene i de lokale systemene. Dette er viktig informasjon ved aggregering (dublettsjekk)
- I tillegg til etablerte standardnumre som ISBN, ISSN og ISMN bør man arbeide for økt bruk av ulike standarder for entydig identifisering av dokumenter (verk, eksemplar, artikkelnivå m.v.)

Disse punktene alene vil ikke være tilstrekkelig til å avskaffe aggregeringsproblematikken. Av erfaring vet man at det er noen dokumenttyper som vil være spesielt krevende. Musikkposter kommer for eksempel fra mange ulike kilder, er meget komplekst og har lite identifiserende elementer. Dette skaper dublettproblematikk som man må arbeide for å minimere. Ulike, likeverdige tillatte løsninger i katalogregelverket skaper også problemer. Flerbindsverk kan eksempelvis registreres på ulikt vis, på en eller flere poster eller som lenking til flere nivåer. Den nåværende lenkeløsningen i BIBSYS skaper problemer ved eksport til Norsk samkatalog for bøker. Ved eksport kuttes båndet mellom moderposten og bindbeskrivelsen.

Den deskriptive katalogiseringen av et verk vil i prinsippet være ensartet. Når det gjelder den innholdsmessige beskrivelsen vil det være mange ulike systemer og standarder i bruk. Selv om det

er formålstjenelig at den deskriptive katalogiseringen er ensartet ut fra hensynet om ikke å dublere poster, bør man utrede om man bør tillate emneord og klassifikasjonsdata fra ulike kilder i et framtidig Biblioteksøk. I dagens samkatalogløsning er det bare enkelte poster som har emneord knyttet til seg. Gjenfinning ved hjelp av emneinnganger er dermed meget begrenset.

NASJONALE AUTORITETSREGISTRE

Hensikten med autoritetsregistre er å sikre konsistens i bruken av navneformer. Konsistent bruk vil gjøre gjenfinning av ressurser lettere. Fordi presisjonen blir høyere, vil et autoritetsregister gi bedre søkeresultat for sluttbrukere. Et nasjonalt register, som er integrert i bibliotekenes katalogmoduler, vil være arbeidsbesparende for bibliotekene fordi autoritetsdata kan skapes én gang og deretter gjenbrukes av andre. Dette vil gi færre feilregistreringer. Manglende eller mangelfull koordinering av navneformer i norske kataloger fører til dublettposter når data aggregeres.

Debatten om utvikling av norske autoritetsregistre, vesentlig for person- og korporasjonsnavn, har pågått siden midten av 1980-tallet da AACR2-regelverket var blitt oversatt til norsk og tatt i bruk. Den norske katalogkomité har diskutert saken og avgitt utredninger om nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn både i 1996 og i en oppdatert versjon i 2004. Flere elementer i katalogpostene kan egne seg for dublettkontroll eksempelvis serie, standardtitler, stedsnavn, og emneord. Det har likevel alltid vært

enighet om at behovet for å utvikle nasjonalt autoritetsregister over navn på personer og korporasjoner er det mest presserende.

Den norske katalogkomité (2004 s. 5) begrunner behovet for nasjonale autoritetsregistre slik:

Behovet for et nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn er i dag enda større enn det var på midten av 1980-tallet. Den informasjonsteknologiske utviklingen har gitt nye muligheter både når det gjelder generering, tilgang til og utnyttelse av katalogdata. De enkelte bibliotek har integrerte funksjoner for import og gjenbruk av eksterne katalogdata, og inngår også ofte i større informasjonssystemer med nettbasert tilgang til eksterne kilder. Biblioteksystemene tilbyr også funksjoner for autoritetskontroll, som utnyttes ved oppbygging av den enkelte katalog.

Norske bibliotek har tradisjonelt brukt betydelige ressurser på katalogisering av sine samlinger. Ved siden av klassifikasjon og emneindeksering representerer valg av navneformer en av de mest ressurs- og kompetanse-krevende arbeidsoppgavene. Ved at det bygges opp et

sentralt autoritetsregister over etablerte navneformer, vil en oppnå store fordeler ved at den enkelte katalogiseringsenhet kan unngå å måtte gjenta et nitidig kontrollarbeid som allerede vil være utført ved etableringen av korrekt navneform i det sentrale registeret.

I utredningsarbeidet ble flere sentrale forutsetninger lagt. Autoritetsregisteret ble omfangsmessig definert til å omfatte navneformer som opptrer i dokumenter utgitt i Norge, ikke det totale dokumenttilfanget i norske bibliotek. Det ble lagt vekt på at man må utforme registeret i tråd med IFLA-anbefalinger på området og at registeret må være MARC-basert.

Utredningen går gjennom eksisterende kilder for oppbygging av registeret: nasjonalbibliografien inklusiv kortbaserte registre for person og korporasjonsnavn, BIBBI-autoriteter, autoritetsregisteret til BIBSYS, Bibliofils autoritetsregister samt aktørregisteret til Forlagsentralen. Rapporten konkluderer med at BIBBI-basen er «eneste alternativ dersom en velger å basere et nasjonalt autoritetsregister på et eksisterende register» (s. 11). Det påpekes imidlertid at BIBBI-dataene ikke har med alle opplysninger som er ønskelige i et nasjonalt autoritetsregister. Når det gjelder nasjonalbibliografien, konkluderes det med at datapostene har navneformer i tråd med gjeldende katalogpraksis fra 1921 til i dag og at det ikke er knyttet autoritetskontrollfunksjoner til basene. De kortbaserte registrene som dekker perioden 1984–1993, er imidlertid bygget opp i henhold til anbefalte retningslinjer.

Når det gjelder modell for organisering sier rapporten:

Ved utvelgelse av forskjellige modeller for organisering og vedlikehold av et sentralt nasjonalt autoritetsregister for person- og korporasjonsnavn må både de internasjonale kravene og våre nasjonale behov vurderes.

Integrert modell

Tradisjonelt er de fleste nasjonale autoritetsregistre drevet som en integrert del av det nasjonalbibliografiske systemet, med distribusjon av autoritetsposter på lik linje med andre sentralt produserte katalogdata. I Norge innebærer dette at registeret etableres og drives som en integrert del av BIBSYS. På bakgrunn av den eksisterende situasjon med hensyn til autoritetsdata i BIBSYS felleskatalog ville dette ikke være uproblematisk. Det ville antakelig forutsette et separat autoritetsregister i BIBSYS for den nasjonalbibliografiske katalogiseringen. En vesentlig begrensning for et register basert på en slik løsning er at det for alle brukere utenom den nasjonalbibliografiske instans kun ville kunne utnyttes som et sekundært referanseverktøy. Dette er fullt ut tilfredsstillende for bibliotekene, men ikke for sentrale leverandører av katalogdata, som f.eks. Biblioteksentralen

Frittstående modell

Et funksjonalitetskrav til et sentralt nasjonalt autoritetsregister vil være at det kan både søkes og oppdateres av alle vesentlige leverandører av katalogdata. Z 39.50-protokollen gjør en slik søking mulig. De enkelte produsenter av katalogdata vil med en slik løsning kunne søke og oppdatere registeret som en integrert funksjon i sitt eget produksjonssystem. En frittstående løsning vil gi bedre muligheter for å etablere effektive driftsrutiner og spesialtilpassede produksjons- og distribusjonsfunksjoner (WWW, etc.). Siden en slik løsning ikke innebærer

en kopling mellom autoritetsregisteret og de nasjonalbibliografiske katalogpostene, ville det måtte utarbeides et opplegg for regelmessig overføring av endringer i autoritetsregisteret til det nasjonalbibliografiske systemet. En frittstående løsning vil være helt åpen med hensyn til valg av vertsorganisasjon og systemløsning. Det er likevel naturlig at Nasjonalbiblioteket får ansvaret for driften av registeret, og at dette legges opp i et av de systemer som benyttes av Nasjonalbiblioteket (s. 11–12)

Rapporten konkluderer med at det videre organisatoriske arbeidet med nasjonalt autoritetsregister må inngå i Rammeverkprosjektet til Norsk digitalt bibliotek og at forutsetningene for et eventuelt samarbeid om oppbygging og drift av et felles autoritetsregister mellom Nasjonalbiblioteket, Biblioteksentralen og BIBSYS bør drøftes og avklares.

I forbindelse med rapporten *Norsk digitalt bibliotek* (2004) og de senere anbefalingene fra NDB-Rammeverkprosjekt, ble behovet for nasjonale autoritetsregistre framhevet. Man la vekt på at ved utvikling av vevbaserte tjenester med sammenkopling av data fra mange ulike kilder, vil denne typen hjelpemiddel være en viktig komponent. Jo større og mer mangfoldige datamengder man behandler, jo sterkere blir behov for utveksling av kvalitetssikret, bibliografisk informasjon. Det var i denne konteksten at Nasjonalbiblioteket mottok midler fra ABM-utvikling i 2004. Søknaden var et ledd i et større bibliografisk samordnings- og utviklingsprosjekt i Nasjonalbiblioteket. Midlene skulle i første omgang dekke kostnader i forbindelse med å samkjøre registre fra ulike kilder (eksempelvis nasjonalbibliografiske autoritetsdata, BIBBI- og

BIBSYS-registre) og foreta redaksjonelt etterarbeid. På e-postlisten Biblioteknorge ble prosjektet og videre organisering skissert slik med basis i søknadsteksten fra Nasjonalbiblioteket:

Data fra autoritetsregistret vil spres til bibliotekene via deres respektive biblioteksystem. Det overordnede driftsansvaret vil ligge til Nasjonalbiblioteket, men redaksjonsansvaret kan deles på flere institusjoner. På denne måten sikrer man kompetanseheving i flere miljøer og fremmer faglig samarbeid i sektoren.

Prosjektet vil ha følgende faser:

1. Oppdatere utredningen fra 1996 [Den norske katalogkomité] for å bringe denne i samsvar med internasjonal utvikling på området
 2. Avklare bruk av eksisterende autoritetsdata fra ulike kilder (aktuelle kandidater er f.eks. Biblioteksentralen og BIBSYS)
 3. Identifisere og ekstrahere autoritetsdata fra nasjonalbibliografien og andre relevante bibliografiske systemer i NB.
 4. Automatisk samkjøring av registrene.
 5. Redaksjonelt etterarbeid.
 6. Skissere redaksjonell organisering av nasjonale autoritetsregistre.
 7. Avklare teknisk organisering med biblioteksystemleverandørene.
 8. Utrede behovet for ytterligere nasjonale autoritetsregistre.
- (Knutsen 2004)

Også rapporten *Nasjonal bibliografisk produksjon* (2004) fra en arbeidsgruppe nedsatt av Nasjonalbiblioteket, Biblioteksentralen og FS Informasjonstjenester lister opp arbeidet med

nasjonalt autoritetsregister under forslag til videre arbeid for å sikre en effektiv, nasjonal produksjon av data.

NBs lederrolle i å etablere autoritetsregisteret, blir bekreftet av Hilde Høgås på Biblioteknorge i 2005:

Nasjonalbiblioteket har fått prosjektmidler fra ABM-utvikling for å finansiere deler av arbeidet med å etablere autoritetsregisteret. Prosjektmidlene fra ABM-utvikling er knyttet til samkjøring av relevante register og redaksjonelt etterarbeid.

Før vi kan ... komme i gang med den praktiske delen av arbeidet, er Nasjonalbiblioteket selvfølgelig avhengig av å inkludere Biblioteksentralen i planleggingen, siden det er deres register som er anbefalt som utgangspunkt for det nasjonale autoritetsregisteret. Vi har nå startet en dialog med Biblioteksentralen med den hensikt å få på plass en avtale. Når dette forhåpentligvis er på plass, kan vi gå videre med mer praktisk arbeid som å vurdere om Biblioteksentralens register skal samkjøres med andre register, gjøre redaksjonelle endringer [sic] osv.

Nasjonalbiblioteket har som sagt ansvaret her, men vi vil et klart ha behov for samarbeid med andre parter. Katalogkomiteen vil bli dratt med når det er naturlig, og vi er avhengige av et samarbeid med systemleverandørene for å komme helt i mål i nasjonal sammenheng. Biblioteksentralen er allerede nevnt.

Vi kan ikke i dag gi noen eksakt dato for når et autoritetsregister for navneformer kan være på plass, men arbeidet er i gang.

I referat fra møte i Den norske katalogkomité kan man lese følgende:¹⁴

«Arbeidet med Nasjonalt autoritetsregister er det dessverre ikke ressurser til å arbeide med i noen stor grad inneværende år». Etter denne tid, er autoritetsregisteret ikke nevnt i Katalogkomiteens referater. I Nasjonalbibliotekets *Bibliografisk plan* (Edvardsen, et al. 2007) er nasjonalt autoritetsregister ikke nevnt som et satsningsområde. Om autoritetsregistre står det: «Det er en målsetting at Nasjonalbiblioteket skal ha ett felles autoritetsregister.»

Det eksisterer korrespondanse mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket når det gjelder bruk av tildelte midler. I brev fra Nasjonalbiblioteket (Jonny Edvardsen, Hilde Høgås) til ABM-utvikling 10. 07.2008 står følgende:

Det er også satt i gang en [sic] tettere samarbeid mellom Nasjonalbiblioteket og Bibsys i forhold til videreutvikling av biblioteksystemet, og de to institusjonene har nå jevnlig møter for å sikre en god framdrift i dette arbeidet. En viktig del av denne videreutviklingen vil være utvikling av nødvendig funksjonalitet for å produsere nasjonalbibliografien og et nasjonalt autoritetsregister i Bibsys. Planen er at autoritetsregisteret skal produseres som en integrert del av nasjonalbibliografien.

...

Rammebetingelsene for et autoritetsregister er i stor grad endret siden 2003. Arbeidet med en felles søkløsning sammen med ABM-utvikling, samarbeidet med Biblioteksentralen, videreutvikling av Bibsys, den massive satsningen på digitalisering av materialet med påfølgende behov for kvalitetssikrede autoritetsdata samt beslutningen i Nasjonalbiblioteket om å flytte de

14 http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/dnk/moetereferat_og_aarsmeldinger

nasjonalbibliografiske basene over i Bibsys, gjør at de løsningene en så får [sic] seg i 2003 neppe er gangbare i forhold til dagens krav og rammebetingelser.

Nasjonalt autoritetsregister over navneformer ble høsten 2009 igjen brakt på bane, denne gang via *Nyhetsbrev: September 2009*¹⁵ fra BIBSYS: «Vi fortsetter arbeidet med å overføre nasjonalbibliografiene til BIBSYS Biblioteksystem. Dette vil i tillegg medføre en del arbeid med å få på plass et nasjonalt autoritetsregister.» Etter at det ble reist spørsmål på epostlisten Biblioteknorge om status på dette feltet, kom følgende svar fra Hilde Høgås (2009):

Så til det nasjonale autoritetsregisteret for person- og korporasjonsnavn. Nasjonalbiblioteket ønsker å produsere data til det nasjonale autoritetsregisteret som en funksjon av registreringen til nasjonalbibliografien. Utgangspunktet er at det nasjonale autoritetsregisteret skal bygges opp med basis i pliktavlevert materiale, dvs. alt som publiseres av allment tilgjengelige utgivelser i Norge.

Postene skal innfri internasjonale anbefalinger til den slags poster, og registeret skal kunne utveksle data med andre system, også internasjonalt, som til VIAF. Det er dette BIBSYS nå skal legge til rette for, jf. siste nyhetsbrev fra BIBSYS. Arbeidet er nettopp startet, og det gjenstår også her en del diskusjon før de endelige rammene for et nasjonalt autoritetsregister er på plass.

Sannsynligvis blir det lagt opp til en skrittvis framrykking, for eksempel med enklere funksjonalitet som visning av poster i første omgang og mulighet til eksport/import etter hvert.

Skrittvis framrykking gjelder også for oppbyggingen av innholdet i registeret. Registeret vil naturlig bygges opp etter hvert som poster merkes til nasjonalbibliografi. Etter hvert som eldre data konverteres inn fra andre baser i Nasjonalbiblioteket, særlig Norbok, vil eldre data komme med. Det gjøres allerede et arbeid i forbindelse med Nasjonalbibliotekets digitaliseringsprogram med å oppgradere personnavn med fødsels- og dødsår i BIBSYS siden slike data er nødvendige for å kontrollere tilgangsrettigheter til digitalisert materiale. I tillegg til dette kan det komme mer dedikert arbeid med oppretting og godkjenning av eldre data.

For Nasjonalbiblioteket er det naturlig at pliktavleveringslov og nasjonalbibliografi avgrenser Nasjonalbibliotekets ansvar for innhold i det nasjonale autoritetsregisteret. Men med en løsning for et nasjonalt autoritetsregister i BIBSYS kan det selvfølgelig også ligge til rette for å inkludere data fra andre samarbeidspartnere. Nasjonalbiblioteket har allerede et etablert et samarbeid med Biblioteksentralen om kjøp av katalogposter for den mest sentrale forlagslitteraturen, så for disse postene vil det komme autoritetsdata som opprinnelig er produsert hos Biblioteksentralen inn i registeret. Nasjonalbiblioteket bruker Den norske katalogkomité som støttespiller i arbeidet, saken skal også behandles der i høst. Diskusjon og innspill til prosessen er absolutt velkomment.

6.1 Noen kommentarer knyttet til utredningsarbeidet vedrørende nasjonalt autoritetsregister over navneformer

Da utviklingen av et nasjonalt autoritetsregister over navneformer har stor betydning for kvalitet i bibliografiske data og effektivitet både i registreringsarbeid og ved gjenfinning av dokumenter, vil

15 http://www.bibsys.no/files/pdf/publikasjoner/nyhetsbrev/bibsys_nyhetsbrev_september_2009.pdf

det være av stor betydning at saken blir diskutert og satt på dagsorden i relevante bibliotekfora. Behovet for en åpen løsning som innebærer at bibliotekene får en sterkest mulig integrasjon mot eget katalogsystem, at registeret kan kobles mot andre nasjonale, virtuelle autoritetsregistre (eksempel: VIAF – Virtual International Authority File¹⁶) og at autoritetsdata kan tilbys brukermiljøer også utenfor biblioteksektoren, bør i den forbindelse få særskilt oppmerksomhet.

Hvilket omfang registeret skal ha, er også et viktig tema. Det er ikke nødvendigvis en selvfølge at grunnlaget utelukkende skal være pliktavleverte dokumenter. Bibliotekene i Norge katalogiserer også mye utenlandsk materiale som vil bli gjenstand for autoritetskontroll

I hvilken grad dette skal være et reelt samarbeidsprosjekt bør også være gjenstand for diskusjon. Selv om Nasjonalbiblioteket skal drive det nasjonale autoritetsregisteret er ikke dette ensbetydende med at ikke også andre kompetente katalogenheter kan bidra til registreringen. Mye tyder på at en slik modell kan bli mer robust, mer fullstendig (Nasjonalbiblioteket fanger ikke opp alle norske utgivelser) og mindre sårbar for tidsetterslep i registreringen.

Et eksempel på en mulig samarbeidspartner kan være Norsk musikkbibliotekforening. Denne gruppen bidrar allerede med et de facto autoritetsregister for emneord innen musikk. Det kan være interesserte å diskutere om de er villige til å bidra til korrekte navneformer på komponister/musikere. Det er også behov for autoritetsregistre over standardtitler for ulike komponisters verker.

Musikkbibliotekforeningen kunne også bidra til at dette blir en realitet.

Tidsaspektet ved oppbygging av det nasjonale autoritetsregisteret over navneformer og hvilke kilder for autoritetsdata man bygger registeret på, bør diskuteres grundig. Siden dette er forhold som vil påvirke bibliotekene direkte, bør det derfor legges opp til en bredt anlagt debatt hvor bibliotekmiljøet trekkes direkte inn i planleggingsarbeidet.

16 <http://viaf.org/>

REGISTRERINGS- OG UTVEKSLINGSFORMATER

7.1 Registreringsformat - Norge og det angloamerikanske miljøet

Folkebibliotekene i Norge tok tidlig i bruk det amerikanske katalogregelverket som Haakon Nyhuus førte med seg fra USA, mens universitetenes praksis opprinnelig var knyttet til den tyske universitets-tradisjonen. Det første norske felles katalogregelverket ble utgitt av Norsk bibliotekforening i 1925. Det tok mange år med harmonisering og debatter før universitetene gikk over til fullt ut å bruke det som etter hvert utviklet seg til å bli et angloamerikansk regelverk. De norske katalogiseringsreglene er en oversettelse og bearbeidelse til norske forhold av *Anglo-American Cataloguing Rules, second edition (AACR2)*. De brukes av alle typer bibliotek.

AACR2 er utgitt av American Library Association, Canadian Library Association, og Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP). Ansvarlig organ for revisjon av regelverket har vært Joint Steering Committee for Revision of AACR, som i tillegg til utgiverorganisasjonene også har medlemmer fra de australske og kanadiske katalogkomiteene samt British Library og Library of Congress.

Det nåværende AACR2 regelverket, og dermed også de norske katalogreglene, er tett knyttet opp mot kortkatalogene og reflekterer ikke dataorganisering i moderne databasestrukturer. Regelverket er også ensidig innrettet mot bibliotek og ikke modellert for å lette samarbeid mellom biblioteksektoren og andre metadataprodusenter.

Det har derfor lenge vært et ønske om å utvikle et nytt katalogregelverk som klarere reflekterer et bibliografisk univers der data lagres og spres på nye måter og der ulike miljøer samarbeider om å produsere og utveksle data. Arbeidet med det som etter hvert ble hetende *RDA: Resource Description and Access* startet opp i 2004. I tråd med intensjonene nevnt over er RDA basert på de konseptuelle datamodellene FRBR «Functional Requirements for Bibliographic Records» og FRAD «Functional Requirements for Authority Data». Arbeidet har skjedd i nært samarbeid med visse andre metadata miljøer som ONIX¹⁷ (utbredt standard for bokindustrien) og DCMI (Dublin Core Metadata Initiative).

¹⁷ <http://www.editeur.org/>

RDA skiller seg fra AACR2 ved at det kun er en beskrivende standard og ikke også en visningsstandard. Dette betyr at det sterke båndet til ISBD-visning er kuttet. Regelverket er primært organisert rundt beskrivelse av attributter og relasjoner kjent fra FRBR-modellen og har også et tungt fokus på kontrollerte søkeinnganger. RDA dekker alle medier og innhold, ikke minst digitale ressurser. Fordi regelverket er søkt tilpasset den digitale verden og de stadig minskende skillene mellom ulike medietyper, er den tradisjonelle inndelingen i kapitler etter medietyper borte.

RDA ble sendt på verdensomspennende høring i november 2008. Den norske katalogkomité var en av mange organisasjoner som sendte høringsuttalelse innen fristen primo 2009. Katalogkomiteen er svært kritiske: «If it is, as we think, that we continue with ISBD/AACR2-presentation and MARC (with different worldwide national and local variations) with the constraints this involves, the profit of RDA will be minor. AACR2 is still better fit for registration.»¹⁸

Katalogkomiteen er ikke de eneste som har vært skeptiske til den nye standarden. RDA-regelverket anses av mange miljøer som uklart og vanskelig å forstå. Sterke røster hevder at man ikke har gått langt nok i retning av å markere et skille fra AACR2. Enkelte røster hevder at RDA faller mellom to stoler («good intention, limited execution»). Arbeidsgruppen som Library of Congress satte ned for å arbeide fram nye prinsipper for bibliografisk kontroll anbefalte at hele prosjektet ble stoppet: «Suspend further new developmental work on RDA until a) the use and business cases

for moving to RDA have been satisfactorily articulated, b) the presumed benefits of RDA have been convincingly demonstrated, and c) more, large-scale, comprehensive testing of FRBR as it relates to proposed provisions of RDA has been carried out against real cataloging data, and the results of those tests have been analyzed.» (Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control 2008 s. 29)

RDA er planlagt utgitt ultimo november 2009. Det vil være i tråd med norsk tradisjon at RDA oversettes og bearbeides til norske forhold og tas i bruk av et samlet bibliotekvesen. Noen avgjørelse på dette er naturlig nok ikke tatt ennå.

British Library, Library and Archives Canada, Library of Congress og National Library of Australia har annonsert at de vil implementere RDA fra utgangen av 2009 og arbeide for å lette overgangen for andre bibliotek ved å organisere opplæring, informere og dokumentere.

7.2 Felles internasjonale katalogiseringsregler?

Mange land har i årenes løp utviklet egne katalogiseringsregler basert på nasjonal praksis. I tråd med det økende behovet for å eksportere poster over landegrensene og på tvers av bibliografiske miljøer, har det utviklet seg et sterkere fokus på å harmonisere regelverk. Under revisjonen av ISBD-regelverket for katalogisering av periodika (ISBD (S)) møttes følgelig ISBD-, AACR2- og ISSN-miljøene til forhandlinger for å komme til enighet om et i størst mulig grad felles regelverk. *International Standard Bibliographic Description for Serials and Other Continuing Resources* (ISBD (CR)) utgitt i 2002 reflekterer dette arbeidet. Det er en økende tendens til at land går bort fra de

18 <http://www.rda-jsc.org/does/5rda-fulldraft-chairfolup1.pdf>

nasjonale reglene og slutter seg til en av de større standardene.

Det optimale ville selvsagt være om alle brukte det samme katalogiseringsregelverket. Dette er et langsiktig mål. I tråd med en slik utvikling har IFLAs Cataloguing Section avholdt møter med ulike lands katalogekspertise i årene mellom 2003 og 2007. Møtene fant sted i tilknytning til IFLAs årlige kongress. Hensikten med møtene var å erstatte Paris-prinsippene fra 1961 med nye prinsipper for katalogens funksjon. De felles anbefalingene fra de fem regionale møtene ble publisert i februar 2009. Anbefalingene er ikke oversatt til norsk, men et utvalg oversettelser finnes på denne adressen: <http://www.ifla.org/en/publications/statement-of-international-cataloguing-principles>

Anbefalingene har tatt opp i seg FRBR-terminologi. Felles terminologi og felles katalogiseringsprinsipper peker i retning av økende harmonisering.

7.3 Utvekslingsformat

Mens AACR2/RDA er innholdsbeskrivende regelverk er MARC (MACHINE Readable Cataloguing) et kodeskjema. MARC ble utviklet i annen halvdel av 1960-tallet for maskinell utveksling av bibliografiske poster.

En effektiv produksjon av bibliografiske data forutsetter at man kan utveksle metadata mellom ulike systemer både nasjonalt og internasjonalt. Norge var ett av de første landene til å utvikle et nasjonalt utvekslingsformat, basert på USMARC. Norsk bokfortegnelse (base Norbok) tok i bruk NORMARC-formatet så tidlig som 1971. I årenes løp har vi fått diverse «dialekter» av NORMARC (for eksempel BSMARC, BIBSYSMARC).

Trenden internasjonalt var i mange år at de enkelte land utviklet egne, nasjonale MARC-format basert på nasjonal katalogiseringspraksis. Dette førte til at man etter hvert fikk betydelige avvik og derpå følgende tap av data samt mye manuelt etterarbeid ved utveksling av data over landegrensene. UNIMARC ble utviklet som et felles format for å lette internasjonal utveksling av poster, men fikk ikke særlig fotfeste hos de nasjonene som hadde formater utledet av USMARC. I stedet fikk man en sammenslåing av USMARC og CANMARC til MARC 21 i 1999.

De siste årene har flere og flere land gått bort fra sine nasjonale formater og over til MARC 21 ut fra en erkjennelse av hvor viktig det er å kunne importere og eksportere data internasjonalt på en kostnadseffektiv måte. I Norden har Sverige, Island og Finland tatt i bruk MARC 21, dels med enkelte nasjonale tilpasninger (Knutsen 2005). Danmark besluttet i 2003¹⁹ å ikke ta i bruk MARC 21 ut fra argumentene om at DANMARC er mer tilpasset nasjonale katalogiseringsregler og registreringspraksis, at katalogisering i henhold til MARC 21 vil føre til økte kostnader og at det er lite klokt å gå over til MARC 21 på et tidspunkt hvor nye katalogiseringsregler (RDA) er under utvikling og vil føre til endringer i MARC 21.

I oktober 2004 leverte Katalogkomiteen utredning om framtidig, nasjonalt utvekslingsformat (Den norske katalogkomité 2004). Oppdragsgiver var leder av rammeverksprosjektet i Norsk digitalt bibliotek, men Katalogkomiteen startet utredningsarbeidet allerede i 2002 i følge referat fra

19 <http://www.bs.dk/content.aspx?itemguid=%7B89DDA23B-502D-4B59-9735-80DDAD910C03%7D>

komiteen datert 20. november 2002.²⁰ Mandatet for utredningen var som følger (s. 3):

1. Sammenligning av de to formatene
2. Vurdering av formatene opp mot hverandre
3. Vurdering av faglige og ressursmessige fordeler og ulemper ved å fortsette med et nasjonalt format i forhold til å skifte til et format med bredere internasjonal anvendelse
4. Påpeking av praktiske og ressursmessige følger som et eventuelt skifte fra NORMARC til MARC 21 vil medføre (inkl. konverteringsbehov)
5. Anbefaling av framtidig nasjonalt utvekslingsformat

Rapporten vier stor plass til sammenlikning av de to formatene. Man peker på en del vesentlige forskjeller: MARC 21 baserer seg på at ISBD-skilletegnene er integrert i feltene, det er færre sorteringsfelt og opplysninger om originaltittel er stemoderlig behandlet. NORMARC har noen felt og delfelt som MARC 21 ikke har (eksempelvis notefelt og genrekoding), egne emnefelt for musikk og emneordene skiller ikke alle steder mellom nivåer (hovedemne, analytisk emne). Senere analyser har også pekt på at det i MARC 21 ikke gis mulighet for å beskrive verk på flere nivåer. MARC 21 er også svært omfattende med en del konsortieinterne, dedikerte felt. Man bør derfor vurdere å forkorte formatet.

Katalogkomiteen oppsummerer slik:

- Ut fra tekniske forhold kan overgang til MARC 21 som utvekslingsformat være en fordel
- Faglig sett er det mer å tape enn å vinne ved å gå over fra NORMARC til MARC 21

20 http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/dnk/moetereferat_og_aarsmeldinger

- Innføring av MARC 21 vil sannsynligvis gi enklere utveksling av katalogdata
- Velges komplett engelsk utgave av MARC 21, vil vi slippe vedlikehold av formatet
- Foretrekkes en norsk oversettelse av MARC 21 (gjern delmengde), vil det medføre utgifter til oversettelse og til vedlikehold
- Overgang til MARC 21 vil kreve bruk av ISBD-skilletegn.
- Overgang til nytt format vil gi store konverteringsutgifter; det er kostbart å skifte format
- Både NORMARC og MARC 21 er tilpasset dagens katalogiseringsregler
- Implementering av FRBR vil sannsynligvis føre til nye katalogiseringsregler og behov for nytt format, og dette taler for at man venter med å endre format
- MARC XML og UTF-8 (UNICODE) innføres også for NORMARC hvis NORMARC beholdes
- MARC 21 anbefales vurdert for bruk til nasjonalt autoritetsregister (s. 15).

Basert på denne oppstillingen gis følgende muligheter (s. 16–17):

1. NORMARC beholdes som utvekslingsformat, oppdateres og vedlikeholdes fortløpende
2. MARC 21 innføres som utvekslingsformat, forutsatt at det utvikles et norsk tillegg slik at norske «særegenheter» (behov) kan inkorporeres i lokale felt (jif. 9-felt reservert for lokale behov). NORMARC oppdateres og vedlikeholdes som grunnlag for registrerings- og lagringsformat
3. MARC 21 velges som utvekslingsformat og tas i bruk som det foreligger (fullstendig, engelskspråklig utgave)
4. MARC 21 velges som utvekslingsformat, og formatet – eller en delmengde av dette – oversettes

Ved å gå over til MARC 21 som utvekslingsformat får vi automatisk tilgang til en rekke verktøy (konverterings- og

registreringsverktøy) og programvare som vi har bruk for. Vi vil også komme mer i harmoni med resten av Europa og det angloamerikanske området.

Å bruke MARC 21 uten bearbeidelser eller tilføyelser kan ikke anbefales. For mange sentrale opplysninger vil gå tapt ved import/eksport.

Utvikles det et norsk tillegg basert på bruk av lokale felt for norske spesialopplysninger, vil MARC 21 som utvekslingsformat ivareta norske biblioteks behov for utveksling innen Norge. Vi vil få et utvekslingsformat som fungerer både nasjonalt og internasjonalt, noe som vil være ressursbesparende. Det er et mål at det norske tillegget får et minst mulig omfang.

Komiteén regner med at man beholder dagens lagrings- og registreringsformater. En oversettelse av MARC 21 vil derfor ikke være nødvendig, idet utvekslingsformatet først og fremst vil berøre systemleverandørene og deres arbeid.

Det vil fortsatt være behov for å holde NORMARC ved like. Oppdateringene/justeringene her vil være av mindre art.

Konklusjon

Den norske katalogkomité vil i samråd med systemleverandørene anbefale at MARC 21 med norske tilpasninger tas i bruk som utvekslingsformat. Hvis norske tilpasninger ikke lar seg gjennomføre, anbefales det at NORMARC beholdes som utvekslingsformat. NORMARC må i så fall oppdateres.

På bakgrunn av rapporten og diskusjoner knyttet til denne, ble vedtok Rammeverksprosjektet en overgang til MARC 21 som utvekslingsformat. (Norsk digitalt bibliotek. NDB-Rammeverk 2005 s. 3):

Det anbefales at MARC 21 med norske tilpasninger tas i bruk som nytt nasjonalt utvekslingsformat. Hvis nødvendige norske tilpasninger ikke er mulig i MARC 21, anbefales oppdatert NORMARC som nasjonalt utvekslingsformat.

Ansvar for standardisering på dette området ligger hos

Nasjonalbiblioteket med Den norske Katalogkomité som rådgivende organ. Man oppfordrer derfor Nasjonalbiblioteket til å gjøre de nødvendige vurderinger knyttet til:

- Om ønskede norske tilpasninger kan gjøres innen rammen av MARC 21-standarden
- Konsekvenser av evt. tilpasninger utenfor rammen av standarden, evt. konsekvensen av at ønskede tilpasninger ikke gjennomføres
- Kostnader knyttet til overgang til MARC 21 (endringer i dagens systemer, etablering av konverteringstabeller, konvertering av data)
- Tidsplan for gjennomføring nasjonalt

Videre oppfordres Nasjonalbiblioteket, i lys av dette, til å vurdere et vedtak om MARC 21 som nytt nasjonalt utvekslingsformat.

Nasjonalbiblioteket fattet i mars 2007 følgende beslutning:

«Etter anbefalinger fra Den norske katalogkomité og Norsk Digitalt Bibliotek-Rammeverks-prosjektet, har Nasjonalbiblioteket besluttet å gå over til MARC 21 som nasjonalt utvekslingsformat for bibliografiske data. Beslutningen er også basert på enighet med de norske systemleverandørene»²¹

I presentasjonen på Katalogkomiteens hjemmeside i mars 2007 presiseres det at det må lages norske tillegg i lokale felt i MARC 21 slik at man sikrer full kompatibilitet. Den norske oversettelsen vil sannsynligvis være en forkortet versjon. Videre opplyses det at arbeidet med konverteringstabell mellom NORMARC og MARC 21 er satt i gang. Hvorvidt konverteringstabeller også skal lages andre veien var på dette tidspunkt ikke bestemt.

21 Informasjon datert 19. mars 2007 http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/dnk/marc_21

Videre sies det:

«For å oppnå mest mulig konsistente data og for unngå tap ved konvertering av data, er det en fordel at registreringsformat og utvekslingsformat er det samme. I dag varierer praksis på dette området. Nasjonalbiblioteket anbefaler at samme registrerings- og utvekslingsformat brukes, men beslutningen om internt registreringsformat ligger til syvende og sist hos den enkelte systemleverandør».

På Kunnskapsorganisasjonsdagene ved Høgskolen i Oslo i februar 2008 og på Bibliotekmøtet i Bergen i mars s.å. ble det klart at systemleverandørene ikke ønsket MARC 21 som registreringsformat.

I følge oppdateringer på Den norske katalogkomité's sider i oktober 2008 ble det i regi av Biblioteksystemleverandørene utarbeidet et alternativt forslag som innebærer en tredelt løsning:²²

1. MARC 21 uten bruk av lokale felter og med skilletegn der det er nødvendig.
2. Et Nasjonalt tillegg, i henhold til en ny standard vedtatt av Den norske katalogkomité og Nasjonalbiblioteket
3. Privat tillegg. Fritt innhold, ikke standardisert, etter avtale mellom sender og mottaker.

Tanken er at ved internasjonal utveksling, utveksles i utgangspunktet ren MARC 21 i henhold til del 1 (hvis ikke sender og mottaker avtaler noe annet). Det nasjonale tillegget er tenkt brukt for utveksling internt i Norge mellom dataleverandører og/eller systemer. Del 3, det private tillegget, vil ikke Nasjonalbiblioteket/Den norske katalogkomité måtte ha noe ansvar for.

Disse 3 delene gjøres entydige ved at de kvalifiseres med ulike navnerom. Del 1 skal alltid være med. Brukes del 2

for utveksling i Norge, vil denne delen bestå av tilføyelser til MARC 21 og/eller overstyring av felter i MARC 21. Dersom samme felt oppstår i del 1 og del 2, er det den nasjonale betydningen av feltet som vil gjelde for utveksling i Norge.

Det er satt ned en arbeidsgruppe med medlemmer både fra biblioteksystemleverandørene og Nasjonalbiblioteket/Den norske Katalogkomité for å utrede om det er mulig å gjennomføre en slik 3-delt modell.

Arbeidsgruppen skulle etter planen rapportere tilbake til Biblioteksystemleverandørgruppa innen 1. desember 2008.

Rapporten ble framlagt og diskutert på møte i Biblioteksystemleverandørgruppen 18. mars 2009. Følgende er sakset fra møtereferatet:²³

Forslaget gir et XML-basert utvekslingsformat som bygger på MARC 21, ivaretar viktige standardiseringsbehov, dekker særnorske behov og er tapsfritt.

I diskusjonen kom det fram at forslaget innebærer at et nasjonalt tillegg må vedlikeholdes uansett hvilken løsning som velges. Forslaget vil også innebære betydelige utviklingskostnader, som lett kan overstige nytten. Det er også tvil om hvordan en overgang til formatet håndteres i forhold til standard z39.50-verktøy.

Det ble enighet om følgende:

1. Biblioteksystemleverandørene anbefaler at alle systemer støtter import og eksport av ren MARC 21 til og fra utlandet og utenlandske verktøy.
2. Biblioteksystemleverandørene anbefaler at Nasjonalbiblioteket og DNK fortsatt vedlikeholder NORMARC, og at NORMARC inntil videre benyttes til import og eksport mellom biblioteksystemer på det norske markedet.
3. Biblioteksystemleverandørene anbefaler at det spesifiseres en XML-versjon av NORMARC basert på

22 <http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/dnk/marc-21>

23 http://www.biblev.no/Referat_18032009.html

MarcXchange.

4. Biblioteksystemleverandørene anbefaler at NB lager et filter og en API til og fra NORMARC og ren MARC 21.
5. Tillatte tegnsett for NORMARC bør være ISO-8859 latin 1 og UNICODE serialisert som UTF-8.

Det ble besluttet at det i etterkant av møtet skulle sendes et brev fra gruppen til Nasjonalbibliotket og Den norske katalogkomité før møte i Katalogkomiteen 1. april 2009. Katalogkomiteens diskusjon denne dagen resulterte i følgende konklusjon og anbefalinger²⁴.

Katalogkomitéen anbefaler derfor at Nasjonalbiblioteket gjør om vedtaket sitt om MARC 21 som nasjonalt utvekslingsformat. Slik situasjonen er i Norge m.h.t. til utveksling av data, er løsningen som er anbefalt av Systemleverandørene trolig den som både økonomisk og praktisk gir det beste resultatet.

Forslaget innebærer et nytt rammeverk for vedlikehold av NORMARC. Oppdatering og videreutvikling av NORMARC har ligget på is mens MARC 21 har blitt utredet som nytt utvekslingsformat. Hvis Nasjonalbiblioteket følger Katalogkomitéens anbefaling innebærer dette følgende:

1. Det utarbeides konverteringstabeller mellom NORMARC og MARC 21 begge veier.
2. Konverteringen innebærer tap av metadata da det ikke tas hensyn til nasjonale tilpasninger som i dag (og i framtiden) finnes i NORMARC.
3. NORMARC vedlikeholdes ved at det vurderes fortløpende om endringer i MARC 21 skal tas inn i NORMARC.
4. Endringer i NORMARC kan også gjøres ved innspill fra Biblioteksentralen og andre, uavhengig av om endringen er i henhold til MARC 21.

5. MARC 21 oversettes ikke.
6. Ved eventuelle endringer i NORMARC brukes Systemleverandørgruppa som høringsinstans.
7. Nasjonalbiblioteket tar ansvar for at det utarbeides verktøy for konvertering til bruk for systemleverandørene.

Det er i skrivende stund ikke tatt en endelig beslutning i Nasjonalbiblioteket.

7.4 Noen kommentarer knyttet til utredningsarbeidet vedrørende NORMARC/MARC 21

Gjennom evalueringsfasen er det gjort mye faglig utredningsarbeid når det gjelder å identifisere likheter/forskjeller mellom de to formatene, vurdere eventuelt norske tillegg og i arbeid med mapping mellom formatene.

Proessen som sådan har båret preg av en viss uklarhet og mangel på en overordnet styring. Uklarheten er først og fremst knyttet til at de ulike partene har hatt forskjellig oppfatning av hva beslutningen om å gå over til MARC 21 som nasjonalt utvekslingsformat innebærer. Det har vært ulike oppfatninger om hvorvidt en overgang til MARC 21-formatet skulle omfatte både bibliotekenes registrerings-, lagrings- og utvekslingsformater. Derved har det også blitt uklart hvilke konsekvenser det vil få for bibliotekene om disse divergerer. Dette burde vært avklart før vedtak ble fattet i Rammeverkprosjektet og Nasjonalbiblioteket. Hvorvidt MARC 21 skulle benyttes også som lagrings- og visningsformat innebærer store implikasjoner for bibliotekene, også på kostnadssiden. Det er beklagelig at Nasjonalbiblioteket ikke har foretatt og publisert beregninger over utgifter forbundet med å ta i

²⁴ <http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/dnk/aktuelt>

bruk MARC 21. For å kunne fatte en god, endelig beslutning burde man ha utredet kostnader knyttet til de ulike scenariene. Det foreligger p.t. heller ikke noen offisiell tidsplan. Begge disse tiltakene var del av Rammeverkprosjektets anbefalinger.

I forbindelse med en pågående behovsanalyse i BIBSYS, foreligger det fra flere hold en anbefaling om å ta i bruk hylleferdige, internasjonale system i stedet for å satse på egenutvikling. Slike system vil være basert på MARC 21. UHR-sektoren kan derfor komme i en situasjon hvor overgang til MARC 21 aktualiseres ytterligere.

Et annet punkt som har vært uklart gjennom prosessen er knyttet til konverteringsbehovene. Det har gjennom prosessen vært et fokus på konvertering fra NORMARC til MARC 21, men mindre fokus på behov for konvertering fra MARC 21 til NORMARC. Det er derfor gledelig at dette punktet er understreket i Katalogkomiteens siste anbefalinger. I *Ut og stjæle poster?* (Knutsen 2007) pekes det på at folkebibliotekene vegrer seg for å laste ned MARC-poster fra for eksempel Library of Congress fordi det blir mye redigeringsarbeid i etterkant ved import av poster. Et konverteringsprogram fra MARC 21 til NORMARC ville ha avhjulpet problemet.

Det er en svakhet ved det faglige utredningsarbeidet at det ikke er tuftet på en overordnet bibliografisk strategi for norsk bibliotekvesen. Utgangspunktet for Katalogkomiteen blir dermed en sammenlikning av formatene ut fra dagens behov. Ved å trekke inn fremtidige behov, ville bildet ha kunnet sett annerledes ut. Utredningens utgangspunkt fører blant annet til at man i liten grad vurderer behovet for å utveksle data med andre miljøer utenfor biblioteksfæren. Det er også

lite fokus på den norske deltakelsen på den internasjonale bibliografiske arena og på spredningsstrategier av bibliografiske poster via Internett. Konklusjonene i utredningen blir dermed knyttet for sterkt opp mot beskrivelsen av tap av informasjon ved overgang til MARC 21.

Anbefalingene fra Rammeverkprosjektet for Norsk digitalt bibliotek var at man for utveksling av data mellom bibliotek, forlag og undervisningsinstitusjoner benyttet MARC 21, NORLOM og ONIX. Dersom man benytter MARC 21 i ren form ved utveksling, vil man lettere kunnet ta del i den «verktøykassa» som følger med MARC 21: MARCXML, og mappingverktøy til og fra f.eks. Dublin Core, MODS og ONIX. En utveksling som forutsetter konvertering mellom NORMARC og MARC 21 vil føre til at man ved eventuell utveksling av bibliografisk informasjon med andre metadatamiljøer i og utenfor Norge vil få en større grad av tap av informasjon enn ved bruk av MARC 21.

Effektiv utveksling av data både i og utenfor biblioteksektoren bør være et uttalt mål. Biblioteksystemleverandørenes tekniske anbefalinger når det gjelder spesifisering av XML-versjon av NORMARC basert på MarcXchange bør derfor inkorporeres og ha økt fokus i det videre arbeidet.

Det er forståelig at man er avventende til MARC 21 inntil RDA er publisert og endringer implementert i MARC 21. Det eksisterer en RDA /MARC arbeidsgruppe²⁵ som studerer MARC-implikasjoner ved det nye regelverket. Arbeidsnotater og vedtak fra denne gruppen legges løpende ut. Vedtatte endringer finnes på denne siden: <http://www.loc.gov/marc/formatchanges-RDA.html>

25 <http://www.rda-jsc.org/rdamarcwg.html>

TILRETTELEGGING FOR IMPORT AV DATA

I undersøkelsen av folkebibliotek som ble gjennomført i 2007 (Knutsen) kom det fram at folkebibliotekene ofte velger å katalogisere selv enn å importere data direkte fra en utenlandsk kilde. Det ble rapportert om problemer ved å importere data mellom biblioteksystemene i Norge. Årsakene var flere: tungvint metode for innhenting av poster, mangel på konverteringstabeller og utsiling av informasjon samt pris-/abonnementsforhold.

Når det gjelder å legge til rette for effektiv import av bibliografiske data ble det i nevnte undersøkelse påpekt at biblioteksystemene kan vurderes ut fra tre hovedkriterier:

- Standard/redskap for import
- Konvertering av MARC-format
- Mulighet for bortsiling av informasjon

I forbindelse med sluttrapporten vedrørende første fase av Biblioteksøk, ble funksjonaliteten i biblioteksystemene kartlagt²⁶. Denne rapporten

inneholder detaljerte beskrivelser av i hvilken grad biblioteksystemene understøtter Z39.50, SRU/SRW, OAI-PMH m.v. og gir nyttig informasjon om tekniske og andre forhold av betydning for et nasjonalt fellessøk. Rapporten fokuserer dermed ikke primært på katalogiseringsmessige forhold. For å få en oppdatering fra systemleverandørene ble samtlige biblioteksystem kontaktet per e-post. Mikromarc og BIBSYS besvarte ikke forespørselen. Informasjonen om disse systemene er derfor basert på annen, tilgjengelig informasjon.

26 <https://www.abm-utvikling.no/bibliotek/norsk-digitalt-bibliotek-gammel/prosjekter/biblioteksok/fase-1/vedlegg-4-kartlegging-av-biblioteksystemene>

Standard/redskap for import

Bibliotek-system	Hvordan skjer katalogimport?	Kommentarer
Aleph	Z39.50	SRU er også tilgjengelig
Bibliofil	Klipp og lim	Planlegger Z39.50-klient
BIBSYS	I «BIBSYS blå»: brønn-base (LC og eldre nasjonalbibliografiposter) Embla: ny registrerings-klient basert på Z39.50	
Mikromarc 2	MM2: Klipp og lim (hoved-sakelig, katalogmodulen kan kobles til klientprogramvare)	
Mikromarc 3	Mikromarc3: Z39.50	
Tidemann	Klipp og lim samt egen webservice internt mellom systemene basert på XML	Vil sannsynligvis implementere Z39.50-klient innen ett år (medio 2010)

Ytterligere kommentarer:

Aleph har en integrert Z39.50-klient til kopikatalogisering. Det finnes mulighet for SRU i systemet, men dette har i følge leverandøren ikke vært etterspurt, og har derfor ikke blitt konfigurert. Z39.50 tjenere og klienter samt tilleggsprogramvare for SRU er tilgjengelig uten pristillegg for kunden. Det betyr at alle Aleph-brukere har adgang til dette redskapet for kopikatalogisering fra eksterne kilder.

Bibliofil har utviklingen av en Z39.50-klient i katalogmodulen «på blokka», men ønsker ikke å oppgi en tidsangivelse for dette arbeidet. SRU ses på som mindre interessant i og med at standarden krever MARC 21 ved utveksling. (Denne antagelsen baserer seg på en misforståelse fra leverandørens side.) Det er policy at alle bibliotekene får de samme verktøyene å jobbe med når det gjelder katalogisering.

BIBSYS har utviklet en ny webregistreringsklient – Embla. Denne foreligger sommeren 2009 i en betaversjon. Embla vil ha integrert kopifunksjon av poster via Z39.50. I demoversjonen er det Libris-basen og Library of Congress som er tilgjengelig på denne måten. Om videre utvikling sier BIBSYS²⁷: «BIBSYS Embla er et supplement til det eksisterende systemet og de fleste av oppgavene ved biblioteket må fortsatt gjøres i «blåskjermene». Om det blir aktuelt å legge til flere funksjoner, vil avhenge av styrets beslutninger om hvilke fornyingstiltak vi skal prioritere på kort sikt.»

Det er oppfølgingen av behovsanalysearbeidet og framtidig plattform for BIBSYS-systemet det siktes til når det vises til styrets beslutninger om fornyingstiltak i en overgangsfase mot et nytt system.

Konvertering av MARC-format

For bibliotekene betyr dagens situasjon med ulike dialekter av NORMARC og behov for import av internasjonale poster i MARC 21-formatet at biblioteksystemene må legge til rette for effektiv import/eksport av poster. Nasjonalbibliotekets (foreløpige?) vedtak om at MARC 21 skal benyttes som utvekslingsformat i Norge, forsterker behovet for effektiv konvertering av data ytterligere.

Det finnes allerede noe støtte for konvertering. Aleph har konverteringstabeller knyttet til tjener. Bibliotek med egen tjener har dermed mulighet til å lage egne konverteringsprogram. Detaljert konvertering fra MARC 21 til NORMARC har i følge leverandør ikke vært etterspurt av brukerne. Et vedtak i Biblioteksystemleverandørgruppa om støtte til «ren» MARC 21 i tillegg til NORMARC

27 <http://www.bibsys.no/norsk/nyheter/readMore.php?id=100>

ved import/eksport av data, vil bety at Aleph vil tilrettelegge mer for dette i framtiden.

Bibliofils Z39.50 tjener leverer data i NORMARC og USMARC. Konvertering til USMARC gjøres ved hjelp av programmet MARCCONV som ble utviklet ved Høgskolen i Oslo i forbindelse med et EU-støttet samarbeidsprosjekt (ONE, OPAC Network in Europe). Så snart det foreligger konverteringstabeller fra NORMARC til MARC 21, vil Bibliofil tilby dette.

BIBSYS støtter MARC 21.

Mikromarc har innebygd støtte for konvertering fra UNIMARC og USMARC. Det siste rapporteres å gi bra resultat også for MARC 21.

I Tidemann foreligger det ikke konvertering mellom MARC 21/NORMARC.

Mulighet for bortsiling av informasjon

Gjennom et menyvalg i Aleph kan man aktivere filtre som fjerner systemgenererte tagger. Det finnes omfattende mulighet for bortsiling av uønskede felt og delfelt. For baser som man ofte henter ned poster fra, er det også lagt til rette for omfattende automatiske endringer i aktuelle felt og delfelt.

I Bibliofil legger MARC-postene seg i registreringsskjemaet etter at de er limt inn. Deretter må katalogisatorene manuelt fjerne disse.

I den registreringsklienten («BIBSYS blå») som til nå har vært brukt i BIBSYS, blir data tilpasset BIBSYS-MARC ved import. Samme løsning er tenkt i Embla.

I Tidemann er det mulighet for bortsiling av uønsket informasjon ved import.

Kommentarer knyttet til importfunksjonene

I forhold til undersøkelsen som ble gjort i 2007 (Knutsen) har det skjedd visse forbedringer når

det gjelder mulighet for effektiv gjenbruk av data. Det er positivt at Mikromarc3 er utviklet med innebygget støtte for Z39.50 klient og at BIBSYS er i ferd med å bygge opp en tilsvarende tjeneste.

Det er også positivt at biblioteksystemene har lagt godt til rette for at data fra sentral leverandør er gjort lett tilgjengelig for bibliotekene. Dette letter import av data fra hovedkilden. Bibliofil-bibliotekene har lett tilgang til dognadsposter fra andre Bibliofil-brukere. Dette underletter arbeidet for mange bibliotek.

Når det gjelder import av data fra andre kilder, er situasjonen annerledes. Når systemene ikke har Z39.50 klient eller tilsvarende, må bibliotekene forlate sine kataloger og aktivt lete opp poster i baser de tror kan inneholde ønsket informasjon. Med Z39.50-klient kunne de ha forhåndsdefinert et antall databaser som de erfaringsmessig er tjent med å hente data fra og i løpet av sekunder få postene tilbudt i eget katalogiseringssystem. Det sier seg selv at manuell leting i andre kataloger er svært tungvindt. Et sitat fra Lindesnes bibliotek, *Rolf Steinars blogg* kan illustrere dette: «Da det som nevnt kom til musikk hos oss (vi har ikke hatt musikk før nå!), viste det seg at det var ekstra arbeidsomt å finne andre bibliotek med aktuelle musikkposter. Vi søker – ett og ett – storby-bibliotek, for å se om de har den samme skiva i katalogen sin, som vi har fått kjøpt inn. Vi må kanskje innom 6–7 kataloger, bare for å bekrefte at ingen har akkurat den vi var ute etter.» (Bergli 2008). Løsningen som det pekes på i *Rolf Steinars blogg* er knyttet til å opprette et felles-søkmed poster fra de største musikkksamlingene. Et Z39.50 søk ville fungere slik i praksis.

Z39.50-protokollen ble utviklet på 1970-tallet og er svært utbredt i bibliotekretser. Det er en selvfølge at et internasjonalt system som Aleph tilbyr

dette. Uten slike tjenester ville ikke systemet være konkurransedyktig i et internasjonalt marked.

Når norske biblioteksystemutviklere ikke tilbyr Z39.50 eller tilsvarende i større grad, hevdes det at dette kommer av at det ikke er (særlig) etterspørsel fra bibliotekenes side. Det medfører sikkert riktighet. Av undersøkelsen blant fagbibliotek utenfor BIBSYS-samarbeidet (se vedlegg 2 og kapittel 3.2 *Ulike bibliotektyper og deres bibliografiske aktivitet*) ser man at 86 % av bibliotekene mener at systemleverandøren deres har lagt til rette for effektiv import av data. Dette framstår som noe overraskende siden mange av disse kun har tilbud om import fra eksterne kilder via klipp og limfunksjon. I forbindelse med 2007-utredningen blant folkebibliotekene (Knutsen) kom det fram at svært mange bibliotek unnlot å importere poster fordi det innebar mye arbeid. Konsekvensen var at bibliotekene valgte å katalogisere fra grunnen av. En av grunnene til at import ble ansett som tungvint var knyttet til at man må lete aktivt etter ønskede poster base for base og deretter lime inn i registrerings skjermen.

Det kom også fram i 2007-undersøkelsen at det skjer mye opprettingsarbeid i folkebibliotekene ved import av poster. Noe av dette skyldes at man limer inn en ferdig post i katalogskjema og at konvertering av MARC-format og annen oppretting må skje manuelt. I tillegg til at manuell MARC-konvertering er katalogfaglig meget krevende, tar det også mye tid. Systemene legger i varierende grad til rette for automatisk MARC-konvertering og bortsiling av felt. Manglende tilrettelegging av MARC-konvertering førte til at mange bibliotek i 2007-undersøkelsen sa at de foretrakk å importere poster fra bibliotek som har samme system som de selv. Dette betyr at manglende

MARC-konvertering ikke bare er et problem mellom for eksempel MARC 21 og NORMARC, men også mellom de ulike MARC-dialektene som eksisterer i Norge. Også i svarene fra 2009-undersøkelsen (se vedlegg 1 og kapittel 3.2 *Ulike bibliotektyper og deres bibliografiske aktivitet*) blant de mindre folkebibliotekene, kan man spore at det er problemer med import: «Bibsys klarer jeg ikke å kopiere fra. Ikke fra Fylkesbiblioteket heller, dessverre!»

For norske bibliotek vil de fleste utenlandske data man ønsker å importere være i MARC 21-formatet. Selv om det alltid vil være språklig opprettingsarbeid forbundet med å importere poster fra utlandet, vil det likevel være både ønskelig og ressurs sparende om de systemmessige forhold er lagt til rette for effektiv import. Det foreligger ikke autoriserte konverteringstabeller til og fra NORMARC/MARC 21. Biblioteksystemleverandørene tilbyr derfor delvis egenutviklede konverteringstabeller eller baser seg på USMARC som er forløperen til MARC 21. En autorisert oversettelse til og fra NORMARC/MARC 21 er sterkt ønskelig. Nasjonalbiblioteket har tilbudt å utvikle dette, men noen tidsplan foreligger i skrivende stund ikke. Dette vil imidlertid være et viktig skritt i retning av å lette bibliotekenes importrutiner.

I sum må det kunne sies at norske systemleverandører har lagt dårlig til rette for import av poster fra andre bibliotek. Dette fører til at bibliotekene bruker mer ressurser på det bibliografiske arbeidet enn de ønsker og behøver. Effektivisering av import vil være et av de viktigste tiltakene man kunne sette i verk for å rasjonalisere bibliografisk arbeid i bibliotekene ytterligere.

KLASSIFIKASJONS- OG EMNE- ORDSSYSTEM I NORGE

Selv om det finnes en del brukere av UDK (Universell desimalklassifisering) og andre klassifikasjonssystemer, benytter de fleste norske bibliotek Deweys desimalklassifikasjonssystem. Alle norske folkebibliotek bruker Dewey desimalklassifikasjonssystem. Bare de aller største folkebibliotekene bruker, rent unntaktsvis, internasjonal utgave til å beskrive deler av samlingen. Blant fagbibliotekene finnes det bruk av både forkortet, norsk eller full, internasjonal utgave, eventuelt begge i kombinasjon.

En fullstendig oversikt over utbredelsen av de enkelte system eksisterer ikke i Norge, men data fra Nasjonalbibliotekets base Bibliotek²⁸ kan gi en viss pekepinn. Det er imidlertid viktig å være klar over at basen forutsetter egenrapportering. Det kan derfor være betydelige feilmarginer. Ved søk i base Bibliotek på norske fagbibliotek i kombinasjon med data om klassifikasjonssystem, framkommer det per medio 2009 at 62 bibliotek eller bibliotekenheter benytter det Universelle

desimalklassifikasjonssystemet (UDK), 37 NLM (National Library of Medicine Classification), mens 27 rapporterer at de har et egenutviklet system.

På grunn av Dewey-systemets særegne stilling i Norge, er det dette som vil bli beskrevet videre.

9.1 Deweys desimalklassifisering

Deweys desimalklassifisering har vært oversatt til norsk flere ganger. Det har vært – og er – ansett som viktig at klassifikasjonstabellene finnes i norsk språkdrakt. Dette gjør tabellene lettere å bruke, sikrer norsk fagterminologi og gir norske termer, ord og uttrykk som kan danne grunnlag for utforming av norske emneord.

Den første publiserte oversikten på norsk – *Bøkernes oppstilling og nummerering: Med et uttog av Deweys desimalklassifisering* – var forfattet av Arne Arnesen og utkom i 1914. Deretter fulgte tre utgaver av «Arnesen»:

1920: Arnesen 1. utgave (basert på Deweys Decimal Classification (DDC), 10. utgave)
1955: Arnesen 2. utgave (basert på DDC, 15. utgave)

²⁸ <http://www.nb.no/baser/bibliotek/>

1969: Arnesen 3 utgave (basert på DDC, 17. utgave)

Utgavene etter Arnesen var sterkt forkortet. Et skille i så måte representerte Deweys desimalklassifikasjon (DDK4) som ble utgitt i 1983. Denne utgaven var basert på DDC 19 og forkortet i tråd med litteraturtilfanget i norske bibliotek. Redaktøren, Caroline Smedal Haslund, var også ansvarlig for den geografiske inndelingen av Norge som ble inkorporert i DDK4. Mellom DDK4 og DDK5 som utkom i 2002, ble det utgitt oppdateringer innen databehandling (1988, basert på revisjon av DDC 19) samt musikk og spesielle aspekter ved kultur (1994, begge basert på DDCs 20. utgave). Den foreløpig siste utgaven av Deweys desimalklassifikasjon (DDK5) med Isabella Kubosch som redaktør, er basert på DDC 21. utgave.

Det har vært tradisjon i Norge å utarbeide en forkortet, norsk utgave for hver annen utgave av DDC. Dette fører til at de norske tabellene over tid ikke er i tråd med den internasjonale utgaven. Utviklingen innen en del fag skjer så raskt at man har vurdert det som nødvendig å publisere separate oppdateringer som vist over. Større revisjoner mellom DDC-utgaver har ført til tilsvarende behov.

9.1.1 *WebDewey*

Det økende behovet for import av poster fra internasjonale baser og for å effektivt kunne gjenbruke andres klassifikasjon på en kostnadseffektiv måte, har ført til et ønske om å gå over til en praksis hvor man til en hver tid forholder seg til en ajourført versjon av Deweys desimalklassifikasjon. Dette betyr i praksis et skifte fra skipertakstiltærning til et løpende revisjonsarbeid.

Denne tankegangen fører til et behov for å utvikle en WebDewey og følgelig gå bort fra trykte utgivelser. Det er denne praksis DDC-redaksjonen ved OCLC²⁹ har gått over til. Internett, det vil si WebDewey, er fremste publiseringskanal. Hensynet til det internasjonale markedet tilsier imidlertid at OCLC også må publisere Deweytabellene i papirform et stykke framover i tid. Dette vil skje ved uttak av data fra den internasjonale basen med visse mellomrom.

Utviklingen av en norsk WebDewey kan gi en mulighet for integrasjon av klassifikasjonshjelpemidler i de ulike biblioteksystemene. Det kan videre utvikles til en tjeneste hvor man får betydelig tilleggsfunksjonalitet i form av eksempelposter, mapping av DDK mot norske emneordssystem, parallell tilgang til internasjonal utgave inklusiv emneord (bl.a. Library of Congress Subject Headings) mappet mot DDC med videre. Dette vil kunne forbedre og rasjonalisere klassifikasjonsarbeidet i bibliotekene vesentlig.

En WebDewey kan også danne grunnlag for nye sluttbrukertjenester hvor man utnytter klassifikasjon som navigeringsverktøy. Et eksempel på en slik tjeneste er MelvilSearch utviklet av det tyske nasjonalbiblioteket. En norsk webtjeneste kan også mappes mot andre lands oversettelser og dermed gi muligheter for flerspråklige inngang til bibliotekataloger verden over.

Ideen om en norsk WebDewey går noen år tilbake i tid. Under planleggingen av DDK5 i 1999 la man til rette for en dataløsning for publisering via Verdensveven. Underveis i oversetterarbeidet ble det imidlertid klart at for å få lisens til et

29 <http://www.oclc.org/dewey>

webprodukt måtte tabellene være oppdaterte, det vil si basert på den kommende DDC 22. utgave (2003). Et utredningsarbeid for oppjustering mot DDC 22 ble satt i gang i 2003.

I forbindelse med Nasjonalbibliotekets bibliografiske plan (2007) ble Norsk komité for klassifikasjon og indeksering (NKKI) bedt om å utrede mulige konsekvenser av overgang til WebDewey.

Komiteen ga følgende anbefalinger:

NKKI anbefaler at det utvikles en norsk versjon av webDewey.

Komiteen finner det vanskelig å komme med noen entydig anbefaling av hvorvidt man bør holde seg til dagens forkortingsgrad eller oversette hele Dewey. Dette kommer an på hvor mange ressurser man er villig til å legge i arbeidet. Det er også avhengig av en nærmere undersøkelse av bibliotekenes behov.

Komiteen mener at en norsk webDewey i seg selv er uavhengig av spørsmålet omkring forkortede hyllesignaturer.

...

Komiteen mener at det ikke bør prioriteres å opprettholde en parallell trykt utgave hvis man går over til en webDewey.

Det kan evt. være et biprodukt til en webDewey.

Det er viktig at det utvikles nasjonale fellesløsninger for utvikling og bruk av en webDewey.

Diskusjon om WebDewey føres deretter videre i Nasjonalbibliotekets bibliografiske plan. Her sies det: «Det er et mål at Nasjonalbiblioteket går over til en norsk utgave av WebDewey. En overgang til WebDewey vil føre til at vi går over til en dynamisk klassifikasjonstabell, og en løpende omklassifisering i henhold til siste versjon anbefales for å opprettholde en konsistent klassifikasjonspraksis.» (Edvardsen, et al. 2007 s. 30)

Videre presiseres det:

Søking i registeret til en norsk utgave av WebDewey kan gi grunnlag for søking for sluttbruker via en verbal emneinngang på norsk. Denne muligheten bør utnyttet ved at det etableres søking via registertermer både i katalogen og i søketjenesten i NBdigital.

Før arbeidet med å lage en norsk utgave av WebDewey kan settes i gang, må det foretas en nærmere utredning av omfang og ressursbruk. Det må vurderes om hele eller deler av den amerikanske WebDewey-utgaven skal oversettes. Siden Nasjonalbiblioteket har et nasjonalt ansvar for DDC i Norge, må utredningen også ta hensyn til andre bibliotekers behov. (s. 33)

På bakgrunn av anbefalingene i *Bibliografisk plan* ble WebDewey utredet videre. Graden av forkortelse stått sentralt. Den norske forkortelsesgraden basert på litteraturtilfang i norske bibliotek er helt unik og tilpasset folkebibliotekenes behov i stor grad. Det er imidlertid en svært ressurskrevende modell. Av hensyn til den del av fag- og forskningsbibliotekene som baserer seg på den fulle, internasjonale utgaven, har også en fullstendig oversettelse blitt vurdert. I forbindelse med Sveriges utredning om overgang til Dewey, kom et tredje moment inn i bildet: muligheten for en blandet utgave (engelsk og norsk). Det ble foretatt prøveklassifisering etter disse tre modellene medio 2008.

I tilknytning til Kunnskapsorganisasjonsdagene 2009 ble det avholdt en workshop med tema WebDewey hvor norske bibliotek fikk anledning til å diskutere ulike aspekter, blant annet eventuell forkortelsesgrad. Deltakerne ønsket i

hovedsak en fullstendig oversettelse³⁰, men med forkortelsesmulighet for de mindre bibliotekene. Nasjonalbibliotekets ledelse fattet primo februar 2009 vedtak om å sette i verk arbeidet med overgang til WebDewey. På hjemmesidene til NKKI kan følgende leses: «Nasjonalbiblioteket har nå avgjort at vi skal gå over til en norsk webversjon av Dewey. Det som ikke er endelig avgjort er hvilket nivå oversettelsen skal være på.» Det er siden også tatt en avgjørelse på at det skal gjøres en fullstendig oversettelse til norsk. I skrivende stund utredes organisering av oversetterprosjektet, herunder teknisk løsning og utlysning av redaktørstilling.

En overgang til WebDewey vil være besparende og effektiviserende for bibliotekene. Det vil også virke standardiserende at samtlige Deweybrukere i Norge forholder seg til samme utgave av tabellene. Det bør legges ned arbeid i å mappe ulike typer emneordskilder til produktet, for eksempel nøkkelordene fra Nasjonalbibliotekets tidsskriftindeksing (NORART), Humord, den nyreviderte musikktesaurusen (under arbeid av Norsk musikkbibliotekforening) eller Biblioteksentralens emneordregister (se beskrivelsen under emneordssystem). I et internasjonalt perspektiv vil en norsk WebDewey kunne være et tilskudd til flerspråklige søkeinn ganger mot informasjonsressurser.

Sluttbruker bør få tilgang til søking via navigering i Deweysystemet. Det vil være formålstjenelig å studere MelvilSearch³¹ og liknende tjenester

i den forbindelse. Et sluttbrukerprodukt vil kunne gi et vesentlig bidrag til gjenfinning i det planlagte Biblioteksøk.

9.2 Emneordssystem

Det finnes ikke noe norsk felles emneordssystem i Norge. Biblioteksentralens emneord fungerer imidlertid sterkt standardiserende i folkebiblioteksektoren og er det nærmeste man kommer en felles standard for denne sektoren. Biblioteksentralens emnedata er basert på emneord i streng (prekoordinering) og består av ca 27 000 emner p.t. Emneordspraksisen har sprunget ut fra *Sears List of Subject Headings*. Termene er knyttet opp mot Deweys desimalklassifikasjonssystem, 5. norske utgave. Enkelte folkebibliotek bruker, vesentlig av systemhistoriske årsaker, enkeltstående emneord. De splitter dermed emneordstrengene opp ved import av BIBBI-data.

Musikkbibliotekene utviklet i 1993 *Emneord for musikkdokumenter i edb-kataloger*, en tesaurus over ulike musikkbegreper som besetning, komposisjonstyper og liknende. Denne har vært mye brukt og har derfor virket standardiserende. Tesaurusen er for tiden under revisjon. På feltene popmusikk, folkemusikk, moderne, klassisk samtidsmusikk og jazz har det vært nødvendig å utvide vokabularet. Grunnlaget for utvidelsen er nye emneord som har blitt tatt i bruk i bibliotekene samt øvrige termer som utarbeides av revisjonsteamet. Revisjonsteamet har planlagt en åpen webløsning med mulighet til å integrere og dele data. Forholdene bør derfor ligge til rette for å innlemme tesaurusen i biblioteksystemene eller i tjenester som WebDewey og Biblioteksøk samt for generell bruk på Verdensveven.

30 Referat fra workshopen ligger under Kunnskapsorganisasjonsdager på: http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/nkki/lenker_til_klassifikasjons_og_indeksringsressurser

31 <http://melvil.d-nb.de/melvilsearch?bs=dnb-portal>

Også andre bibliotek har koblinger mellom klassifikasjon og emneord. Både Universitetsbiblioteket i Oslo, Nasjonalbiblioteket og Bergen offentlige bibliotek har laget registre til Deweys desimalklassifikasjon etter (en tilnærmet) kjederegistermetode, mens NTUB har laget emneregister til UDK.

I tillegg til dette finnes det en del bruk av internasjonale tesauri og emneordssystem. I følge base Bibliotek medio 2009 er det 37 medisinske enheter som benytter seg av MESH (Medical Subject Headings) og også et mindre antall bibliotek som bruker system som Library of Congress Subject Headings (LCSH) eller Agrovoc. Det finnes også nasjonalt utviklede tesauri som Humord (emneord innen humaniora – et samarbeidsprosjekt mellom enkelte universitetsbibliotek).

Universitets- og høyskolesektoren i Sverige har fra 2000 tilgang til databasen Svenska ämnesord. Basen består av ca 30 000 termer, vesentlig innen de humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagene. Det er en viss hierarkisk ordning og en mapping mot SAB-klassifikasjon og Library of Congress Subject Headings. Bibliotek som er spesialisert innen for eksempel naturvitenskap baserer seg på hovedsakelig andre kilder.

Det er vanskelig å tenke seg en utvikling mot ett emneordssystem i Norge, til det er behovene for ulike. Mange forskningsbibliotek trenger sterkt spesialiserte termer innen et relativt smalt fagområde, mens folkebibliotekene dekker mange områder på et lavere faglig nivå.

Det vil imidlertid være formålstjenelig å vurdere import av ulike emneordssystem i den planlagte norske WebDewey og mapping til Dewey for å utnytte den hierarkiske struktur dette vil gi.

Det vil være interessant å utrede videre hvilken rolle norske bibliotek kan spille i forhold til å legge til rette for utnytting av emnedata og ulik form for deltakelse i den semantiske webben. Det har ikke vært mulig å gå inn på disse utviklingstrekkene innenfor rammen av denne utredningen.

FORBEDRINGSPOTENSIAL OG MULIGE VEIVALG

I Bibliotekmeldingen (St. meld. nr 23 (2008–2009) kap. 7.12) blir følgende slått fast: «Målet bør være at hvert dokument vert katalogisert ein gong, og at det vert lagt til rette for enkel gjenbruk av metadata ved andre institusjonar.» Departementets mål er med andre ord helt i tråd med målet om universell bibliografisk kontroll.

Bibliotekene ønsker seg gode, kvalitetssikrede data fra sentral leverandør. Når bibliotekene i 2009-undersøkelsen ble spurt om hvordan tilgangen på bibliografiske poster bør være organisert for å lette arbeidet deres, svarte en respondent: «Bøker og annet materiale bør kunne registreres EN gang ...»

Det er imidlertid en del forhold som man bør ta tak i for å kunne nærme seg dette idealet.

10.1 Dobbelarbeid og tidspunkt for registrering

Som det framgår av kapitlet om de sentrale leverandørene skjer det fremdeles noe dobbelregistrering/trippelregistrering fra sentralt hold. Det er svært oppmuntrende at Biblioteksentralens poster gjennom avtalen med Nasjonalbiblioteket nå

danner grunnlaget for katalogiseringen i BIBSYS og derved i nasjonalbibliografien. Gjennom dette legges det opp til større gjenbruk av data og også mer ensartet praksis. For bibliotekene må det være ønskelig at samarbeidet etter hvert også kan utvides til å omfatte andre typer medier enn monografier og lydbøker, for eksempel musikkposter. Situasjonen med dobbeltregistrering i Biblioteksentralen og Den norske bokdatabasen fortsetter imidlertid fremdeles. Tidligere drøftinger om samarbeid mellom partene har ikke ført fram.

Nasjonalbibliotekets bibliografiske poster skapes hovedsakelig i BIBSYS. Nasjonalbibliotekets arbeid i BIBSYS virker effektiviserende for de andre bibliotek og Nasjonalbiblioteket er også en viktig kvalitetssikrer i fellesbasen. Det er et viktig prinsipp for Nasjonalbiblioteket at poster legges til rette for gjenbruk av andre. Fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet laster i stor grad ned data fra BIBSYS. For folkebibliotekene er Nasjonalbibliotekets poster mindre attraktive. De inneholder ikke generelle emneord, sjanger, alderskoding og annen informasjon som er

viktig for denne bibliotekgruppen og dette må derfor eventuelt legges til ved import. I praksis laster folkebibliotekene ned lite poster fra Nasjonalbiblioteket. Disse bibliotekene vil primært ha katalogdata fra en leverandør som er tilpasset folkebibliotekenes behov, i praksis BIBBI-data fra Biblioteksentralen, eventuelt data fra Den norske Bokdatabasen.

Dersom bibliotekene ikke finner data fra sentral leverandør på det tidspunkt de trenger det, vil de erfaringsmessig se seg nødt til å registrere data selv eventuelt kopiere fra andre bibliotek. Dette gjelder både norskprodusert og utenlandsk materiale. Både Den norske Bokdatabasen og Biblioteksentralen er tidlig ute med registrering av forlagslitteraturen i vid betydning, data foreligger dermed i hovedsak ved utgivelse. Nasjonalbiblioteket mottar dokumenter fra trykkeri og forlag under pliktavleveringsordningen og vil dermed være noe mer ujevn når det gjelder registreringstidspunktet. I Nasjonalbibliotekets *Bibliografisk plan* (Edvardsen, et al. 2007) er dette beskrevet slik: «Trykte, pliktavleverte monografier skal være mottaksregistrert innen to virkedager, og Nasjonalbiblioteket har som mål at materialet skal være ferdig katalogisert og tilgjengelig for publikum innen 6 uker fra mottak.» Det er trolig at dette bildet for forlagslitteraturen sitt vedkommende er noe forandret etter at Nasjonalbiblioteket har inngått avtale med Biblioteksentralen om BIBBI-poster. Noen nye arbeidsmål er imidlertid ikke bekjentgjort.

Alt i alt skulle forholdene i utgangspunktet ligge godt til rette for at bibliotekene som hovedregel kan motta data fra sentral leverandør og slippe å registrere selv.

Det finnes imidlertid unntak når det gjelder visse typer materiale. Dette er hovedsakelig musikk, film, DVD-er samt lokallitteratur. Her er problemet dels at tilbudet på poster fra sentral leverandør er mindre enn bibliotekenes behov, dels at postene registreres for sent. En nærmere drøfting av mulige tiltak for å begrense lakuner på katalogposter vil presenteres senere. I denne forbindelse er det vesentlige aspektet at mangelen på poster fører til et ikke ubetydelig ekstraarbeid i bibliotekene. Disse postene må bibliotekene enten katalogisere selv eller kopiere inn fra andre bibliotek. Dette har store ressursmessige og antagelig også kvalitetsmessige konsekvenser. På *Rolf Steinars blogg* (Bergli 2008) er denne situasjonen beskrevet slik: «Vi som driver i våre 1-2-3-»manns« bibliotek [...] er avhengig av utbredt katalogpost-stjeling. Vi har og betaler vårt BIBBI-abonnement, men når der ikke er poster å oppdrive bruker vi mye tid på å finne en post å stjele fra andre. Alternativet er å selv registrere en post vi vet ikke vil være like bra som den en dreven katalogiserings-ekspert på fulltid kan produsere – på mye kortere tid.»

Både Den norske Bokdatabasen og Biblioteksentralen tilbyr poster på utenlandske utgivelser. For de mer fjerne språkene er det Det flerspråklige bibliotek som er fremste leverandør av data. Dersom bibliotekene kjøper inn litteratur som ikke dekkes av tilbudet til de sentrale dataleverandørene, vil man ha et behov for å gjenbruke data fra andre kilder eller velge å katalogisere selv.

I tråd med hovedprinsippet for universell bibliografisk kontroll, det vil si at et dokument bare skal registreres én gang og deretter gjenbrukes, bør man ikke bruke tid på å katalogisere utenlandske dokumentet fra grunn, men basere seg

på innhenting fra andre kilder. Undersøkelsene både blant fag- og folkebibliotekene har vist at det i stor grad skjer egenregistrering av dette materialet. Fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet bruker til dels store ressurser på å registrere utenlandsk faglitteratur fra grunnen av. For de færreste skyldes dette at man har et ønske om å katalogisere selv. Stort sett bunner praksis i at man ikke vet hvilke kilder som kunne være aktuelle, at man antar at det ikke finnes poster tilgjengelig eller at systemmessige forhold gjør det svært tungvint (for et ytterst fåtall også umulig) å importere poster.

Det finnes også dobbeltarbeid som skyldes at bibliotekene internt registrerer metadata i ulike systemplattformer. I hvilken grad data kan flyte og gjensidig utnyttes i disse ulike plattformene, vil variere. Generelt sett bør man arbeide for å minimere antall registreringssystem, da dette som oftest følger med seg tekniske utfordringer og registreringsmessige avvik.

10.2 Lakuner i tilbudet fra sentrale leverandører

Som tidligere omtalt finnes det områder hvor det ikke er tilbud på poster fra sentrale kilder. Dette gjelder særlig poster for musikk, men også i en viss grad DVD/film, utenlandsk litteratur m.v. Det er viktig at man avklarer behovene ytterligere og setter inn tiltak. I det videre vil kun to lakuner blir omtalt: musikk og film.

Musikk

Når det gjelder musikk, er det et udekket behov for poster både på noter og lydfestinger. Siden musikk i så stor grad er et internasjonalt felt, er det behov for både norske og utenlandske poster.

Fra 2007-undersøkelsen (Knutsen) vet vi at de større bibliotekene sliter med å få registrert materiale til musikkksamlingen sin. Flere beklaget at de hadde etterslep på katalogiseringen. Som utgangspunkt for registreringen søker de i andre musikkbiblioteks baser, eller klipper og limer fra utgiverinformasjon, musikkdatabaser mv. Også her ble det rapportert om problemer av teknisk art knyttet til innhenting og etterarbeid på postene.

Det ser ut til at også de mindre folkebibliotekene har samme problem. Dette skaper i sum en situasjon som innebærer mye dobbeltarbeid og dermed ressursløsning. Musikk materialet er komplisert å registre. Fra praktisk arbeid med aggregering av data vet vi at det er betydelig dublettproblematikk knyttet til denne materialtypen. Kvaliteten på registreringen av dette materialet er en kilde til bekymring.

Nasjonalbiblioteket har et nasjonalbibliografisk ansvar når det gjelder å produsere poster på norske notetrykk og lydfestinger. Det foreligger MARC-poster på begge typer materiale, men registreringstidspunkt kan variere. I følge *Bibliografisk plan* (Edvardsen, et al. 2007) gjelder følgende for innspilt musikk: «Pliktavlevert innspilt musikk skal være mottaksregistrert innen to virkedager, og Nasjonalbiblioteket har som mål at materialet skal være ferdig katalogisert og tilgjengelig for publikum innen 6 uker fra mottak». Store deler av Nasjonalbibliotekets musikk-samling er for øvrig registrert i systemet MAVIS. MARC-poster for disse dataene er ikke tilgjengelige for bibliotekene.

Nasjonalbiblioteket har ikke registrert musikkksamlingene retrospektivt i særlig grad. Det reduserer muligheten for at bibliotekene finner

poster på eldre materiale de måtte kjøpe inn eller få som gaver.

Det er et svært sterkt behov for å analysere situasjonen og sette inn tiltak slik at det totale tilbudet på poster blir bedre. At lyd i økende grad vil være tilgjengelig digitalt i bibliotekene må med i en slik vurdering. Mulighet for eksport fra MAVIS-systemet til bibliotekene bør avklares. Aktuelle utenlandske baser for dataimport bør identifiseres. Også et mulig samarbeid mellom de store musikkbibliotekene i Norge bør vurderes. Det er naturlig at Norsk bibliotekforenings spesialgruppe for musikkbibliotekarbeid (Norsk musikkbibliotekforening) er sentral i dette arbeidet.

Film/DVD

Også her foregår det grunnkatalogisering/kopiering fra andre fordi det ikke er tilgjengelige data fra sentral leverandør.

Fra statistikken fra de enkelte bibliografiske leverandørene, (se beskrivelsen kapittel 3.1 *Sentrale norske aktører i bibliografisk produksjon*) framkommer det at Biblioteksentralen produserte 1167 poster (norske og utenlandske filmer) i 2008, mens Den norske Bokdatabasen i liten grad tilbyr denne materialtypen. Den ansvarlige pliktavleveringsinstitusjonen for norsk film er fra 2008 Nasjonalbiblioteket. Før dette tidspunkt lå ansvaret hos Norsk filminstitutt. Nasjonalbibliotekets filmmateriale registreres hovedsakelig i MAVIS.

Bibliotekenes behov for film bør utredes videre med tanke på å finne adekvate løsninger. Det kan være behov for å identifisere gode utenlandske kilder slik at disse kan danne utgangspunkt for import. Mulighet for eksport fra MAVIS-systemet til bibliotekene bør også avklares. Et samarbeid

mellom bibliotek med store filmsamlinger kan også være del av vurderingen.

10.3 Lokalhistorisk materiale

I 2007-undersøkelsen (Knutson) kom det fram at de større folkebibliotekene så det som sin oppgave å ha ansvaret for den lokalhistoriske registreringen. Dette er materiale som inngår i bibliotekenes lokalsamlinger. Selv om Nasjonalbiblioteket også registrerer lokalhistorisk materiale, er det folkebibliotekene som oppdager dette materialet først og som merker etterspørselen fra publikum. De ønsker derfor å registre materialet så tidlig som mulig, og katalogiserer i de fleste tilfeller før Nasjonalbiblioteket. Fordi dette er lokal materiale, er det begrenset hvor mye de kommersielle leverandørene tilbyr for salg. Bibliotekene argumenterte også for at de kjenner de lokale forholdene og vil best være i stand til å emnebeskrive materialet. Dette er også materiale som i stor grad innholdsanalyseres.

Noen av de større bibliotekene uttrykte bekymring over nivået på katalogiseringen av dette materialet ved de minste bibliotekene. Lokalhistorisk materiale er ofte komplekst og krevende. Undersøkelsen av kvaliteten i de minste bibliotekenes kataloger styrker antagelsen av at mange av de minste bibliotekene ikke har nok kompetanse på dette området.

Flere løsninger er mulig, både kursing for å øke kompetansen og tiltak for å sette ut materialet på oppdrag til andre bibliotek eller sentral leverandør. Hensynet til at den innholdsmessige kompetansen finnes lokalt, gjør at det vil være fornuftig å søke løsningen regionalt. Samtidig vil det være interessant å vurdere andre tiltak som kan løses

på et mer overordnet nivå, som økt digital tilgang til dette materialet.

10.4 Udekte registreringsbehov og behov for samarbeid

Bibliotekene i 2007-undersøkelsen etterlyste innholdsanalysering av visse typer materiale. I første omgang ble det nevnt essaysamlinger, bøker med litterære emner og annen type faglitteratur, men også kutt på plater, sanger i sangbøker, tidsskrift-analysering, dikt i diktsamlinger eller noveller i novellesamlinger ble nevnt. Det er stort behov for analysering av lokallhistorisk materiale.

Når det gjelder analysering av tidsskrifter, er både Nasjonalbiblioteket (Norart) og BIBSYS store bidragsytere. Det foregår også analysering av tidsskrifter i fagbibliotekene utenfor BIBSYS-samarbeidet og i andre typer bibliotek. Nasjonalbiblioteket ønsker en utvidelse av antall analyserte løpende ressurser: «Det vil være ønskelig å utvide omfanget av analyse av trykte periodika (både tidsskrifter, aviser og årlige publikasjoner er aktuelle) både i katalog og nasjonalbibliografi, men realiseringen av dette må vurderes opp mot tilgjengelige ressurser og tilgjengelig teknologi. Hvis data om artikler og lignende kan genereres automatisk i digitaliseringsprosessen eller ved import fra samarbeidspartnere, bør flere periodika analyseres.» (Edvardsen, et al. 2007)

I kapittelet om analysering sier Nasjonalbibliotekets *Bibliografisk plan* følgende: «For enkelte typer materiale vil analysering være avgjørende for om innhold kan gjenfinnes i det hele tatt, eller på en god nok måte. Registrering av deler av et verk kan være like viktig som registrering av selve verket. Materialtyper som innspilt

musikk, tidsskrifter og ukerevyer er eksempler der materialets egenart tilsier at det er nødvendig med analyse. Her er enkeltverk samlet i overordnede verk, og enkeltverkene vil ikke kunne gjenfinnes hvis det bare registreres metadata på overordnet nivå. I tillegg til vurderinger som er knyttet direkte til materialets egenart, vil også kriterier tilsvarende kriteriene for registreringsnivå kunne ha betydning for når analysering av verk kan forsvares. For eksempel vil Nasjonalbibliotekets særlige ansvar for samiske utgivelser forsvare analysering av samiske monografier, selv om dette ikke gjøres for annet materiale. Her vil både samfunnsmessig betydning og omfang være kriterier som har betydning. Også ønsket om å trekke fram materiale for å dekke brukerbehov, eller ønsket om å påvirke bruken av et gitt materiale gjennom avgrensede formidlingsprosjekter, kan forsvare bruk av analyse for et begrenset materiale utover det som gjøres generelt.

Biblioteksentralen driver i liten grad analysering av fagbøker, dette er heller ikke Nasjonalbibliotekets praksis. Om deres framtidige arbeid når det gjelder analysering av monografier sies det i Nasjonalbibliotekets *Bibliografisk plan*: «Omfanget av trykte monografier er relativt stort og dekker et bredt spekter av samfunnsområder og fag, og det vil, med unntak for spesialbibliografier og Samisk bibliografi, i hovedsak ikke være aktuelt med analysering av materialet. Registrering av artikler i redigerte verk vil gi økt gjenfinning – både i katalog og nasjonalbibliografi, men realiseringen av dette må vurderes opp mot tilgjengelige ressurser og tilgjengelig teknologi. Hvis data kan produseres via import fra utgivere eller ved automatiske generering i

digitaliseringsprosessen, bør analyse av redigerte verk og tilsvarende realiseres.

Nasjonalbibliotekets posisjon er interessant. I likhet med andre nasjonalbibliotek, har det norske nasjonalbiblioteket er meget stor portefølje av dokumenter som skal katalogiseres. Nasjonalbiblioteket må derfor foreta tøffe prioriteringer både når det gjelder hva slags nivå de skal legge seg på ved registrering av ulike typer materiale og hva de ikke anser som sitt (primære) ansvarsområde.

Dette er ikke en unik situasjon for Norge. I mange andre land foregår det utstrakt bibliografisk samarbeid mellom ulike (typer) bibliotek. I rapporten *On the record* (Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control 2008) sies dette slik: «The Working Group urges LC to identify areas wherein it is no longer need to be the sole provider of bibliographic data and to create partnerships to distribute responsibility for data creation. Although it will undoubtedly remain a major producer of cataloging copy, LC can and should begin to see itself as one of many peer institutions that can contribute bibliographic data to the community.»

Analyse øker gjenfinningen av dokumenter og er svært nyttig for brukerne. Det bør være et mål for norske bibliotek at man utfører analysering i stor grad. Nøkkelen til å få dette til er at man lager en overordnet plan for hvordan dette kan oppnås. Det er viktig at man kommer fram til gode modeller for deling. Hovedprinsippet må være også her være at registreringen kun skjer én gang og at alle andre deretter nyter fruktene av dette arbeidet. Dette innebærer at det kvalitetsforbedrende arbeidet som skjer lokalt kommer

alle bibliotekene til gode. Dette stiller store krav til å finne tekniske løsninger.

10.5 Samarbeid mellom folke- og skolebibliotek

Som det framgår av beskrivelsen av de enkelte bibliotekgruppers bibliografiske situasjon har skolebibliotekene i grunnskolene i liten grad bibliotekfaglig personale. Bibliotekloven pålegger samarbeid mellom de to biblioteksektorene. Bibliografisk sett ville skolebibliotekene ha mye å vinne på et samarbeid, blant annet tilgang til BIBBI-data enten gratis eller til sterkt redusert pris. Inntrykket fra 2007-undersøkelsen (Knutson) tyder på at folkebibliotekene stort sett virker interessert i et samarbeid, men mange mener at både initiativet og ressursene må komme fra skolesektoren. I mange kommuner er samarbeidet allerede tett og skolebibliotekatalogene blir i økende grad integrert i folkebibliotekets katalogsystem.

Det bør settes i gang tiltak som stimulerer til økt samarbeid.

10.6 Forhold rundt import/eksport av poster

En av de største hindringene for effektiv gjenbruk av poster, er knyttet til tekniske aspekter ved import. Bibliotekene bør få tilgang til Z39.50 klient eller liknende i katalogmodulen. Teknikken må kombineres med mulighet for utsiling av felt og en effektiv konvertering mellom MARC-format. En «autorisert» konverteringstabell fra MARC21 til NORMARC, ville være et stort skritt i riktig retning når det gjelder import fra utlandet. For eksport til utlandet og til andre metadatamiljøer, ville en tilsvarende konverteringstabell mellom NORMARC og MARC21 være et viktig kvalitetsfremmende element.

Det vil også være formålstjenelig å identifisere hindringene for effektiv import/ eksport av poster mellom de norske systemene. Til en slik analyse kunne man også legge inn en kritisk evaluering av hvorvidt man er tjent med å fortsette med ulike dialekter av NORMARC-formatet.

10.7 Samarbeid med metadataprodusenter utenfor biblioteksektoren

Bibliotekene utgjør bare en del av det bibliografiske universet. Også andre miljø produserer metadata og disse dataene kan komme bibliotekene til gode. Tilsvarende kan bibliotekenes katalogdata med fordel spres og deles med andre metadatamiljøer.

I Nasjonalbibliotekets bibliografiske plan (Edvardsen, et al. 2007) er gjenbruk av metadata sterkt understreket: «Det er et viktig prinsipp for Nasjonalbiblioteket at metadata skal gjenbrukes, både i egen institusjon, hos norske bibliotek og andre samarbeidspartnere. Hensynet til gjenbruk kan vektlegges når registreringsnivå bestemmes.

Om nettdokumenter sies det eksplisitt: «Det er videre en forutsetning at det tilstrebes minst mulig manuell behandling i forbindelse med registrering av nettdokumenter. Metadataproduksjonen må i størst mulig grad basere seg på gjenbruk av metadata fra utgiver, og det bør etableres hensiktsmessige tjenester som ivaretar dette. Eksempel på dette er skjemaer på nb.no hvor utgiver kan melde inn dokumenter til pliktavlevering eller standardnummertildeling, hvor utgiver samtidig registrerer metadata for dokumentet. Disse metadataene må kunne overføres automatisk til Nasjonalbibliotekets katalog.»

Nasjonalbiblioteket har som målsetting å

være en sentral nasjonal ressurs på den digitale arena og søker aktivt samarbeidspartnere. Metadataproduksjon vil være en komponent i et slikt samarbeid. Nasjonalbiblioteket samarbeider blant annet med NRK og Phonophile om metadataproduksjon. En avtale med Den norske Forleggerforening og Nasjonalbiblioteket om å bevare forlagenes digitale produksjonsgrunnlag i Nasjonalbibliotekets digitale sikringsmagasin ble inngått høsten 2008. I den forbindelse uttalte uttalte styreleder Geir Berdahl i Den norske Forleggerforening følgende³²: «For forlagene representerer avtalen en mulighet for å effektivisere produksjonsprosesser. Gjennom å deponere filene til de trykte bøkene i Nasjonalbiblioteket får forlagene tilgang til et moderne, effektivt og sikkert arkivsystem. Ved å deponere materiale i Nasjonalbiblioteket med relevante metadata skal det ikke lenger være vanskelig å finne riktig versjon av filene til en trykt bok. Gjennom avtalen sikres samtidig Nasjonalbiblioteket tilgang til materiale som det ellers ville måtte bruke ressurser på å digitalisere.»

I forbindelse med innføringen av det 13-sifrede ISBN-systemet har man internasjonalt arbeidet fram en ordning hvor forleggere kan rapportere nye titler til det nasjonale ISBN-kontoret via formatet ONIX³³. På det norske ISBN-kontorets hjemmeside er utveksling via ONIX nevnt³⁴: «Ikke minst i forbindelse med økt netthandel, er det fra bokbransjens side behov for standardiserte bok-

32 http://www.nb.no/aktuelt/banebrytende_avtale_om_digital_avlevering_og_bevaring

33 <http://www.editeur.org/>

34 http://www.nb.no/sn/Retningslinjer_ved_innfoering_av_13-siffers_ISBN.htm

data, eller metadata, med opplysninger om tittel, forfatter, forlag, antall sider, osv. Formatet ONIX er allerede utviklet for dette formålet. Dette er et format som er laget slik at data kan utveksles mellom forskjellige typer systemer. På denne måten skal dataene både kunne brukes av forlag, bokhandel og bibliotek.

Det blir foreslått at forlagene selv kan produsere disse metadataene i forbindelse med tildeelingen av ISBN. I Norge er det enda ikke avgjort hvordan dette skal gjøres.»

Nasjonalbiblioteket har hatt et prøveprosjekt med Cappelen forlag om bruk av dette formatet. Status for dette arbeidet er ikke kjent. Den norske Bokdatabasen er ledende på ONIX-arbeidet i Norge.

Selv om visse typer materiale og derpå følgende metadatabehov vil være spesifikke for Nasjonalbiblioteket, vil også øvrige deler av biblioteksektoren vil ha stor nytte av metadata fra andre produsentmiljøer. Dette behovet vil øke etter hvert som mer og mer materiale blir digitalt tilgjengelig og innlemmet i bibliotekenes samlinger, for eksempel via institusjonelle arkiv. Gjennom BIBSYS-samarbeidet forvaltes for eksempel metadata på et stort antall e-bøker og e-tidsskrifter. Tilsvarende kan det tenkes at bibliotekene ønsker å spre data til eksterne miljøer.

Det kan i denne forbindelse være interessant å foreta en undersøkelse av det samlede behovet for tilgang til metadata produsert av miljøer utenfor biblioteksektoren og tilsvarende kartlegge deres behov for kvalitetssikrede data fra bibliotekene. En slik kartlegging kan legge grunnlaget for en samlet strategi på området. Også diskusjoner om hvordan man kan oppnå samlet tilgang til innholdsbeskrivelser, innholdsfortegnelser, bilder

av forsider og omslag samt blafunksjon i dokumentene bør inngå i et slikt arbeid.

10.8 Samarbeid om webtjenester og spredning av bibliografiske data via Internett

Internasjonalt foregår det mye arbeid for å gjøre bibliotekenes data mer tilgjengelige der hvor brukerne er – på nettet. I tillegg til at katalogene ligger på Internett, gjøres katalogdataene søkbare via søkemotorer og bibliografiske data gjøres også tilgjengelige i webbaserte tjenester. Autoritetsregistre og liknende kvalitetssikrede data stilles tilgjengelig for tjenesteutvikling også i andre miljøer. Bibliotekene oppnår med dette to ulike mål: spre sine data og delta som en viktig aktør i kunnskapsorganisering på nettet.

Nasjonalbibliotekets strategier i å synliggjøre dataene sine på nettet er beskrevet i *St.meld. nr. 24 (2008–2009)*:

Nasjonalbiblioteket er til stede med sine metadata og sitt digitale innhold også i andre populære tjenester på Internett. Dette er en måte å nå brukerne i den omgivelsen brukeren selv foretrekker.

Nasjonalbiblioteket har iverksatt flere tiltak for å nå dette målet. Det er etablert en OAI-tjeneste (Open Archives Initiative) der metadata fra Nasjonalbibliotekets kataloger kan lastes ned av andre tjenesteleverandører. Foreløpig brukes denne tjenesten primært av EDL (European Digital Library) som gjennom TEL-tjenesten har etablert en portal som tilbyr et samlet søk i kataloger fra de aller fleste nasjonalbibliotek i Europa. Videre benyttes tjenesten av Europeana, som laster ned metadata fra Nasjonalbiblioteket der det også finnes lenker til digitalt innhold. Tjenesten er imidlertid generell og kan benyttes av alle som ønsker det. For materialet som inngår i Nordområdesamarbeidet (se

omtale nedenfor) er det laget HTML-filer som inneholder metadata om hvert enkelt dokument. Disse filene er publisert på www.nb.no, slik at de blir hentet ned av søketjenes netteroboter når de leter etter nye dokumenter. Et søk i søketjenes vil derfor gi treff på disse dokumentene hvis søkekriteriet stemmer med metadata for dokumentet. Fra trefflisten i søketjenes henvises man til en infoside om dokumentet som også tilbyr en lenke direkte inn til det digitale innholdet hvis den aktuelle brukeren er autorisert for slik tilgang. Denne metoden har vist seg meget effektiv, og bruken av digitale objekter i Nordområdeprosjektet økte tydelig da metadataene ble eksponert på denne måten. Nasjonalbiblioteket planlegger å etablere slike HTML-filer for større deler av den digitale samlingen.

Det er også etablert et betydelig antall lenker direkte fra ulike tema i Wikipedia direkte inn til relevant digitalt innhold i NBdigital. Dette er gjort både av Nasjonalbibliotekets egne ansatte, og av brukerne selv. Et aktuelt eksempel er lenke fra beskrivelsen av forfatteren Knut Hamsun direkte til digitale utgaver av noen av forfatterens bøker i NBdigital.

Det arbeides også med å gjøre noen av Nasjonalbibliotekets digitale samlinger synlige i Google ved bruk av *Google sitemaps*.»

Om internasjonale standarder sier meldingen:

Som nasjonalt ansvarlig for å ivareta innholdet er også Nasjonalbiblioteket ansvarlig for de bibliografiske standardene som benyttes. I tillegg har de nasjonalt ansvar for tildeling av de internasjonale standardene ISBN (*International Standard Book Number*) for norske utgivere, ISSN (*International Standard Serial Number*) og URN (*Uniform Resource Name*) for de som bevarer digitalt

innhold. I den digitale informasjonsalderen er det viktig å videreutvikle og styrke NBs rolle som nasjonalt kompetansesenter på disse områdene. Gjennom det internasjonale samarbeidet som sørger for at det etableres felles standarder, ivaretar Nasjonalbiblioteket Norges interesser.

Av ovennevnte framgår det at Nasjonalbiblioteket er aktive på dette feltet og at de også har særskilt ansvar i egenskap av å være nasjonalbibliotek. For at bibliotekenes data skal være tilstrekkelig slagkraftige på nettet, er det nødvendig å ha et visst volum på tjenestene. Bibliotekene bør arbeide for å aggregere data. Det betyr at man bør utarbeide nasjonale så vel som internasjonale strategier på området.

Det vil være formålstjenlig om det norske bibliotekvesenet utredet en felles, nasjonal strategi for spredning av metadata og tilrettelegging for webtjenester. I en slik ramme burde man diskutere norsk deltakelse i WorldCat, spredning av autoritetsregistre i VIAF m.v.

For at data skal kunne spres, må de juridiske problemstillingene til eierskap av katalogdata være avklart. Det vises i så henseende til Vebjørn Søndersrøds publikasjon *Katalogdata: Juridiske problemstillinger knyttet til eierskap og produksjon* (2009).

ORGANISERING OG ØKONOMISKE ASPEKTER

Som det framgår av forrige kapittel, er det flere forhold ved det bibliografiske arbeidet i Norge som bør være gjenstand for økt oppmerksomhet i tiden framover dersom man ønsker et kvalitetsbevisst og kostnadseffektivt bibliografisk miljø. Kort oppsummert omfatter dette å arbeide for videre begrensning av dobbeltarbeid, tiltak for å dekke lakuner i registreringen av materiale samt å avklare behov for økt bibliografisk samarbeid mellom sektorene, herunder en ansvarsdeling når det gjelder visse typer registrering. Man må også ha fokus på at bibliotekene kun er en del av det bibliografiske univers og finne gode løsninger på hvordan samarbeid med andre produsenter av metadata kan foregå. Også i Norge er Verdensveven den viktigste arenaen for spredning av bibliografiske data. De norske bibliotekene må derfor planlegge nøye for hvordan deres bibliografiske data best kan spres til brukerne og hvilke tjenester og typer samarbeid man skal delta i. Overordnede valg som gjelder katalogregelverk, utvekslingsformater og nasjonale autoritetsregistre hører også hjemme i dette bildet. Det er

essensielt at organisatoriske, økonomiske og juridiske problemstillinger avklares.

Løsningen på disse utfordringene ligger i å foreta overordnede valg og prioriteringer som omfatter hele biblioteksektoren. Eventuelle eksisterende strategier utarbeidet av enkeltbibliotek eller sammenslutninger av bibliotek, kan være med å danne et utgangspunkt for diskusjon og ellers utgjøre viktige supplement til en overordnet strategisk, bibliografisk plan.

Dette innebærer ikke noen endringer i forhold til de strukturer som allerede eksisterer, men kommer som et tillegg til disse.

Det er Nasjonalbiblioteket som er ansvarlig for produksjon av nasjonalbibliografien, for utarbeidelse av bibliografiske hjelpemidler og deltakelse i og drift av standarder på det bibliografiske området. Den norske katalogkomité og Norsk komité for klassifikasjon og indeksering er to fora som skal rådgi Nasjonalbiblioteket på feltet samt bidra til informasjon og kunnskap om feltet ut til bibliotekmiljøet.

Ved utarbeidelsen av overordnet, nasjonal,

bibliografisk plan vil Nasjonalbiblioteket med komiteene i kraft av sin stilling spille en betydelig rolle. I tillegg vil det være naturlig at IKT- og bibliografisk ekspertise ved bibliotekene, systemutviklere, representanter for de ulike biblioteksektorene, de sentrale metadataprodusentene, bibliotekutdanningene, Norsk bibliotekforening og ABM-utvikling deltar. Det kan også være interessant å trekke inn representanter for andre metadata miljøer og sluttbrukere for å få en mest mulig representativ og mangefasettert kompetanse. Arbeidet vil måtte trekke på tidligere utredninger nasjonalt og internasjonalt.

Hvorvidt det er behov for et mer fast, overordnet strategisk organ bør diskuteres. I Danmark har man organisert arbeidet i Bibliografisk råd. Rådet diskuterer og fattar beslutninger om prinsipielle spørsmål knyttet til katalogisering, formattering og bibliografiske spørsmål av nasjonal interesse.

11.1 Beregnet ressursbruk ved fellesløsninger

Dersom man legger markedstenkning til grunn, ser man at katalogmarkedet ikke fungerer optimalt. De sentrale leverandørene grunnkatalogiserer dels det samme materialet. Tilbudet på poster fra de sentrale leverandørene er totalt sett mindre enn det markedet etterspør. Det finnes bibliografiske lakuner og bibliografiske tjenester som sektoren i dag ikke klarer å produsere, for eksempel knyttet til innholdsanalysering og nasjonale autoritetsregistre. Mangel på poster fra de sentrale leverandørene fører til at visse dokumenter ikke katalogiseres én gang for dermed å gjenbrukes, men registreres mange ganger i de lokale katalogene.

I tillegg finnes det et ikke ubetydelig antall

bibliotek som av økonomiske og andre hensyn ikke abonnerer på data fra sentrale leverandører. Disse kopierer data fra ulike kilder, ofte poster som andre bibliotek har betalt for. I tillegg til de juridiske implikasjonene dette har (Søndersrød 2009), er en systematisk nedlasting uten en klar avtale om dette også på andre måter en svært tvilsom praksis. Andre bibliotek har betalt for varen. Dersom antall bibliotek som kun «stjeler» poster øker, vil dette føre til et minkende abonnementsmarked. Dette vil trolig ha som konsekvens at prisen på katalogdata går opp for abonnentene og tilbudet på poster ned. De større bibliotekene vil da bli presset til å registrere mer fra grunnen av. Biblioteksektoren er som helhet ikke tjent med at en «stjelepraksis» fortsetter.

Kvaliteten på dataene som produserer lokalt blir også erfaringsmessig dårligere enn kvaliteten fra sentral leverandør. Dette fører til tap i funksjonalitet i katalogene og kan bidra til at sluttbrukerne søker andre kilder for informasjonsinnhenting.

Forutsetningene som er lagt til grunn i den videre diskusjonen, er at bibliografiske data betraktes som et fellesgode (kollektivt gode). Et fellesgode defineres gjerne ut fra to forutsetninger:

1. Hvorvidt godet er ekskluderende (kan noen utestenges fra godet?)
2. Hvorvidt godet er rivaliserende (reducerer én brukers nytte av et gode andres nytte av dette?)

I dagens katalogmarked kan brukere utelukkes fra godet på grunn av pris, men godet er ikke rivaliserende. At flere bibliotek mottar samme katalogpost, reduserer ikke nytten for noen. I økonomisk litteratur legger man ofte til et tredje argument: når samfunnets kostnader ved å produsere et gode

ikke er avhengig av antall brukere, bør godet ikke selges av hensyn til rasjonell ressursutnyttelse.

Forutsetningene for å definere katalogdata som fellesgode skulle derfor være til stede. Dette vil ha som konsekvens at data kan flyte fritt mellom aktørene.

Selv om katalogdata er et fellesgode, behøver ikke dette godet utelukkende produseres av én leverandør. Det er tidligere i utredningen argumentert for at en samarbeidsmodell kan være formålstjenelig. Forutsetningen må imidlertid være at en post produseres én gang og deretter gjenbrukes av andre.

De bibliografiske forutsetningene og behovene i de ulike deler av biblioteksektoren er svært forskjellige. Løsningene vil derfor også måtte være differensierte.

Fagbibliotekene utenfor BIBSYS registrerer vesentlig dokumenter produsert i egen institusjon samt utenlandsk faglitteratur. På grunn av at de har svært spesialisert litteratur og få norske dokumenter i sine samlinger, abonnerer denne gruppen ikke på data fra sentrale leverandører. Dersom import av poster fra eksterne kilder tilrettelegges bedre fra systemleverandørenes side, vil disse bibliotekene kunne redusere ressursbruken på katalogisering noe. Deres bidrag til den norske produksjonen av bibliografiske poster vil være innholdsanalysering samt metadata på rapporter og grått materiale fra moderinstitusjonene.

Også UHR-bibliotekene i BIBSYS vil ha behov for import av utenlandsk faglitteratur. BIBSYS må fortsatt legge forholdene til rette for at import av poster skjer på en effektiv måte. UHR-bibliotekene vil ha mer norskprodusert materiale i samlingene enn spesialbibliotekene nevnt

over. Gjennom Nasjonalbibliotekets deltakelse i BIBSYS mottar disse bibliotekene norske poster på en kostnadseffektiv måte. Også ved UHR-bibliotekene vil det være behov for å registrere materiale som er produsert ved moderinstitusjonene samt å utføre innholdsanalysering.

Bibliotekene i grunnskole og videregående skole vil kunne få mesteparten av sitt bibliografiske behov dekket ved å motta data fra sentral leverandør. Noe analyseringsvirksomhet og registrering av interne dokumenter vil skje lokalt.

Folkebibliotekene ønsker primært å motta ferdige poster fra sentral leverandør. Siden folkebibliotekene ofte produserer katalogdata på vegne av andre typer bibliotek som pasient- og fengselsbibliotek, vil disse bibliotekenes bibliografiske behov behandles indirekte i beregningene som følger. Registrering av lokallitteratur bør skje lokalt/regionalt.

Det foreligger ikke nok dokumentasjon til å kunne foreta nøyaktige beregninger for ressursbruk på bibliografisk arbeid. Tallene som følger er derfor svært usikre. Det er ikke kjent nøyaktig hvor mye ressurser de ulike deler av bibliotekvesenet bruker på bibliografisk produksjon. Tallene som kom fram gjennom spørreundersøkelsene i forbindelse med denne utredningen er ikke direkte sammenliknbare med tidligere tall. Foreliggende statistikker rapporterer antall enheter, ikke antall poster. Det er antall unike registreringer (poster) som er mest interessant ved beregning av ressursbruk.

Innenfor rammen av foreliggende utredningsarbeid har det ikke vært mulig å skaffe tilstrekkelig informasjon om hvor mye ressurser fagbiblioteksektoren bruker på bibliografisk arbeid. Selv om

disse bibliotekenes samlinger hovedsaklig består av spesialisert litteratur, er det imidlertid grunn til å tro at også denne sektoren vil ha en viss nytte av et sentralisert katalogiseringstilbud. På grunn av manglende kjennskap til ressursbruk, er ikke fagbibliotekene tatt med i overslagene som følger.

Hva slags produksjonsbehov skole- og folkebibliotekenes har, er også usikkert. I undersøkelsen som ble gjort blant de mellomstore og større folkebibliotekene (Knutsen 2007), kom det fram at data fra Biblioteksentralen dekket 90– 95 % av behovet. Unntaket her var de aller største bibliotekene med over 100 000 innbyggere i kommunen. Et aktuelt utgangspunkt kan derfor være Biblioteksentralens nåværende produksjon supplert med statistikk for pliktavlevering (se tabeller i kapittel 3.1 *Sentrale norske aktører i bibliografisk informasjon*). Den siste variabelen er knyttet til den prosentmessige fordelingen av de enkelte materialetypene i bibliotekene. Tall for bestand og tilvekst baserer seg på ABM-statistikken for 2007 (ABM-utvikling 2008). Hvor mange titler dette utgjør, er imidlertid gjenstand for mer eller mindre gjetning.

Tallene for gjennomsnittlig tidsbruk per katalogisering er vesentlig hentet fra Biblioteksentralen. Avvik fra dette er markert. Fordelingen mellom faglitteratur/skjønnlitteratur er beregnet ut fra ABM-statistikken.

Med alle forbehold som er nevnt over, kan folkebibliotekenes behov for poster fra sentral leverandør (kan også skje ved samarbeid mellom flere aktører) beregnes slik:

Materialtype	Antall poster	Tid brukt per post (antall timer)	Totalt medgått tid (antall timer)
Monografier:	11500		
Faglitteratur	3800	0,5	1900
Skjønnlitteratur	7700	0,25	1925
Lydbøker	600	0,25 ¹	150
Film	1500	0,5 ²	750
Lydfestinger	2500	1,2 ³	3000
Annet ⁴	2500	1,2	3000
Sum	18 600		10725, d.v.s. 6,4 årsverk

1 Basert på at bibliotek har rapportert at de normalt sett kopierer bokposten og justerer for dokumenttypen
2 Estimert ut fra det detaljnivået Biblioteksentralen har på postene
3 Basert på at Biblioteksentralen angir ressursbruk til «en drøy time»
4 CD-ROM, notetrykk, multimedia, periodika m.v.

Antall poster (titler) i tabellen er antagelig ikke høyt nok til å dekke de aller største bibliotekenes behov.

6,4 årsverk er nettotall for «effektiv registreringstid». Arbeid med vedlikehold av autoritetsregister, deltakelse i møter, utvikling av tjenester med videre kommer i tillegg. Arbeidet til det Det flerspråklige bibliotek er heller ikke tatt med i regnestykket.

I tillegg til dagens situasjon, er det et behov for innholdsmessig analyse (bøker, tidsskrifter og lignende) og ressurser til å utvikle bibliografiske produkter og tjenester. Selv om tallene over er svært usikre, kan overslaget illustrere at et miljø på 15–20 heltidsansatte katalogisatorer, ville kunne dekke behovene i folke- og skolebibliotekene godt. Dette vil ha positive ringvirkninger også for fagbibliotekene.

Et røft estimat av ressursbruk i disse bibliotektypene p.t. kan gi et sammenlikningsgrunnlag.

Årsverksestimeringen baserer seg på det gjennomsnittlige tallet fra 2007-undersøkelsen (Knutsen). I henhold til bibliotekene selv brukte de gjennomsnittlig 8,3 % av de samlede personalressursene på bibliografisk arbeid. I mangel av bedre viten, er samme prosentsats brukt for skolebibliotekene også. Ved vesentlig grad av grunnkatalogisering vil prosentsatsen være høyere. Antall årsverk i skolebibliotekene er basert på ABM-utviklings statistikk fra 2007. Bibliotekartimer per elev er multiplisert med antall elever, deretter omgjort til årsverk.

Bibliotektype	Antall bibliotek *	Årsverk i bibliotekene*	Estimerte årsverk til bibliografisk arbeid
Folkebibliotek	431	1796	149
Videregående skole	480	250	20,8
Grunnskole	3220	200	16,6
Totalt			186,4

* i følge ABM-statistikk 2007

Bibliotekene må nødvendigvis bruke en del tid per post ved import. De driver også kassasjon og annet vedlikeholdsarbeid i katalogen. Dersom man estimerer at det gjennomsnittlig er behov for ca fem til ti minutters arbeid per post for innlemmelse av data i autoritetsregistre, lenking av dokumenter i fortsettelsesserie, innlemmelse av kopi med hylleoppstilling etc., vil det likevel være store innsparinger knyttet til sentralkatalogisering. I dette bildet hører det også med at de sentrale miljøene har spesialisert personale som arbeider raskere og holder bedre kvalitet på postene enn mange av de mindre bibliotekene.

Det er ikke realistisk å anta at en sentralkatalogisering vil dekke alle bibliografiske behov i bibliotekene. En samarbeidsmodell vil bety at det fortsatt vil skje grunnkatalogisering lokalt, men i mye mindre omfang enn i dagens situasjon.

Om de totale besparelsene ved sentralkatalogisering er eksempelvis 20 eller 50 årsverk vites ikke, til det er grunnlagsdataene for dårlige. At det er ressursbesparende at en post gjenbrukes av mange bibliotek, er imidlertid hevet over en hver tvil.

Tilsvarende vil «unødvendige» opprettinger av størrelsesorden 2–3 minutter per post, utgjøre store ressurser sett under ett. Det er derfor viktig å diskutere om man bør lempe mer på lokal praksis.

Det må heller ikke undervurderes at enkelte av bibliotekene i estimatet over, gjør kvalitetsforbedrende tiltak som bør komme flertallet til gode.

På tross av usikre tall, er det likevel grunn til å hevde at sentralisert katalogisering virker effektiviserende. Det gir også forbedret kvalitet på dataene. Dette vil blant annet komme det planlagte Biblioteksøk til gode.

TERRY

LITTERATURLISTE

ABM-utvikling. (2006). *Bibliotekreform 2014: Del II: Norgesbiblioteket: Nettverk for kunnskap og kultur*. Oslo: ABM-utvikling. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/bibliotekreform2014_del2.pdf

ABM-utvikling. (2008). *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2007*. Oslo: ABM-utvikling.

ABM-utvikling. (2009). *Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008*. Oslo: ABM-utvikling.

Barstad, J., Audunson, A., Hjortsæter, E., & Østlie, B. (2007). *Kartlegging av skulebibliotek i grunnskule og vidaregåande opplæring*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/Rapporter/Skulebibliotekrapport_fullstendig.pdf

Bergli, R.S. (2008, mai 18). Kjedelige kataloger [Blogginlegg]. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.rolfsteinar.net/blogg/2008/05/18/kjedelige-kataloger/>

BIBSYS. (2007). *Årsrapport 2007*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: http://www.bibsys.no/files/pdf/publikasjoner/arsrapporter/arsrapport_lang_2007_endelig.pdf

Bratsberg, R. (2008, juni 26). *Biblioteksøk: Sluttrapport fase 1: Vedlegg 4: Kartlegging av funksjonalitet i biblioteksystemene*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.abm-utvikling.no/bibliotek/digitale-tjenester/prosjekter/biblioteksok/fase-1/vedlegg-4-kartlegging-av-biblioteksystemene>

Edvardsen, J., Høgås, H., Rustad, K., & Vestlie, M. (2007, september 21). *Bibliografisk plan*. [Oslo]: Nasjonalbiblioteket. Upublisert

[Folkebibliotekloven. (1985)]. (2003). *Lov om folkebibliotek*.

Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.lovdatab.no/all/nl-19851220-108.html>

Høgås, H. (2005, april 11). Nasjonalt autoritetsregister. Melding til Biblioteknorge, arkivert i <http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0504&L=biblioteknorge&P=8347>

Høgås, H. (2009, september 9). SV: Nasjonalt autoritetsregister. Melding til Biblioteknorge, arkivert i <http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0909&L=BIBLIOTEKNORGE&T=0&F=&S=&X=3A056C3B624D165319&Y=Unni.Knutsen%40jbi.hio.no&P=37436>

Knutsen, U. (2004, mars 11). Re: Innvilga prosjektsøknadar frå ABM-utvikling 2004 - Nasjonalt autoritetsregister for navneformer. Melding til Biblioteknorge, arkivert i <http://www.nb.no/cgi-bin/wa?A2=ind0403&L=biblioteknorge&P=14569>

Knutsen, U. (2005, July 22). *Bibliographic control in the Nordic countries*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://archive.ifla.org/IV/ifla71/papers/166e-Knutsen.pdf>

Knutsen, U. (2007). *Ut og stjæle poster?: Effektivitet og rasjonalitet i folkebibliotekenes katalogarbeid*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.hio.no/Enheter/Avdeling-for-journalistikk-bibliotek-og-informasjonsfag/Masterstudium-i-bibliotek-og-informasjonsvitenskap/Masteroppgaver>

Library of Congress Working Group on the Future of Bibliographic Control (2008, January 9). *On the record*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.loc.gov/bibliographic-future/news/lcwg-ontherecord-jan08-final.pdf>

Nasjonal bibliografisk produksjon: Rapport. (2004, mars 23). [Oslo]: s.n.
Upublisert

Norsk digitalt bibliotek. NDB-Rammeverk. (2005, desember 27). *Prosjektets anbefalinger*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/rapporter/ndb-rammeverk/prosjektets-anbefalinger>

Norsk komité for klassifisering og indeksering. (2007). *Nasjonale konsekvenser av en overgang til webDewey i Norge*. [Oslo]: Norsk komité for klassifisering og indeksering. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/nkki/lenker_til_klassifikasjons_og_indekseringsressurser

Den Norske katalogkomité. (2004, oktober). *Fremtidig nasjonalt MARC utredningsformat*: Utredning ved Den Norske Katalogkomité: Avlevert oktober 2004 til Arbeidspakke 1 under programmet Norsk Digitalt Bibliotek. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: http://www.nb.no/fag/kompetansesenter/kunnskapsorganisering/dnk/marc_21

St. meld. nr. 23 (2008–2009), dvs.: Det kongelige kultur- og kyrkjedepartement. ([2009]). *Bibliotek: Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven:
<http://www.regjeringen.no/pages/2176506/PDFS/STM200820090023000DDDPDFS.pdf>

St.meld. nr. 24 (2008–2009), dvs.: Det kongelige kultur- og kirke departementet ([2009]). *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.regjeringen.no/pages/2176228/PDFS/STM200820090024000DDDPDFS.pdf>

Søndersrød, V. (2009) *Katalogdata: Juridiske problemstillinger knyttet til eierskap og produksjon*. Oslo: ABM-utvikling. Lokalisert 18. oktober 2009 på Verdensveven: <http://www.abm-utvikling.no/publisert/abm-skrift/abm-skrift-53>

VEDLEGG 1

Bruk av katalogdata

Oppsummering av spørreundersøkelse – Mindre folkebibliotek

Sammenfattet av Kristine Abelsnes

Utvalg

Utvalget av respondenter ble foretatt med utgangspunkt i ABM-utviklings liste over folkebibliotek. Utvalgskriterier var folkebibliotek i kommuner med mindre enn 10.000 innbyggere, til sammen 330.

Questback ble brukt for utarbeidelse, utsendelse og rapportering av undersøkelsen. Undersøkelsen ble sendt ut 14. januar 2001. Det ble purret én gang, 2. februar.

Antall respondenter: 328

Antall svar: 196

Svarprosent: 59,8

Av respondentene har faktisk hele 88 % mindre enn 3 årsverk, hele 35 % (68) har faktisk mindre enn 1 årsverk! Av disse bibliotekene (under ett årsverk) er det bare 40 % som har fagutdannet katalogisator, mens det for alle respondenter er 63 % som oppgir å ha det. Svarene må derfor sees i lys av dette.

Biblioteksystemet Mikromarc dominerer sterkt i gruppen, med hele 62,6 %. Det er da et stykke ned til 2. plass som er Bibliofil med 21 %. For bibliotek med over 3 ansatte (antall: 24) er derimot Bibliofil størst, med 50 %, tett fulgt av Mikromarc med 41,7 %.

30 % oppgir å samarbeide med andre om katalogisering, men kommentarene viser at begrepet «samarbeid» tolkes noe ulikt. Det er også uavhengig av antall årsverk i biblioteket. På grunn av uklarhet rundt begrepet samarbeid er det etter min mening vanskelig å trekke særlige konklusjoner utover det at 70 % oppgir at der IKKE er noe samarbeid.

23 % oppgir å utføre katalogisering på vegne av andre. Ut fra kommentarene ser det ut for at det mye er katalogisering for skolene i kommunen. Det er også en viss forskjell knyttet til antall årsverk (naturlig nok), slik at der det er under 1 årsverk er det bare 6 % som utfører slik katalogisering, mens det for de med mer enn 3 årsverk er 33 %.

68 % oppgir at abonnement er hovedstrategien for anskaffelse av bibliografiske data. Bare 6 % oppgir egenproduksjon, og ca 30 % kopiering fra andre bibliotek. Der er noen forskjeller knyttet til antall årsverk (jo flere årsverk, jo større andel abonnement), men disse forskjellene kan ikke sies å være signifikante.

Av de 56 som har lagt inn kommentarer på hvorfor ikke abonnement oppgir 57 % at det primært skyldes pris, mens andre mener det er en blanding av kvalitet, pris og at det er enkelt å kopiere fra andre bibliotek.

70 % oppgir BIBBI som førstevalg for hovedleverandør av katalogdata. 11,5 % har fylkesbiblioteket på førsteplass. Her er det samme forskjeller som for abonnement som hovedstrategi, noe som ikke er oppsiktsvekkende.

Tidsbruk katalogisering

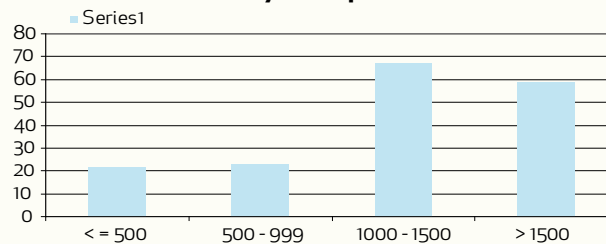
Dette er en oversikt over dem som har kommet med anslag over tidsbruken. Mange av disse oppgir å være til dels svært usikre, men har likevel kommet med et anslag. 19 respondenter sier at de ikke er i stand til å komme med noe anslag. Det er likevel mange nok som har gitt et anslag til at dataene kan brukes, om enn med forsiktighet.

% av årsverk	Antall	Prosent
<10	15	10,5
10-19	29	20
20-29	47	32,5
30-49	32	22
>50	22	15
Totalt	145	100

Antall nye titler pr. år er naturligvis også en viktig faktor for tidsbruken i bibliotekene. Vi har dessverre ikke mulighet for å krysstrefere mellom antall titler og tidsbruk. Men vi har gjort en kobling mellom antall titler pr. år og antall årsverk i biblioteket.

Antall titler pr. år	Antall respondenter	Under 1 årsverk	1-2,5 årsverk	3 eller flere årsverk
<= 500	22	11	10	1
500 - 999	23	14	9	
1000 - 1500	67	19	42	6
> 1500	59	8	34	17
Totalt	171	52	95	24

Antall nye titler pr. år totalt

Flertallet av bibliotekene registrerer altså mer enn 1000 nye titler pr. år.

73 % av bibliotekene oppgir at over 60 % av katalogdata hentes fra hovedleverandør, og 41 % oppgir at de henter 80–100 % derfra. Hovedleverandør for flertallet er klart BIBBI (for dem som har råd til abonnement). De aller fleste av respondentene katalogiserer ikke selv fra grunnen, 77 % oppgir at det er under 10 % av nye titler.

Materialet som bibliotekene katalogiserer selv, er i hovedsak lokalhistorisk materiale. Noen oppgir også musikk og film. Grunnen til at de registrerer dette selv fra grunnen er i all hovedsak at dette materialet ikke er katalogisert av andre, inkludert BIBBI.

Postene som hentes inn modifiseres stort sett lite av bibliotek med under ett årsverk, og også for bibliotek med 1 – 2,5 årsverk, mens det for bibliotek med 3 årsverk eller mer modifiseres noe mer, særlig for hyllesignatur og emneord. Man kan likevel ikke si at det er signifikante forskjeller.

Det er vanskelig å trekke ut noen fellestrekk for hva bibliotekene mener mangler med dagens tilgjengelighet av bibliografiske poster, men lokalt materiale, DVD, musikk, tegneserier nevnes av flere.

VEDLEGG 2

Bruk av katalogdata

Oppsummering av spørreundersøkelse – Fagbibliotek utenfor BIBSYS

Sammenfattet av Kristine Abelsnes

Utvalg

Utvalget av respondenter ble foretatt med utgangspunkt i Nasjonalbibliotekets base Bibliotek. Utvalgskriterier var fagbibliotek som ikke bruker BIBSYS. Ganske mange (over 200) slike bibliotek har ikke oppgitt biblioteksystem, blant disse ble det foretatt et tilfeldig utvalg, men noe justert for relevans/dublring.

Questback ble brukt for utarbeidelse, utsendelse og rapportering av undersøkelsen.

Undersøkelsen ble sendt ut 19. januar 2001. Det ble purret én gang, 6. februar.

Antall respondenter: 135 (115)

Antall svar: 61

Svarprosent: 45,2

Når det blir korrigert for returmeldinger som oppgir feil e-postadresse, samt tilbakemeldinger om at biblioteket er nedlagt eller lignende, er det reelle antall respondenter redusert til 115, og da blir svarprosenten 53. Dette anses som akseptabelt.

De bibliotekene som svarte, representerer en god bredde både mht størrelse, fagområder og organisasjonstilknytning. Men det implisitt i selve utvalget at det i hovedsak er snakk om små fagbibliotek. Bare 10 % oppgir å ha mer enn 3 årsverk.

Biblioteksystemene Mikromarc og Tidemann dominerer i gruppen, med henholdsvis 45 % og 36,7 %.

Bare 10 % oppgir å samarbeide med andre om katalogisering, men kommentarene viser at begrepet «samarbeid» tolkes ulikt. Bl.a. oppfattes det av noen at det å importere data fra andre bibliotek også ses på som samarbeid. Dermed blir tallene noe usikre.

Hovedstrategiene for anskaffelse av bibliografiske data er egenproduksjon (53,4 %) og kopiering fra andre bibliotek (43,1 %). Abonnement er omtrent ikke-eksisterende. Begrunnelsen for dette er primært at de ikke har behov/ikke er aktuelt pga spesielle samlinger/fagområder, liten tilvekst eller god dekning fra andre biblioteks baser. Et mindretall oppgir pris som grunn for ikke å abonnere.

BIBSYS er absolutt på første plass når det gjelder leverandører av katalogdata, mens Den norske Bokbasen og andre fagbibliotek (utenfor BIBSYS) ligger på en andreplass, men nokså langt etter BIBSYS.

Det er ingen som klart oppgir at det finnes baser de har behov for, men ikke har tilgang til. Det kan synes litt underlig, all den tid over 50 % oppgir at egenproduksjon er hovedstrategien for

katalogisering. Men det kan kanskje tolkes slik at de fleste er fornøyd med å produsere katalogposter selv innenfor sitt fagområde, og derfor ikke har behov for evt. internasjonale databaser som for eksempel krever abonnement.

Hele 86 % sier at systemleverandøren har lagt til rette for enkel import. Dette blir noe modifisert av kommentarer som sier at i eksisterende versjon av Tidemann må man forlate Tidemann for å kunne hente og lagre poster.

Tidsbruk katalogisering

% av årsverk	Antall alle	Prosent	Antall egenprod.	Prosent
0-10	21	40	9	33
10-19	3	5	0	0
20-29	10	18	7	26
30-49	7	13	4	15
>50	13	24	7	26
Totalt	54	100	27	100

Dette er selvsagt litt løse anslag fra de enkelte bibliotekene. Samtidig ser vi også at det ikke er signifikante forskjeller i tidsbruk mellom alle og dem som har egenproduksjon som hovedstrategi. Riktignok er det stor usikkerhet rundt tallene, både anslagene og det at det at vi ikke kan kryssreferere tidsbruk mot antall nye titler pr. år.

Antall nye titler pr. år er naturligvis også en viktig faktor for tidsbruken i bibliotekene. Vi har dessverre ikke mulighet for å kryssreferere mellom antall titler og tidsbruk. Antall titler varierer mellom 10 og 3500, med et gjennomsnitt på 480. Men det kan være interessant at det for bibliotek som har egenproduksjon som hovedstrategi, så er gjennomsnittet 598.

Begrunnelsen for å basere katalogiseringen på egenproduksjon er i hovedsak:

- ikke tidsbesparende å hente poster – kan ta lang tid å lokalisere
- poster ikke tilgjengelig andre steder
- får det slik en vil ha det
- tekniske problemer

54,4 % av bibliotekene oppgir at de katalogiserer ca halvparten av alle nye titler selv fra grunnen. 49 % oppgir at de henter mer enn 40 % av dataene fra norske kilder. Utenlandske kilder brukes i svært liten grad.

Postene som hentes inn modifiseres stort sett lite av to tredjedeler av bibliotekene, mens en tredjedel oppgir at de modifiserer i stor grad. Det er særlig klassifisering (klassifikasjonsnr. og emneord) som endres.

Det kan virke som bibliotekene stort sett synes det fungerer greit, og det er bare noen få som har forslag til forbedringer av tilgjengeligheten for poster. Men noen peker på dette som en måte å forbedre:

- gratis tilgjengelig
- en felles database (samkatalog for fagbibliotekene)
- fellessøk for bibliotekbaser
- elektronisk katalogdata bør følge med bøkene ved kjøp fra nettbokhandler
- NB må katalogisere fortløpende

VEDLEGG 3

Undersøkelse av katalogkvalitet på postene

Folkebibliotek uten fagutdannet biblioteksjef (kommuner under 3000 innbyggere)

«Egenprodusert» betyr i denne sammenheng at det ikke er noen tegn til at posten er importert fra noen ekstern kilde.

Bibliotek 1 (Mikromarc)

Dette biblioteket har felleskatalog med et skolebibliotek.

Post 1 (lokallitteratur): Import fra Bibliofilbibliotek. Har ikke rettet opp feil i posten (undertittel med stor bokstav, feil illustrasjonsbenevnelse, mangel på forkortelse i funksjonsbenevnelsen (700 \$e). Har beholdt hyllesignatur fra opprinnelig bibliotek. Oppslag på person som ikke er nevnt i den deskriptive katalogiseringen.

Ved påføring av ny kopi er det laget dublett av posten. Det er flere eksempler på dette ved søk på kommunenavn som emne.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Korporasjon kodet i personfeltet (100), feil i bruk av store/små bokstaver. Feil i illustrasjonsbenevnelse. Emneord i streng ved bruk av –, ikke delfelt. Siteringsorden er feil (Historie – Kommunenavn). Geografisk emneord er både lagt i 650 og 651. Det er gjort et (feilaktig) forsøk på å koble posten til en annen post (651\$q)

Post 3 (fagbok fra 2000): BIBBI-post. Har valgt å la originaltittel være både i 2401 og 574.

Kommentar: Post 1 mangler indikatorer, post 2 og 3 har.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-data.

Konklusjon: Ulik bruk av indikatorer vil kunne påvirke funksjonaliteten negativt, likeså ulik emneordspraksis. Forekomster av dubletter, feilkoding av korporasjon i personfelt samt manglende kopling mellom poster som hører sammen vil få direkte følger for gjenfinning. Tilknytning av personer som ikke er identifisert med verket i den deskriptive katalogiseringen vil skape forvirring hos lånerne.

BIBBI-data vil føre til konsistens og kvalitet i den løpende katalogiseringen.

Bibliotek 2 (Mikromarc):

Post 1 (lokallitteratur): Import fra Bibliofilbibliotek. Har beholdt hyllesignatur fra opprinnelig bibliotek. Uoverensstemmelse mellom hovedordningsord (100) og ansvarsangivelsen. Dette fører til feil valg av hovedordningsord. Det er ingen indikasjon på at valgt forfatter har tilknytning til boka. Personen som er angitt i felt for

ansvarshavende (245\$c) har ikke fått biinnførsel (700). Dels emneord på både bokmål og nynorsk uten angivelse av språkform i \$9. Emneord «Nynorsk tekst» lagt både i 650 og 653, dette skal i note (546). Språkkode i 008 er riktig. Emneord i streng ved bruk av –, eller preposisjon (Kyrkjer i ...), ikke delfelt.

Post 2 (lokallitteratur): Import fra Bibliofilbibliotek. Undertittel med stor bokstav. Emneord i streng uten bruk av – eller delfelt. Kun bokmåls-emneord. Kodet for nynorsk tekst i 008, for øvrig ikke.

Post 3 (fagbok fra 2008): Egenprodusert. Hovedordningsord (100) (feilaktig) angitt som redaktør i ansvarsangivelsen (245\$c). Ikke biinnførsel (700) på de ytterligere to forfattere (også benevnt som redaktører), men på en person som ikke er knyttet til den deskriptive katalogiseringen. Biinnførsel i tillegg til hovedinnførsel på første forfatter. Feilaktig bruk av store/små bokstaver i korporasjon.

Kommentar: Ulik bruk av kvalifikatorer i de tre postene.

Datakilde på ny tilvekst: Hovedsakelig BIBBI (7), men også BIBSYS (2) samt 1 importert Bibliofil-post.

Konklusjon: Ulik bruk av indikatorer vil kunne påvirke funksjonaliteten negativt. Mangelen på valg av emneordspraksis og språkform på emneord får store følger for gjenfinning. Feil tilknytning av personnavn til postene fører til stor kvalitetsmessig forringelse. Bruk av hovedsakelig BIBBI-poster i løpende tilvekst vil sikre kvalitet og konsistens i en viss grad, men lite redigert import fra andre kilder fører til inkonsistens også på løpende tilvekst.

Bibliotek 3 (Tidemann):

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Posten mangler både klassifikasjonsnummer og hylleoppstillingssignatur. I tittelfeltet (245) er det feil bruk av store/små bokstaver (2 tilfeller). \$c ansvarsangivelse mangler. «Delrapport V» er ikke lagt som del av tittel, men som utgavebetegnelse (250). Hovedordningsord er gjentatt som emne i 600, men uten invertering av navnet. Siden denne boka handler om arkeologi er det tvilsomt om dette medfører riktighet. Geografisk emneord er både lagt i 650 og 651.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Posten mangler både klassifikasjonsnummer og hylleoppstillingssignatur. I tittelfeltet mangler ansvarsangivelse (\$c). Felt for utgivelse mangler både stedsnavn (\$a) og forlag (\$b). Geografisk emneord er her lagt i felt for frie emneord (653). Andre emneord finnes ikke til tross for at boka behandler et svært viktig emne i kommunens historie.

Post 3 (faglitteratur): Egenprodusert. Posten har klassifikasjonsnummer og hylleoppstillingssignatur. I tittelfeltet er ansvarsangivelsen i invertert form, det har ikke stått slik i publikasjonen. 574 \$a mangler fortekst «Originaltittel:».

Kommentar: Alle postene er uten kvalifikatorer.

Datakilde på ny tilvekst: BIBSYS. BIBSYS-postene er ikke redigert. Dette betyr bl.a. at kontrollfeltene ikke kan brukes som inndelings- og søkekriterier, at ulike klassifikasjonssystem og varianter av klassifikasjon er en del av posten og dels er søkbare samt at det er knyttet mange ulike typer emneord (og språk på disse) til postene. Eksempel:

*000 \$a080823653
 *00117394
 *008 \$ap\$bv\$cnob\$hno\$sr
 *008080902 no a 1 nor
 *015 \$anf0810015
 *020 \$a978-82-05-37606-9\$bib.\$cNkr 349.00
 *060zn\$aPN
 *080c \$a839.6
 *080ua\$a839.6
 *082 \$a800
 *082 \$a839.82
 *082 \$a839.82
 *082ga\$d839.823[S]
 *086d \$aS 4b
 *100 \$aMjaaland, Marianne
 *100 \$d1955-\$wMjåland, Marianne
 *245 \$a13. uke\$broman\$cMarianne Mjaaland
 *260 \$a[Oslo]\$bGyldendal\$c2008
 *300 \$a278 s.
 *660un\$aLiterature, Modern
 *660un\$aMedicine in Literature
 *660un\$aPopular Works
 *691**\$aabort provosert skjønnlitteratur ungdom etikk leger sykepleiere
 *740 \$aTrettende uke

Konklusjon: Feil knytning av navn til postene, mangfoldet av Deweynummer og emneord som ikke er søkbare gir data som er lite kvalitetssikret og med store mangler i funksjonalitet. Mangel på oppstillingssignatur på mange poster gjør også fysisk gjenfinning vanskelig.

Bibliotek 4 (Bibliofil):

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Mangelfull hylleoppstillingssignatur. Feil bruk av store/små

bokstaver i korporasjonsnavn. Emneord i streng uten bruk av delfelt. Opplysning i seriefelt skulle vært lagt i ansvarsangivelsen i 245\$c. Biinnførsel på korporasjon og person som emne savnes.

Post 2 (lokallitteratur): Importert BIBBI-post via tredje-bibliotek? Ingen ansvarsangivelse verken i 245\$c eller i note. Emneord i streng uten bruk av delfelt. Spesifikasjonsprinsippet innen emneord ikke fulgt. Institusjon som emne lagt i 650, ikke 610. Kommunnavnet lagt i frie nøkkelord (653), ikke i 650 som resten av emneordene.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post, men tre mer generelle emneord er lagt til for å indikere hvilke fag den biograferte personen forbindes med. Disse emneordene følger ikke retningslinjer for form på emneord, er i ubestemt form entall (ikke flertall).

Kommentar: Ulik bruk av kvalifikatorer.

Datakilde på ny tilvekst: 9 av 10 er BIBBI, den siste en import fra dugnadsbasen i Bibliofil.

Konklusjon: En del ulikheter ved hylleoppstillingssystemet virker forvirrende. Ulik bruk av kvalifikatorer kan slå negativt ut for søking og gjenfinning. At BIBBI-poster stor sett ligger til grunn for ny tilvekst sikrer en stor grad av konsistens i basen. Feil bruk av emneordsfelt og manglende biinnførsel i post 1 kan tyde på et visst tap av funksjonalitet på lokalhistorisk materiale.

Bibliotek 5 (Mikromarc)

Post 1 (lokallitteratur): Kopiert fra et Bibliofilbibliotek. ISBN lagt i felt for europeisk artikkelnummer (025) og er ikke søkbart i basen. Personer som ut fra 245 \$c har tilsynelatende samme funksjon har fått tillagt ulikt ansvarsforhold i 700\$e. Søk i noen andre baser, deriblant BIBSYS tyder på at hovedordningsord er forfatter,

ikke tittel som i foreliggende post. Boka mangler sidetall.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. God kvalitet på posten, med unntak av noen tegnsettefeil og uriktig bruk av språkkodefelt (041).

Post 3 (faglitteratur): Importert post. Bra kvalitet, men mangler emneord.

Kommentar: Ulik bruk av kvalifikator i postene

Datakilde på ny tilvekst: Poster fra Bibliofil eller BIBBI-poster via annet bibliotek.

Konklusjon: Ulik bruk av kvalifikator kan slå negativt ut for søking og gjenfinning. Testpostene kan tyde på at man ikke i særlig grad retter opp postene man importerer. De ulike kildene for katalogposter vil dermed kunne føre til en viss inkonsistens og reduserte søkeinn ganger i basen.

Bibliotek 6 (Bibliofil)

Post 1 (lokallitteratur): Hovedordningsord er feil. Feil i bruk av små og store bokstaver samt forkortelse. Geografiske emneord både lagt i 650 og 651. I tillegg til overordnet sted har man også listet opp et titalls kommunenavn/større steder i området.

Post 2 (lokallitteratur): Klassenummeret ikke lagt i 082. Hovedordningsord (100) og ansvarsangivelsen (245\$c) stemmer ikke overens. I 260 mangler både sted (\$a) og forlag (\$b). I 300 \$b (illustrasjonsmateriale) er det lagt inn opplysninger om ansvarlig for grafisk design. I 650 er det brukt et uttrykk med preposisjon, ikke underavdeling slik retningslinjene tilsier. Det burde ut fra katalogiseringen vært naturlig med en biinnførsel (710) på kommunen.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post tilsynelatende uten endringer.

Kommentar: Ulik bruk av kvalifikator i postene. Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster

Konklusjon: Stikkprøver viser at det ofte er lagt inn svært mange emneord på de postene som ikke er BIBBI-poster. Dette kan føre til støy ved søk. At BIBBI-poster ligger til grunn for ny tilvekst sikrer en stor grad av konsistens i basen.

Bibliotek 7 (Tidemann)

Post 1 (lokallitteratur): Importert BIBSYS-post som kun er redigert i 008-feltet. Posten inneholder alle deweynumre og andre klassifikasjonskoder som er gitt av BIBSYS-bibliotek. Tilsvarende er alle emneordene i BIBSYS importert. Oppstillingssignatur synes å være en miks av identifikasjonsnummer fra BIBSYS, bl.a. Nasjonalbibliotekets oppstillingssignatur (NA/A).

Post 2 (lokallitteratur): Importert BIBSYS-post som ikke er redigert. Kontrollfeltene inneholder delfeltkoder og kan dermed ikke brukes som inndelings- og søkekriterier i basen. Deweynummer ligger i 082 \$d (ikke NORMARC-felt) og er ikke søkbart i basen.

Post 3 (faglitteratur): Importert BIBSYS-post som ikke er redigert. Posten inneholder alle deweynumre og andre klassifikasjonskoder som er gitt av BIBSYS-bibliotek. Tilsvarende er alle emneordene i BIBSYS importert.

Datakilde på ny tilvekst: BIBSYS-poster som ikke er redigerte. Eksempel:

*000 \$a05070074x
*0016260
*008 \$ap\$bv\$cnob\$hno
*008070927 no 0 nor
*015 \$anf0511769
*020 \$a82-03-23247-7\$bib.\$bib.\$gBokklubben
villmarksliv\$bib.\$gAschehoug
*080a \$a597(481)
*080c \$a597(481)\$b597
*080ta\$a597
*080ua\$a597
*080vg\$a597(481)
*082 \$a597
*082 \$a597
*082 \$a597
*082sa\$d597.09481\$d597.09481\$x(2)481\$x(2)
481\$x(2)16324\$x(2)16336
*096 \$aDyr, zoologi
*100 \$aPethon, Per
*245 \$aAschehougs store fiskebok\$bNorges
fisker i farger\$cPer Pethon ; illustratør Bente
Olesen Nyström
*250 \$a5. rev. utg.
*260 \$a[Oslo]\$bAschehoug\$c2005
*300 \$a468 s.\$bill.
*500 \$a1. utg. 1985
*500 \$a4. rev. utg. 1998
*687ud\$aFisk
*691**\$afisker norge fisk noreg utviklingshistorie
ferskvannsfisker saltvannsfisker fish
*699a \$aFisker\$zNorge
*700 \$aNyström, Bente Olesen

Konklusjon: At BIBSYS-postene importeres uredigerte, betyr bl.a. at kontrollfeltene ikke kan brukes som inndelings- og søkekriterier, at ulike klassifikasjonssystem og varianter av klassifikasjon er en del av posten og dels søkbare og at det er knyttet mange ulike typer emneord (og språk på disse) til postene. Basen funksjonalitet blir negativt preget av denne praksisen.

Bibliotek 8 (Mikromarc)

Post 1 (lokallitteratur): Importert Bibliofil-post. Bra kvalitet, men har ikke fått rettet opp tegnsettproblem i forbindelse med [].

Post 2 (lokallitteratur): BIBBI-post via et Bibliofil-bibliotek. Posten har flere feil og mangler i forhold til BIBBI-posten. Posten – som er en del av en serie med personlig forfatter – er forsøkt behandlet som et flerbindsverk i tråd med Katalogreglenes 1.1B9 (brukt \$a og \$b i stedet for \$n og \$p). Samtidig er både 490 (serieangivelse uten biinnførsel), 440 (serieangivelse med biinnførsel) og 800 (serieinnførsel personnavn) brukt. En sjekk av serien sett under ett viser at det er brukt flere ulike teknikker.

Post 3 (faglitteratur): Importert BIBSYS-post, noe redigert. Kun ett klassifikasjonsnummer gjenstår i posten. Posten mangler helt emneord til tross for at dette finnes i BIBSYS.

Datakilde på ny tilvekst: 5 titler fra Den norske Bokdatabasen (DnBB), 3 egenproduserte lydbøker, 2 CD-er kopiert fra Bibliofil-bibliotek.

Konklusjon: Ulike datakilder fører til uensartet praksis og manglende konsistens i katalogen. Dette slår bl.a. ut når det gjelder behandling av verk i flere deler.

Bibliotek 9 (Mikromarc)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert (antagelig kopiert tidligere bind). Flerbindsverk beskrevet i tråd med Katalogreglens 1.1B9. Alle bindene er behandlet på samme måte (de resterende er import fra Bibliofil-bibliotek). Posten mangler oppstillingssignatur.

Post 2 (lokallitteratur): Importert BIBSYS-post. Andre klassifikasjonsnumre enn deweynummer er fjernet og felt 008 er rettet opp, for øvrig er det ikke foretatt redigeringer. I ansvarsangivelsen er de skrape klammene tatt bort i [et al.]. Serien som monografien er en del av er lagt i felt 491, søkbar som fritekst, men ikke som serie. Alle emneord fra BIBSYS er beholdt og søkbare i emnefelt. Det er emneord etter ulik praksis, og i norsk og engelsk språkform. Biinnførsel på person mangler betegnelse for funksjon og utgiver er gjentatt to ganger i 710. Posten mangler oppstillingssignatur.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post hentet fra et Bibliofil-bibliotek. Posten mangler oppstillingssignatur. Ellers er kvaliteten på den importerte posten god.

Datakilde på ny tilvekst: Hovedsakelig kopiering fra Bibliofil-bibliotek, mesteparten av disse er BIBBI-poster. En post antagelig egenprodusert og en stammer fra Norbok eller Sambok.

Konklusjon: Ulike datakilder fører til uensartet praksis og manglende konsistens i katalogen. Opplagte feil er ikke rettet og det er uensartet praksis når det gjelder hylleoppstillingssignatur.

Bibliotek 10 (Mikromarc)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert post. Kun deweynummer, ikke bokstaver i oppstillingssignaturen. Ikke overensstemmelse mellom deweynummer

og hylleoppstilling (hhv historie- og geografinumre for kommunen). Publikasjonen har språkkode bokmål i 008, men er tydelig skrevet på nynorsk. Redaktør brukt som hovedordningsord (felt 100) tilføyd [red.], Riktig hovedordningsord er tittel, med redaktør som biinnførsel (Katalogiseringsregler 21.7). Posten mangler ansvarsangivelse i 245\$c. Årsskrift samt volum både lagt i undertittelfeltet (245\$b) og i seriefelt (440). Posten mangler emneord. Biinnførsel på historielaget savnes.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert post. Kun deweynummer, ikke bokstaver i oppstillingssignaturen. I denne posten finnes ikke 008-feltet overhodet. Undertittel lagt i hovedtittelfelt adskilt med «.». Posten mangler ansvarsangivelse i 245\$c. i 300\$a mangler «s.» etter sideantallet. Det er gitt emneord på sted og emnet «Slektsforskning», men ikke på slekten som boka handler om.

Post 3 (faglitteratur): Egenprodusert post. Kun deweynummer, ikke bokstaver i oppstillingssignaturen. Felt 008 mangler. Ingen ansvarsangivelse i 245\$c.

Datakilde på ny tilvekst: 3 BIBBI-poster, 4 BIBSYS-poster (med ulik praksis for oppretting), 1 post fra DnBB, 1 post fra Norbok/Sambok og 1 importert Bibliofil-post.

Kommentar: Svært ulik praksis på oppstillingssignatur, noen mangler signaturen, noen har kun deweynummer andre har deweynummer samt bokstaver. Emneord stort sett på bokmål, av og til på nynorsk.

Konklusjon: Ulike datakilder fører til uensartet praksis og manglende konsistens i katalogen. Opplagte feil er ikke rettet og det er uensartet praksis når det gjelder hylleoppstillingssignatur og målføre på emneord.

VEDLEGG 4

Undersøkelse av katalogkvalitet på postene

Folkebibliotek med fagutdannet biblioteksjef (kommuner under 3000 innbyggere)

«Egenprodusert» betyr i denne sammenheng at det ikke er noen tegn til at posten er importert fra noen ekstern kilde.

Bibliotek 1 (Bibliofil)

Post 1 (lokallitteratur): Fra dugnadsbasen i Bibliofil. ISBN uten standard bruk av mellomrom. Kun deweynummer, ikke bokstaver i oppstillingssignaturen. Stor bokstav i [s.n.]. Analytter lagt i 740 med ansvarsangivelse etter «/». Her burde man laget innholdsnote (505) og deretter lagt artiklene i 70012 dvs. bruk av standard forfatter/tittelantalytt. Det er ikke knyttet emneord til posten.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Postens 082-felt mangler deweynummer, men posten har geografisk emneord. Søk via klassifikasjonsnummer derfor ikke mulig. Hylleoppstillingssignatur mangler. Feilaktig bruk av store/små bokstaver. Biinnførsel på tittel (24510) selv om tittel er hovedordningsord (24500). 246 Parallelltittel feilaktig brukt. Analytter lagt i 740 med ansvarsangivelse uten bruk av «/». Her burde man laget innholdsnote (505) og deretter lagt artiklene i 70012 dvs. bruk av standard forfatter/tittelantalytt. Analytiske emner ikke lagt inn.

Post 3 (faglitteratur): Egenprodusert? ISBN uten standard bruk av mellomrom. Ansvarsangivelse (245\$c) mangler. Det er laget biinnførsler på personer uten at dette framkommer av den deskriptive katalogiseringen.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: At BIBBI-poster ligger til grunn for ny tilvekst sikrer en stor grad av konsistens i basen. Varierende bruk av emneordsfelt samt manglende biinnførsler på analyttforfattere kan tyde på et visst tap av funksjonalitet på lokalhistorisk materiale. Det er positivt at man analyserer lokallitteratur, men manglende kunnskap om hvordan dette gjøres, reduserer nytten av dette arbeidet.

Bibliotek 2 (Mikromarc)

Post 1 (lokallitteratur): Fra dugnadsbasen i Bibliofil. 082 er repetert, det ene 082-feltet inneholder ikke klassenummer. Forøvrig er dette en post av god kvalitet.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Deweynummer er galt. Har valgt generell materialbetegnelse som ikke samsvarer med oppstillingen i katalogiseringsreglene 1.1.C1.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post, høy kvalitet på posten.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: Det ser ut til at basen jevnt over holder bra kvalitet.

Bibliotek 3 (Tidemann)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Tittelen innledes med tall. Ikke biinnførsel på samme tittel med bokstaver. Forlag ikke forkortet i 260\$b. Ikke brukt forkortelsespunktum etter sidetall i 300\$a. Emneord: To stedsnavn lagt inn i 650 etterfulgt av «m.m.!».

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Ikke Deweynummer i 082. Feil Deweynummer i oppstillingssignatur. Geografisk underavdeling lagt i \$x, burde valgt \$z.

Post 3 (faglitteratur): Importert Bibliofil-post, opprinnelig BIBBI-post. Oppstillingssignaturen til opprinnelig bibliotek ikke fjernet. Posten er av god kvalitet.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster importert fra andre bibliotek.

Konklusjon: At man stort sett bruker andre biblioteks BIBBI-poster til egen tilvekst, burde sikre en rimelig konsistens i basen. Det ser ikke ut til at importerte poster bearbeides. Dermed kan det ha skjedd endringer som vil påvirke kvalitet og konsistens.

Bibliotek 4 (Mikromarc)

Post 1 (lokallitteratur): Importert Bibliofil-post. God kvalitet på posten. Savner emneord på kommunens navn.

Post 2 (lokallitteratur): Importert Bibliofil-post. Unødvendig duplisering av språkkode i 041. Indikator i 100 kodet som fornavn (10000), ikke enkelt etternavn (10010), men dette fører ikke

til gjenfinningsproblemer. Forlag ikke forkortet i 260\$b. Posten har for øvrig god kvalitet.

Post 3 (faglitteratur): Egenprodusert. Ikke overensstemmelse mellom deweynummer i 082 og 096, begge er teknisk sett riktige. Forlag ikke forkortet i 260\$b. Posten har for øvrig god kvalitet.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: Det ser ut til at basen holder en jevnt bra kvalitet, ikke minst pga abonnement på BIBBI-poster.

Bibliotek 5 (Tidemann)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Ikke indikatorer i 245, tittel er hovedordningsord. Redaktør lagt i 245\$c, men det er ikke laget biinnførsel på denne. Det er heller ikke laget biinnførsel på lokal utgiverinstitusjon. Feil bruk av store/små bokstaver i korporasjonsnavn.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Ikke indikatorer i 245\$a. Savner biinnførsel og muligens emneord på museet. Posten er ellers av god kvalitet.

Post 3 (lokallitteratur): BIBBI-post. At 090 og 096 finnes i posten til tross for at det er ett eksemplar tyder på at posten er importert via et annet bibliotek. God kvalitet på posten.

Datakilde på ny tilvekst: Hovedsakelig BIBBI-poster, noen hentet fra andre bibliotek.

Konklusjon: De lokalhistoriske postene kunne hatt flere søkeinnganger, men holder bra kvalitet. At man stort sett bruker BIBBI-poster til egen tilvekst, burde sikre en rimelig konsistens i basen.

Bibliotek 6 (Mikromarc):

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Det er ikke lagt inn deweynummer i 082-feltet, kun i

oppstillingssignaturen. Søk via klassifikasjonsnummer derfor ikke mulig. På tilsvarende poster gir søk på klassenummer treff. Kommunenavnet brukt som emneord, i tillegg burde emnet «Slektsforskning» eller lignende vært brukt. Biinnførsel på kommuneetat kunne vært formålstjenelig, denne har utgiveransvar. Et tilfelle av feil bruk av stor bokstav.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Det er ikke lagt inn deweynummer i 082-feltet, kun i oppstillingssignaturen. Søk via klassifikasjonsnummer derfor ikke mulig. På tilsvarende poster gir søk på klassenummer treff. Hovedordningsordet feil (har brukt ordet kommune i navnet, ikke bare geografisk navneform, jf. katalogiseringsreglene 24.3E). I ansvarsangivelsen er stillingsbetegnelse tatt med (jf. katalogiseringsreglene 1.1F7). Det er ett tilfelle av feil bruk av store/små bokstaver. Posten mangler emneord.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post av god kvalitet. Tegnsettle problemer i forbindelse med [] ikke rettet opp.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: De lokalhistoriske postene burde hatt flere søkeinn ganger, i første rekke via emneord og klassifikasjon. At man bruker BIBBI-poster på ny tilvekst sikrer rimelig konsistens i basen.

Bibliotek 7 (Bibliofil):

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Språkkoder i 041 adskilt med komma. Ansvarsopplysninger i 245\$a skulle vært flyttet til \$c. Nummeropplysning lagt i utgavefelt (250). Et tilfelle av feil i bruk av store/små bokstaver. Det er ikke brukt punktum etter forkortelsen ill. Både overordnet og underordnet geografisk emne tildelt boka.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Tall i tittel ikke gjengitt i 740 med bokstaver. Ikke overensstemmelse mellom utgiver i 260\$b og biinnførsel på institusjon i 710. Uriktig bruk av store/små bokstaver i korporasjonsnavn. Både overordnet og underordnet geografisk emne tildelt boka.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post av god kvalitet. Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: Feil koding av språk og feil korporasjonsnavn fører til at gjenfinningen av de to lokalhistoriske postene blir noe forringet. At man bruker BIBBI-poster på ny tilvekst sikrer rimelig konsistens i basen.

Bibliotek 8 (Mikromarc):

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Årbok katalogisert som monografi, men sammenblanding med reglene for katalogisering av løpende ressurser. Ulik bruk av små/store bokstaver i forbindelse med korporasjon. Årgang ikke forkortet (årg.). Ikke laget biinnførsel på utgiver.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Årlig publikasjon katalogisert som monografi, men sammenblanding med reglene for katalogisering av løpende ressurser. Årgang ikke forkortet (årg.), sidetall forkortet, men her han man glemt forkortelsespunktum.

Post 3 (faglitteratur): Import fra BIBSYS, men posten er rettet opp. Det er ikke lagt inn deweynummer i 082-feltet, kun i oppstillingssignaturen. Søk via klassifikasjonsnummer derfor ikke mulig. På tilsvarende poster (og tidligere utgaver av denne boka) gir søk på klassenummer treff. Funksjonsbetegnelse (700/710\$e) savnes.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster (én post via tredjebibliotek)

Konklusjon: De lokalhistoriske postene innehar en del feil og mangler, men bruk av BIBBI-poster på ny tilveksten sikrer rimelig konsistens i basen.

Bibliotek 9 (Mikromarc):

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Geografisk underavdeling av emneord kunne vært lagt i \$z, ikke \$x, men dette får ingen praktisk betydning verken visningsmessig eller søkemessig. Posten har god kvalitet.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Feilaktig bruk av store/små bokstaver i korporasjonsnavnet. Ikke biinnførsel på utgiver.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post. God kvalitet på posten.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: Det er god kvalitet på basen.

Bibliotek 10 (Mikromarc):

Post 1 (lokallitteratur): BIBBI-post. Geografisk inndeling av ett av klassenumrene feilaktig (antagelig gjort av biblioteket). Ellers god kvalitet på posten.

Post 2 (lokallitteratur): Antageligvis importert fra Norbok/Sambok, men har fått tildelt emneord. 007 a ikke umiddelbart forståelig, men denne informasjonen syns ikke å gi noen implikasjoner for gjenfinning. Ellers god kvalitet på posten.

Post 3 (faglitteratur): BIBBI-post. God kvalitet.

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster.

Konklusjon: Det er god kvalitet på basen.

VEDLEGG 5

Undersøkelse av katalogkvalitet på postene Bibliotek med felleskataloger

Egenprodusert betyr i denne sammenheng at det ikke er noen tegn til at posten er importert fra noen ekstern kilde. Det er ikke mulig å anslå hvilket bibliotek i fellesskapet som har skapt posten.

Fellesbase A – Bibliofil – (totalt 5 deltakere)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Posten har meget god kvalitet.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Posten har meget god kvalitet.

Post 3 (lokallitteratur): Egenprodusert. Posten mangler hylleoppstillingssignatur. Generell og spesiell materialbetegnelse (245\$h og 300\$a) ikke i tråd med katalogreglene, men i tråd med mange biblioteks praksis.

Post 4 (lokallitteratur): Egenprodusert. Det er laget innholdsnote (505) på bidrag av lokale personer, uten at det er laget forfatter-/tittelanalytter. Dette er ingen direkte feil, men forhindrer mulighet for direkte søk via navn og tittel på bidrag

Post 5 (lokallitteratur): Egenprodusert. Forlaget ikke forskriftsmessig forkortet. For øvrig en post av meget god kvalitet.

Post 6 (lokallitteratur): Egenprodusert. Ordningsord skulle vært korporasjon, men korporasjon har fått biinnførsel slik at dette ikke

har gjenfinningsmessige implikasjoner. For øvrig ingen feil og mangler.

Post 7 (lokallitteratur): Egenprodusert. God kvalitet på posten

Post 8 (faglitteratur): Egenprodusert. Ville vært formålstjenelig med biinnførsel på utgiver. Ellers god kvalitet.

Post 9 (faglitteratur): Egenprodusert, muligens importert fra annet bibliotek. God kvalitet på posten, men savner henvisning fra mellomnavn etternavn, fornavn til etternavn, fornavn mellomnavn. Forfatter ikke gjenfinnbar ved søk på mellomnavn etternavn

Post 10 (faglitteratur): Egenprodusert. Mangler «:» etter Bibliografi med påfølgende sidetall. God kvalitet.

Datakilde på ny tilvekst: Katalogisert av ett av bibliotekene, muligens delvis via import fra andre kilder.

Kommentar: Mangler gjennomgående kvalifikatorer i 1xx, 7xx og 6xx-feltene.

Konklusjon: Basen har jevnt over god kvalitet.

Fellesbase B – Aleph – (totalt 7 deltakere)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert. Manglende/feil kvalifikatorbruk. 245 \$c utelatt. 2 ulike utgivere

lagt i samme 260 felt (\$b) i stedet for å repetere delfeltet. Har lagt opp til angivelse av sidetall for bibliografi (505), men har glemt å legge til dette. Emneord i streng uten korrekt bruk av delfelt.

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Stor bokstav innleder undertittel (245\$b). Har lagt opp til angivelse av sidetall for bibliografi (505), men har glemt å legge til dette. Emneord i streng uten korrekt bruk av delfelt. Flere forfattere lagt i samme 700-felt i stedet for å repetere dette. Ansvarsangivelsen ikke lagt i riktig delfelt, men adskilt fra navnet med bruk av komma.

Post 3 (lokallitteratur): BIBBI-post. Har lagt til lokale emneord (kommunenavn, ikke bare fylket)

Post 4 (lokallitteratur): BIBBI-post. Burde registrert deltittel i 245\$p i tråd med øvrige bind i serien.

Post 5 (lokallitteratur): Egenprodusert. Flerbindsverk. Tittel og nummer ikke lagt i riktige delfelt i 245. Indekseringen i basen gjør at bindets tittel likevel er søkbar. Det er ikke laget noen relasjon til det verket boka bygger på, annet enn i notefelt.

Post 6 (lokallitteratur): BIBBI-post. Det er lagt til mange lokale emneord for å knytte den skjønnlitterære boka til lokalsamfunnet. God kvalitet på posten

Post 7 (lokallitteratur): BIBBI-post. Det er lagt til lokale emneord for å knytte biografien til lokalsamfunnet. God kvalitet på posten.

Post 8 (lokallitteratur): Egenprodusert. Flerbindsverk. Tittel og nummer ikke lagt i riktige delfelt i 245. Indekseringen i basen gjør at den unike tittelen likevel er søkbar. 245\$c utelatt. Feil bruk av store og små bokstaver i posten. Det er ikke laget noen relasjon til det verket boka bygger på, annet enn i notefelt.

Post 9 (lokallitteratur): BIBBI-post. Emneordet fra Biblioteksentralen inkluderer stedsnavnet, derfor er det ikke lagt til lokalt emneord. God kvalitet på posten

Post 10 (lokallitteratur): Egenprodusert. 245\$c utelatt. Feil bruk av store og små bokstaver i posten.

Post 11 (lokallitteratur): Egenprodusert. 245\$c utelatt. Feil bruk av store og små bokstaver i posten. Emneord i streng uten korrekt bruk av delfelt.

Post 12 (lokallitteratur): BIBBI-post. Det er lagt til lokale emneord for å knytte boka til lokalsamfunnets geografiske navn. God kvalitet på posten. Det er lagt til nynorsk emneord i tillegg til emneord på bokmål. Et søk på emneordet på henholdsvis nynorsk og bokmål viser stort sprik i treffmengden.

Post 13 (lokallitteratur): Egenprodusert. Det burde vært knyttet både redaktør og utgiver til boka.

Post 14 (lokallitteratur): Egenprodusert. 245 \$c mangler. Det burde vært knyttet to medforfattere samt utgivere til posten. Feil bruk av store/små bokstaver.

Post 15 (faglitteratur). Egenprodusert. Bilag til lærebok. Denne er katalogisert som egen post, men ikke i henhold til katalogiseringsreglene. Tittelen på bilaget er lagt i 245b og i 246 for å gi oppslag.

Post 16 (faglitteratur): BIBBI-post. Posten holder god kvalitet

Post 17 (faglitteratur): BIBBI-post. Posten holder god kvalitet

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster

Kommentar: Mangler til dels kvalifikatorer i 1xx, 7xx og 6xx-feltene. Ulike bibliotek har stått for primærkatalogiseringen.

Konklusjon: Basen har ujevn kvalitet. Det ser

ut til at de bibliotekene som har lagt beholdningen på postene i ettertid, ikke (i nevneverdig grad) har rettet opp feil og mangler. Feilene samt utelatelser fører til en del tapt søkefunksjonalitet på navn (person/korporasjoner). At basen dels har emneord på nynorsk, dels på bokmål medvirker negativt til gjenfinningen av dokumentene. Det finnes også dubletter i basen på blant annet nye BIBBI-poster. Abonnement på BIBBI-poster sikrer jevnt over god kvalitet på løpende tilvekst.

Fellesbase C – Aleph – (totalt 7 deltakere)

Post 1 (lokallitteratur): Egenprodusert.

Flerbindsverk, riktig utført. Savner oppslag på utgiver. God kvalitet

Post 2 (lokallitteratur): Egenprodusert. Hovedordningsord skal være forfatter, ikke tittel. Komma ikke semikolon brukt mellom ulike typer ansvarshavende i 245\$c. Ikke riktig forkortelse i 260 \$b (forlag). Mange lokale emneord lagt til (de ulike kommunene, i tillegg til fylket). Det er laget innholdsnoter, men ikke analytter på lokalhistorisk interessante bidrag

Post 3 (lokallitteratur): Egenprodusert. En mindre feil i delfeltet for illustrasjoner (300\$b). Det er laget innholdsnoter, men ikke analytter på lokalhistorisk interessante bidrag. Flere lokale emneord lagt til.

Post 4 (lokallitteratur). Egenprodusert. Hovedordningsord på tittel, men indikator for biinnførsel på tittel (24510). Feilaktig bruk av stor bokstav i undertittel (245\$b) og felt for ansvarsgivelse (245\$c). Ikke laget biinnførsel på redaktørene.

Post 5 (lokallitteratur): Egenprodusert. Hovedordningsord på tittel, men indikator for biinnførsel på tittel (24510).

Post 6 (lokallitteratur): Egenprodusert. Flerbindsverk. Bindets tittel ikke lagt i 245\$p, men i \$b. Blir dermed ikke søkbar. Her er indikator i tittelfeltet satt til 24500, noe som er korrekt, men i 245c er flere enn tre forfatter oppført uten bruk av ... [et al.]. Det er laget biinnførsel på alle, men ikke på utgiver.

Post 7 (lokallitteratur): Egenprodusert. Ikke ansvarsangivelse i 245\$c. Ingen opplysninger i 260\$b (forlag). Ikke emneord på slekten boka handler om.

Post 8 (lokallitteratur): Egenprodusert. Feilaktig hovedinnførsel på korporasjon. 260: To stedsnavn, men ikke repetert i \$a, i \$c skulle det vært brukt skarpe klammer, man er usikker på årstallet.

Post 9 (lokallitteratur): Egenprodusert. 245\$b er brukt to ganger, dette delfeltet er ikke repeterbart. Det er ikke laget biinnførsler på redaktørene. I 260\$b er forlaget feilaktig forkortet. Relasjon til tidligere bok, men det er ikke forsøkt laget en krysskobling mellom dem.

Post 10 (lokallitteratur): BIBBI-post. Posten har god kvalitet

Post 11 (1lokallitteratur): Egenprodusert. Årlig publikasjon som katalogiseres som monografier. Årstall er ikke lagt i eget delfelt. To utgivere lagt i samme delfelt, men 260 \$b er repeterbart. Biinnførsler på begge. Innholdsnote, men ikke analytter på innholdet.

Post 12 (lokallitteratur): Egenprodusert. Bortsett fra at 610\$c er brukt i stedet for \$q for å identifisere en korporasjon, har posten god kvalitet.

Post 13 (lokallitteratur): Egenprodusert. Innført på tittel, men indikator for biinnførsel på tittel (24510).

Post 14 (lokallitteratur): Egenprodusert. Redaktøren gjort til hovedinnførsel (100), skulle vært innførsel på tittel (24500). Feil bruk av store, små bokstaver. Ikke forskriftsmessig forkortelse i 260\$b. Tre personer er knyttet til boka som biinnførsler uten at det framgår av posten (inkludert notefelt) hva som knytter dem til publikasjonen.

Post 15 (faglitteratur). BIBBI-post. God kvalitet

Post 16 (faglitteratur): BIBBI-post. God kvalitet

Post 17 (faglitteratur): BIBBI-post. God kvalitet

Datakilde på ny tilvekst: BIBBI-poster

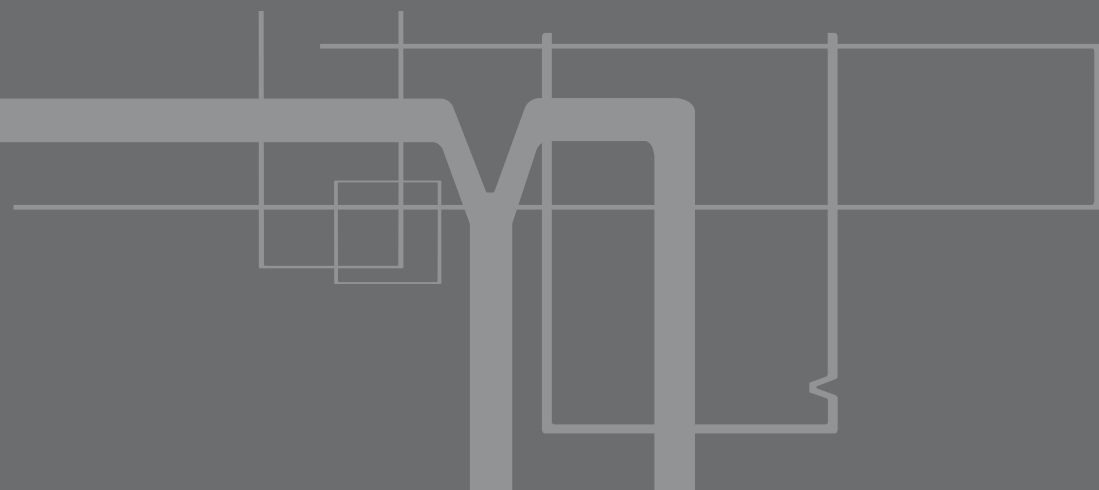
Kommentar: Mangler til dels kvalifikatorer i 1xx, 7xx og 6xx-feltene. Ulike bibliotek har stått for primærkatalogiseringen.

Konklusjon: Mangel på biinnførsler noen steder fører til noe søkemessige tap for brukeren. BIBBI-poster som grunnlag for ny tilvekst sikrer jevnt over god kvalitet på basen

Tidligere utgivelser av abm-skrift

- #1 Digitalisering av fotosamlinger
- #2 Reform 94 og museene
- #3 Befolkningens vurdering av folkebibliotekene
- #4 Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2002
- #5 Vei i vellinga. Håndbok i dokumentasjon av museumsgjenstander
- #6 Sømløs biblioteklov for sømløse bibliotekstjenester
- #7 Museumsarkitektur. En studie av nyere norske museumsbygg
- #8 Sømløs kunnskap. Om bruk av emnekart
- #9 Det handler om læring
- #10 Tegnspråk som offisielt språk
- #11 Statistikk for bibliotek og museum 2003
- #12 Museer og den flerkulturelle virkeligheten
- #13 ABM-institusjonene i Norden. Kompetanseoppbygging for et multikulturelt normalsamfunn
- #14 Biblioteket. Det normale rommet i fengselet
- #15 Konsolidering av museer – råd og vink
- #16 Kommunesammenslåing og arkivspørsmål
- #17 Norsk-engelsk ordliste med bibliotektermer
- #18 Folkebiblioteket som offentlig møteplass i en digital tid
- #19 Min stemme – vår historie. Dokumentasjon av nyere norsk innvandring
- #20 Bibliotekene i 2020. Rapport fra en scenariobasert strategiprosess
- #21 Nye muligheter i nye landskap. Arkivorganisering i Nederland og Sverige.
- #22 Bibliotekene og det flerkulturelle Norge
- #23 Statistikk for bibliotek og museum
- #24 Danser med ulver. Bibliotekene, utgiverne og de elektroniske kunnskapskildene
- #25 Arkivene, bibliotekene, museene og de nasjonale minoritetene
- #26 Brudd
- #27 Rom for lek og læring. Bibliotektilbudet til barn og ungdom
- #28 Arkiv, demokrati og rettferd
- #29 ICOMs museumsetiske regelverk
- #30 Bibliotekreform 2014. Del 1: Strategier og tiltak
- #31 Bibliotekreform 2014. Del 2: Norgesbiblioteket – nettverk for kunnskap og kultur
- #32 Kulturarven til alle
- #33 Biblioteket Østfold. Nye veier for samarbeid
- #34 Ut av mørkerommet. Forvaltning av kulturhistorisk fotografi i Norge
- #35 Arkivdepoter – kartlegging av kompetansebehov
- #36 Statistikk for bibliotek og museum 2005
- #37 Barn og unges meninger om museum
- #38 Museene i 2025. Ulike scenarier utarbeidet for ABM-utvikling av ECON analyse
- #39 Lykketreff. Om de gode møtene i Den kulturelle skolesekken
- #40 Til kildene! Kartlegging av lokale og regionale arkiver
- #41 Statistikk for bibliotek og museum 2006
- #42 Bibliotekreform 2014. Oppsummering av høringsuttalelser
- #43 Minnehåndtering. Metode for digital langtidslagring i kommunal sektor
- #44 Standard for fotokatalogisering
- #45 På rett hylle med åndsverkloven. En veiledning i opphavsrett for arkiv, bibliotek og museum
- #46 Hvem er de og hvor går de? Om brukeradferd i norske storbybibliotek.
- #47 Les for meg, pliiis! Om barn, litteratur og språk
- #48 Standard for gjenstandskatalogisering
- #49 Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2007
- #50 På nett? Tilgjengelighet og web i abm-sektoren
- #51 Viktig og vakkert. Utvalgsriterier for fotografi
- #52 Forsikring av museumsvirksomhet. Av Niels Georg Beer Holm
- #53 Katalogdata. Juridiske problemstillinger knyttet til eierskap og produksjon. Av Vebjørn Søndersrød
- #54 Se på – ta på – hør på. Om tilgjengelighet og formidling. Erfaringer fra Bergen byarkiv.
- #55 Digitalisering av fotosamlinger. Av Hege Oulie
- #56 Kompetanseutvikling i bibliotek. Rammer og prioriteringer
- #57 Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2008
- #58 Innkjøpsordningene – en sterk kulturpolitikk
- #59 Vel bevart? Tilstandsvurdering av museumssamlinger

Skriftserien fås gratis ved henvendelse til ABM-utvikling så langt opplaget rekker. Den er også tilgjengelig på www.abm-utvikling.no.

ISBN 978-82-8105-078-5